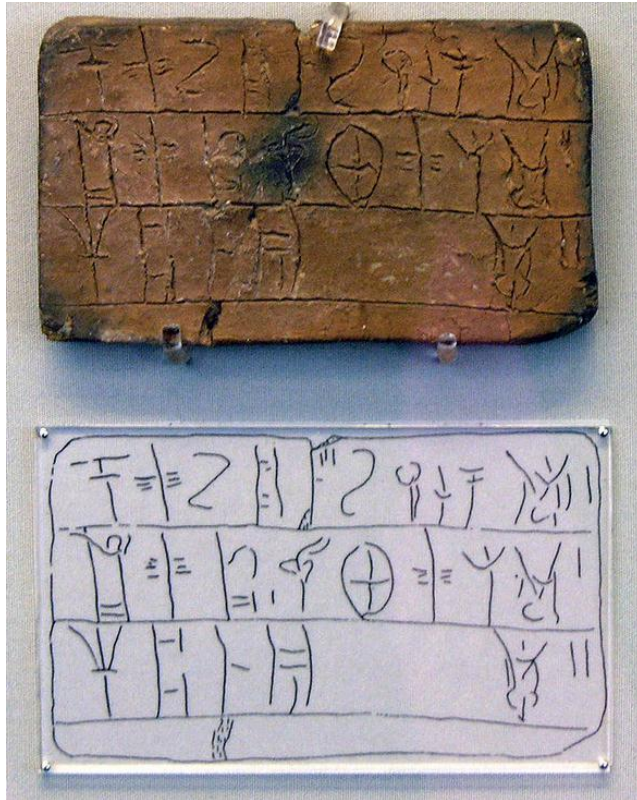

Αρχαία ελληνική οικονομική σκέψη

- Ήδη πριν από την αρχαϊκή και κλασική περίοδο υπήρχαν «κείμενα» που αφορούσαν οικονομικά ζητήματα.
- Στη μυκηναϊκή περίοδο [17^{ος} - 13^{ος} αι. π.Χ.] επιγραφές καταγράφουν την οικονομική δραστηριότητα
- Αυτό βεβαίως δε συνιστά οικονομική σκέψη

Αρχαία ελληνική οικονομική σκέψη

άνδρας/γυναίκα/τροχός/αμφορέας/σίτος/ύφασμα
κρασί/ορείχαλκος/μαλλί/κριθάρι/ελαιόλαδο/χρυσός

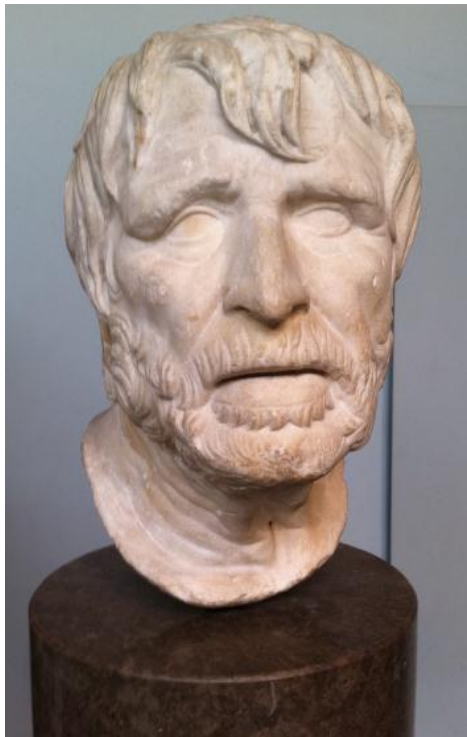
Λογογράμματα Γραμμικής Β που αναφέρονται σε
αντικείμενα οικονομικής σημασίας

<http://www.ancientscripts.com/linearb.html>

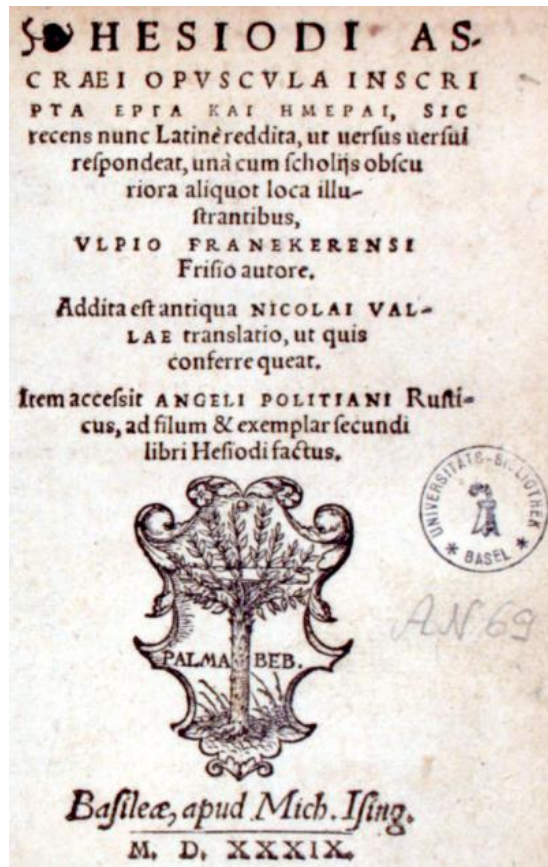
Μυκήνες: Πήλινη πινακίδα γραμμικής Β. 1250 π.Χ.
Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, Αθήνα. 7671
Αναφέρεται σε ποσότητα μαλλιού που πρόκειται να βαφεί.

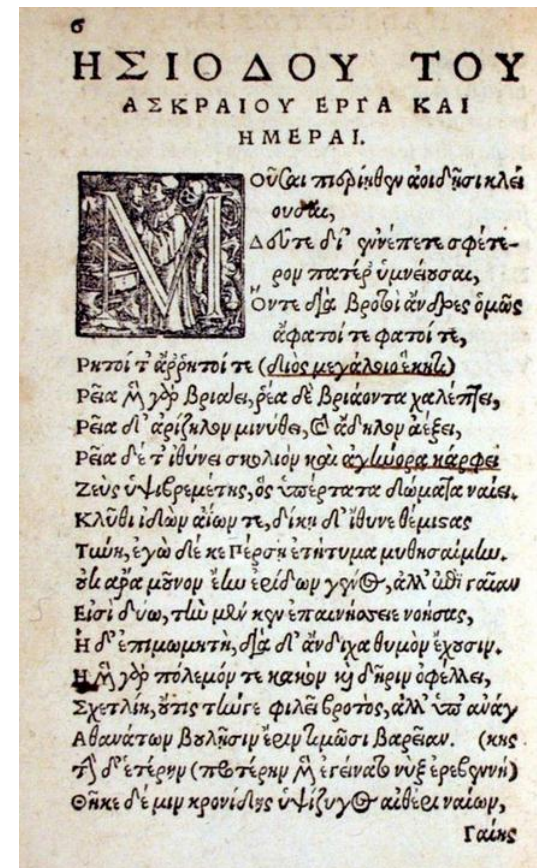
Αρχαία ελληνική οικονομική σκέψη

Ησίοδος (π. 750-650 π.Χ.)
Προτομή στο Βρετανικό Μουσείο

Έργα και Ημέραι, έκδοση Βασιλείας 1539, Michael Isingrin

οὐκ ἄρα μοῦνον ἔην Ἑρίδων γένος, ἀλλ' ἐπὶ γαῖαν
εἰσὶ δ' ὕω: τήν μέν κεν ἐπαινέσσειε νοήσας,
ἣ δ' ἐπιμωμητή: διὰ δ' ἄνδιχα θυμὸν ἔχουσιν.
ἣ μὲν γὰρ πόλεμόν τε κακὸν καὶ δῆριν ὀφέλλει,
σχετλίη: οὔτις τήν γε φιλεῖ βροτός, ἀλλ' ὑπ' ἀνάγκης
ἀθανάτων βουλῇσιν Ἑριν τιμῶσι βαρεῖαν.
τὴν δ' ἑτέρεην προτέρην μὲν ἐγείνατο Νύξ ἐρεβεννή,
θῆκε δέ μιν Κρονίδης ὑψίζυγος, αἰθέρι ναίων,
γαίης ἐν ῥίζησι, καὶ ἀνδράσι πολλὸν ἀμείνω:
ἣ τε καὶ ἀπάλαμόν περ ὁμῶς ἐπὶ ἔργον ἔγειρεν.
εἰς ἕτερον γὰρ τίς τε ἰδὼν ἔργοιο χατίζει
πλούσιον, ὃς σπεύδει μὲν ἀρώμεναι ἠδὲ φυτεύειν
οἶκόν τ' εὖ θέσθαι: ζηλοῖ δέ τε γείτονα γείτων
εἰς ἄφενος σπεύδοντ': ἀγαθὴ δ' Ἑρις ἦδε βροτοῖσιν.

καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει καὶ τέκτονι τέκτων,
καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέει καὶ αἰοιδὸς αἰοιδῷ.

Ησίοδος: Ἔργα και Ημέραι, στίχοι 11-26

Ἔτσι δεν είναι μόνο ένα είδος από Ἐριδες στη γη, αλλά δύο. Την πρώτη θα την επαινέσεις αν την καταλάβεις. Η άλλη είναι αξιοκατάκριτη. Και είναι εντελώς διαφορετικές στη φύση τους. Η μεν είναι σκληρή και φέρνει τον κακό πόλεμο και την αμάχη. Αυτήν κανείς θνητός δεν αγαπά αλλά την τιμούν επειδή το θέλουν οι θεοί. Την άλλη πρώτη τη γέννησε η σκοτεινή Νύχτα, και ο γιός του Κρόνου που κάθεται ψηλά και κατοικεί στον αιθέρα την έβαλε στις ρίζες της γης. Αυτή είναι πολύ καλύτερη στους ανθρώπους. Παρακινεί ακόμα και τον οκνό να δουλέψει. Γιατί αν κάποιος δει το γείτονά του να είναι πλούσιος επειδή οργώνει και φυτεύει και βάζει το σπίτι του σε τάξη: ζηλεύει ο ένας γείτονας τον άλλον και τρέχουν και οι δυο να πλουτίσουν. Η Ἐριδα αυτή είναι αγαθή στους θνητούς. Και ο αγγειοπλάστης θυμώνει με τον αγγειοπλάστη και ο οικοδόμος με τον οικοδόμο και ο ζητιάνος ζηλεύει τον ζητιάνο και ο αοιδός τον αοιδό.

Οὐκ ἄρα μούνον ἔην Ἑρίδων γένος, ἀλλ' ἐπὶ γαῖαν
 εἰς δὴ τὴν μέν κεν ἐπαινέσσειε νοήσας,
 ἢ δ' ἐπιμωμητὴ διὰ δ' ἀνδραγαθὸν ἔχουσιν.
 ἢ μὲν γὰρ πόλεμόν τε κακὸν καὶ δῆριν ὀφέλλει,
 15 χετλὴν οὐ τις τὴν γε φιλεῖ βροτός, ἀλλ' ὑπ' ἀνάγκης
 ἀθανάτων βουλήσιν Ἑριν τιμῶσι βαρεῖαν.
 τὴν δ' ἑτέραν προτέρην μὲν ἐγείνατο Νύξ ἐρεβεννή,
 θῆκε δέ μιν Κρονίδης ὑψίζυγος, αἰθέρι ναίων,
 γαίης τ' ἐν ῥίζῃ καὶ ἀνδράσι πολλὸν ἀμείνω.
 20 ἢ τε καὶ ἀπάλαμόν περ ὅμως ἐπὶ ἔργον ἐγείρει·
 εἰς ἕτερον γάρ τις τε ἰδὼν ἔργοιο χατίζων
 πλούσιον, ὃς σπεύδει μὲν ἀρόμεναι ἠδὲ φυτεύειν
 οἶκόν τ' εὖ θέσθαι, Ζηλοῖ δέ τε γείτονα γείτων
 εἰς ἄφρονον σπεύδοντ'· ἀγαθὴ δ' Ἑρις ἦδε βροτοῖσι.
 25 Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει καὶ τέκτονι τέκτων,
 καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονεῖ καὶ αἰδοῦς αἰδοῦ.

ΗΣΙΟΔΟΥ

ΕΠΤΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ.

HESIODEA QUAE FERUNTUR CARMINA

AD CODICUM MANUSCRIPTORUM
ET ANTIQVORVM TESTIVM FIDEM

RECENSUIT

CRITICORVM CONJECTVRAS ADJECIT

ARMINIVS KOECHLY

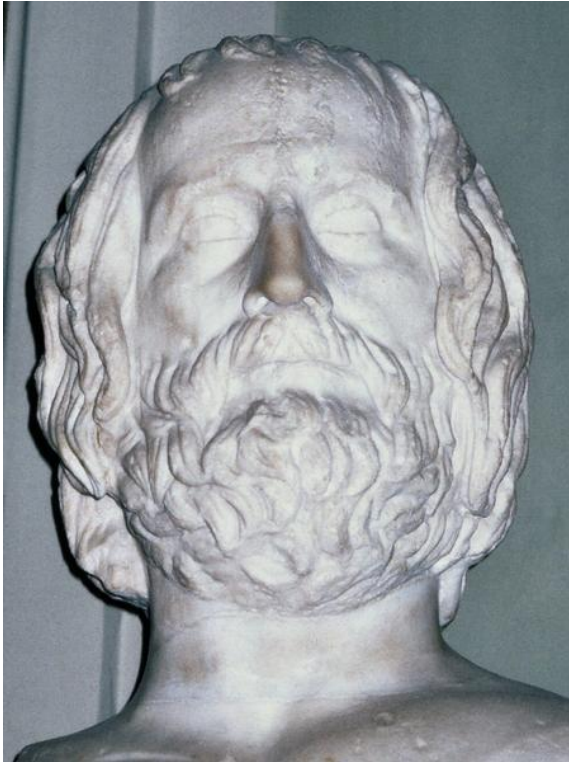
LECTIONIS VARIETATEM SVBSCRIPSIT

GODOFREDVS KINKEL

LIPSIAE
 IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI
 MDCCCLXX

Αρχαία ελληνική οικονομική σκέψη

Αριστοφάνης (π. 446 – 386 π.Χ.)
Προτομή Musei Capitolini, Ρώμη

Αριστοφάνους Κωμωδίαι Εννέα, Βενετία 1498, Άλδος Μανούτιος, έκδοση Μάρκου Μουσούρου.

Χορός

πολλάκις γ' ἡμῖν ἔδοξεν ἡ πόλις πεπονθέναι
ταῦτόν ἔς τε τῶν πολιτῶν τοὺς καλοὺς τε κάγαθούς
ἔς τε τάρχαϊον νόμισμα καὶ τὸ καινὸν χρυσίον.
οὔτε γὰρ τούτοισιν οὕσιν οὐ κεκιβδηλευμένοις,
ἀλλὰ καλλίστοις ἀπάντων, ὥς δοκεῖ, νομισμάτων
καὶ μόνοις ὀρθῶς κοπεῖσι καὶ κεκωδωνισμένοις
ἐν τε τοῖς Ἑλλήσι καὶ τοῖς βαρβάροισι πανταχοῦ
χρῶμεθ' οὐδέν, ἀλλὰ τούτοις τοῖς πονηροῖς χαλκίοις
χθές τε καὶ πρῶην κοπεῖσι τῷ κακίστῳ κόμματι.
τῶν πολιτῶν θ' οὐς μὲν ἴσμεν εὐγενεῖς καὶ σώφρονας
ἄνδρας ὄντας καὶ δικαίους καὶ καλοὺς τε κάγαθούς
καὶ τραφέντας ἐν παλαιστραῖς καὶ χοροῖς καὶ μουσικῇ,
πrouσελοῦμεν, τοῖς δὲ χαλκοῖς καὶ ξένοις καὶ πυρρίαις
καὶ πονηροῖς κακῶν πονηρῶν εἰς ἅπαντα χρῶμεθα
ύστάτοις ἀφίγμένοισιν, οἷσιν ἡ πόλις πρὸ τοῦ
οὐδὲ φαρμακοῖσιν εἰκῇ ῥαδίως ἐχρήσατ' ἄν.
ἀλλὰ καὶ νῦν ἄνότητοι μεταβαλόντες τοὺς τρόπους
χρῆσθε τοῖς χρηστοῖσιν αὖθις: καὶ κατορθώσασι γὰρ
εὐλογον, κἂν τι σφαλῇτ', ἐξ ἀξίου γοῦν τοῦ ξύλου,
ἣν τι καὶ πάσχητε, πάσχειν τοῖς σοφοῖς δοκῆσετε.

Aristophanes. Aristophanes Comoediae, ed. F.W. Hall and W.M. Geldart, vol. 2.
F.W. Hall and W.M. Geldart. Oxford. Clarendon Press, Oxford. 1907.

Χορός

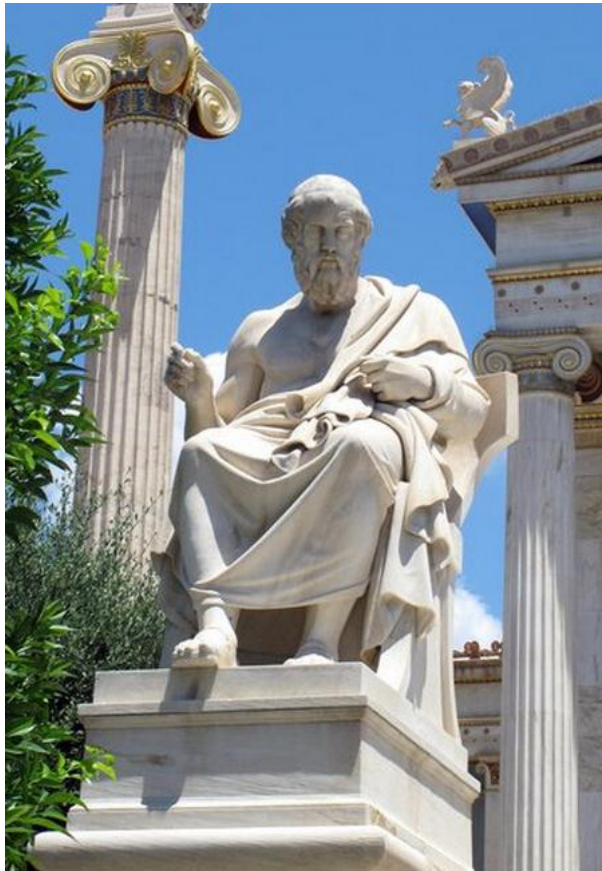
720

Πολλές φορές μας φαίνεται ότι έχει πάθει η πόλη με
τους πολίτες τους καλούς ότι παθαίνει κανείς με το
παλαιό και το νέο χρυσό νόμισμα. Γιατί αυτοί που δεν
είναι κίβδηλοι αλλά οι πιο καλοί από όλους και από τα
νομίσματα τα μόνα που κόπηκαν σωστά και είναι
δοκιμασμένα στους Έλληνες και στους βαρβάρους δεν
τους χρησιμοποιούμε καθόλου. Αλλά
χρησιμοποιούμε τα κακά χάλκινα που κόπηκαν μόλις
χθες ή λίγο πριν με το χειρότερο τρόπο. Έτσι, το ίδιο
καταντά με τους πολίτες: αυτούς που ξέρουμε ότι
είναι ευγενείς και σώφρονες και δίκαιοι και καλοί κ'
αγαθοί που μεγάλωσαν στην παλαιστρα και στους
χορούς και στη μουσική τους κακομεταχειριζόμαστε,
και τους χάλκινους και τους ξένους και τους
κοκκινομάλληδες, που κακοί και από κακή καταγωγή,
μόλις έλθουν σε αυτή τη γη τους τα προσφέρουμε
όλα, ενώ πριν ούτε για φόλα δε θα άξιζαν. Μα τώρα,
ανόητοι, αλλάξετε τους τρόπους σας και πάλι πάρετε
τους τίμιους ανθρώπους. Αν θα το κάνετε αυτό, θα
ήταν άξιο επαίνου. Μα και αν σφάλετε τουλάχιστον
θα σας κρεμάσουν από άξιο δέντρο. Έτσι τουλάχιστον
θα νομίσουν οι γνωστικοί, αν κάτι σας συμβεί.

735

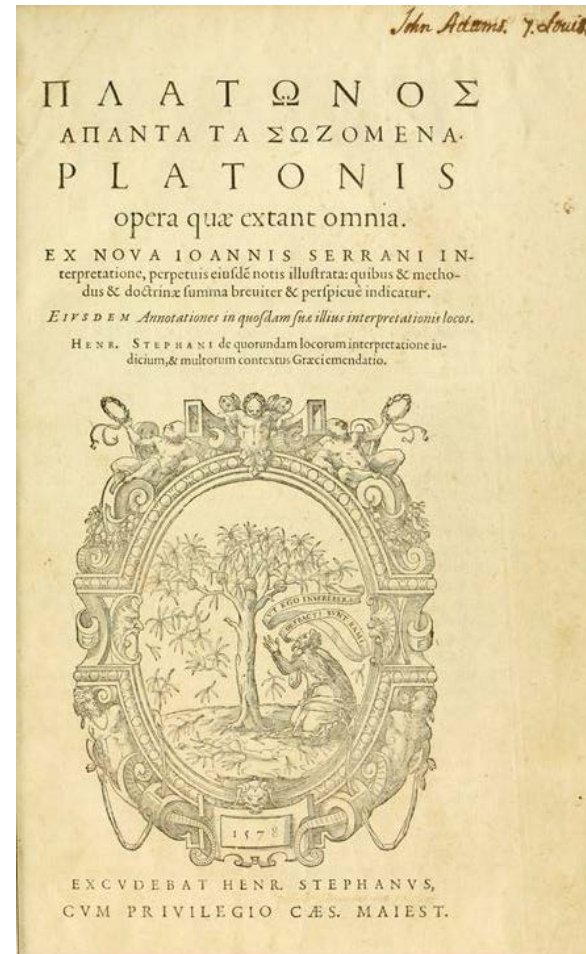
Βάτραχοι, στίχοι 718-737
Πρόκειται για το νόμο του
Gresham.

Αρχαία ελληνική οικονομική σκέψη

Πλάτων (427 π.Χ.–347 π.Χ.)

Έργο Λεωνίδα Δρόση
Ακαδημία Αθηνών

Η έκδοση των απάντων του Πλάτωνος από τον Ερρίκο
Στέφανο, Γενεύη 1578.

5 Γίνεται τοίνυν, ἣν δ' ἐγώ, πόλιν, ὥς ἐγῶμαι, ἐπειδὴ
τυγχάνει ἡμῶν ἕκαστος οὐκ αὐτάρκης, ἀλλὰ πολλῶν (ῶν)
ἐνδεής· ἢ τίς οἶει ἀρχὴν ἄλλην πόλιν οἰκίζειν;

Οὐδεμίαν, ἢ δ' ὅς.

c Οὕτω δὴ ἄρα παραλαμβάνων ἄλλος ἄλλον, ἐπ' ἄλλου, τὸν
δ' ἐπ' ἄλλου χρεῖα, πολλῶν δεόμενοι, πολλοὺς εἰς μίαν
οἰκισιν ἀγείραντες κοινωνοὺς τε καὶ βοηθοὺς, ταύτῃ τῇ
συνοικίᾳ ἐθέμεθα πόλιν ὄνομα· ἢ γάρ;

5 Πάνυ μὲν οὖν.

Μεταδίδωσι δὴ ἄλλος ἄλλῳ, εἴ τι μεταδίδωσιν, ἢ μετα-
λαμβάνει, οἰόμενος αὐτῷ ἄμεινον εἶναι;

Πάνυ γε.

Ἴθι δὴ, ἣν δ' ἐγώ, τῷ λόγῳ ἐξ ἀρχῆς ποιῶμεν πόλιν·
10 ποιήσει δὲ αὐτήν, ὥς ἔοικεν, ἢ ἡμετέρα χρεῖα.

Πῶς δ' οὐ;

d Ἀλλὰ μὴν πρώτη γε καὶ μεγίστη τῶν χρειῶν ἡ τῆς τροφῆς
παρασκευὴ τοῦ εἶναί τε καὶ ζῆν ἕνεκα.

Η ανάγκη δημιουργεί
την πόλη

Η μεγαλύτερη ανάγκη
είναι η τροφή

Παντάπασί γε.

Δευτέρα δὴ οἰκήσεως, τρίτη δὲ ἐσθῆτος καὶ τῶν τοιούτων.

Ἔστι ταῦτα.

Φέρε δὴ, ἦν δ' ἐγώ, πῶς ἡ πόλις ἀρκέσει ἐπὶ τοσαύτην
παρασκευήν; ἄλλο τι γεωργὸς μὲν εἷς, ὁ δὲ οἰκοδόμος, ἄλλος
δέ τις ὑφάντης; ἡ καὶ σκυτοτόμον αὐτόσε προσθήσομεν ἢ
τιν' ἄλλον τῶν περὶ τὸ σῶμα θεραπευτήν;

Πάνυ γε.

Εἴη δ' ἂν ἡ γε ἀναγκαιοτάτη πόλις ἐκ τεττάρων ἢ πέντε
ἀνδρῶν.

Φαίνεται.

Τί δὴ οὖν; ἓνα ἕκαστον τούτων δεῖ τὸ αὐτοῦ ἔργον
ἅπασιν κοινὸν κατατιθέναι, οἷον τὸν γεωργὸν ἓνα ὄντα παρα-
σκευάζειν σιτία τέτταρσιν καὶ τετραπλάσιον χρόνον τε καὶ
πόνον ἀναλίσκειν ἐπὶ σίτου παρασκευῇ καὶ ἄλλοις κοινωνεῖν,
ἢ ἀμελήσαντα ἑαυτῷ μόνον τέταρτον μέρος ποιεῖν τούτου τοῦ
σίτου ἐν τετάρτῳ μέρει τοῦ χρόνου, τὰ δὲ τρία, τὸ μὲν ἐπὶ
τῇ τῆς οἰκίας παρασκευῇ διατρίβειν, τὸ δὲ ἱματίου, τὸ δὲ
ὑποδημάτων, καὶ μὴ ἄλλοις κοινωνοῦντα πράγματα ἔχειν,
ἀλλ' αὐτὸν δι' αὐτὸν τὰ αὐτοῦ πράττειν;

Καὶ ὁ Ἀδείμαντος ἔφη· Ἄλλ' ἴσως, ὦ Σώκρατες, οὕτω
ῥᾶον ἢ κείνως.

Οὐδέν, ἦν δ' ἐγώ, μὰ Δία ἄτοπον. ἐννοῶ γὰρ καὶ αὐτὸς
εἰπόντος σοῦ, ὅτι πρῶτον μὲν ἡμῶν φύεται ἕκαστος οὐ πάνυ
ὅμοιος ἐκάστῳ, ἀλλὰ διαφέρων τὴν φύσιν, ἄλλος ἐπ' ἄλλου
ἔργου πράξει. ἡ οὐ δοκεῖ σοι;

Ἔμοιγε.

Τί δέ; πότερον κάλλιον πράττοι ἂν τις εἷς ὢν πολλὰς
τέχνας ἐργαζόμενος, ἢ ὅταν μίαν εἷς;

Ὅταν, ἢ δ' ὅς, εἷς μίαν.

Ὑστερα ἡ κατοικία καὶ ἡ
ἐνδυση καὶ ἡ υπόδηση

Ἄρα χρειαζόμαστε
τουλάχιστον 4-5 ἄνδρες
για τὴν πόλη

Εἶναι καλύτερο νὰ
ασχολεῖται κανεὶς
μὲ ἓνα μόνο
αντικείμενο καὶ ὁ
καθένας μας
ταιριάζει γιὰ ἓνα
πράγμα

Καλύτερα νὰ ἔχει ὁ
κάθε ἐργαζόμενος
μόνο μίαν τέχνη

Ἄλλὰ μὴν οἶμαι καὶ τόδε δῆλον, ὥς, ἐάν τις τινος παρῇ
 ἔργου καιρόν, διόλλυται.

Δῆλον γάρ.

10 Οὐ γὰρ οἶμαι ἐθέλει τὸ πραττόμενον τὴν τοῦ πράττοντος
 σχολὴν περιμένειν, ἀλλ' ἀνάγκη τὸν πράττοντα τῷ πρατ-
 15 τομένῳ ἐπακολουθεῖν μὴ ἐν παρέργου μέρει.

Ἀνάγκη.

Ἐκ δὴ τούτων πλείω τε ἕκαστα γίγνεται καὶ κάλλιον καὶ
 ῥᾶον, ὅταν εἷς ἐν κατὰ φύσιν καὶ ἐν καιρῷ, σχολὴν τῶν
 5 ἄλλων ἄγων, πράττη.

Παντάπασι μὲν οὖν.

Πλειόνων δὴ, ὧ Ἀδείμαντε, δεῖ πολιτῶν ἢ τεττάρων ἐπὶ
 τὰς παρασκευὰς ὧν ἐλέγομεν. ὁ γὰρ γεωργός, ὥς ἔοικεν,
 οὐκ αὐτὸς ποιήσεται ἑαυτῷ τὸ ἄροτρον, εἰ μέλλει καλὸν εἶναι,
 10 οὐδὲ σμινύην, οὐδὲ τᾶλλα ὄργανα ὅσα περὶ γεωργίαν. οὐδ'
 αὖ ὁ οἰκοδόμος· πολλῶν δὲ καὶ τούτῳ δεῖ. ὥσαύτως δ' ὁ
 ὑφάντης τε καὶ ὁ σκυτοτόμος· ἢ οὐ;

Ἀληθῆ.

5 Τέκτονες δὴ καὶ χαλκῆς καὶ τοιοῦτοί τινες πολλοὶ
 δημιουργοί, κοινωνοὶ ἡμῖν τοῦ πολιχνίου γιγνόμενοι, συχνὸν
 αὐτὸ ποιοῦσιν.

Πάνυ μὲν οὖν.

Ἄλλ' οὐκ ἂν πῶ πάνυ γε μέγα τι εἶη, εἰ αὐτοῖς βουκόλους
 10 τε καὶ ποιμένας τοὺς τε ἄλλους νομέας προσθεῖμεν, ἵνα οἱ τε
 15 γεωργοὶ ἐπὶ τὸ ἄροῦν ἔχοιεν βοῦς, οἱ τε οἰκοδόμοι πρὸς τὰς
 ἀγωγὰς μετὰ τῶν γεωργῶν χρησθαι ὑποζυγίοις, ὑφάνται δὲ
 καὶ σκυτοτόμοι δέρμασιν τε καὶ ἐρίοις.

Οὐδέ γε, ἢ δ' ὅς, σμικρὰ πόλιν ἂν εἶη ἔχουσα πάντα ταῦτα.

5 Ἄλλὰ μὴν, ἦν δ' ἐγώ, κατοικίσαι γε αὐτὴν τὴν πόλιν εἰς

Καλὸ εἶναι να μην
 αφήνουμε ἄσκοπο
 χρόνο μεταξύ των
 ἔργων

Ὅσοι εργάζονται
 δεν πρέπει να
 κατασκευάζουν τα
 εργαλεία τους

Ἄρα χρειαζόμαστε και
 αυτούς που θα
 φτιάχνουν τα εργαλεία

Και τους βοσκούς που θα
 παρέχουν ζῶα στους
 γεωργούς και υποζύγια
 στους τεχνίτες και
 δέρματα και μαλλιά
 στους τσαγκάρηδες και
 στους υφαντές

τοιούτον τρόπον οὐ ἐπεισαγωγίμων μὴ δεήσεται, σχεδόν τι
ἀδύνατον.

Ἄδύνατον γάρ.

Προσδεήσει ἄρα ἔτι καὶ ἄλλων, οἳ ἐξ ἄλλης πόλεως αὐτῇ
κομιούσιν ὧν δεῖται. 10

Δεήσει.

Καὶ μὴν κενὸς ἂν ἦ ὁ διάκονος, μηδὲν ἄγων ὧν ἐκεῖνοι
δέονται παρ' ὧν ἂν κομίζονται ὧν ἂν αὐτοῖς χρεία, κενὸς 371
ἄπεισιν. ἦ γάρ;

Δοκεῖ μοι.

Δεῖ δὴ τὰ οἶκοι μὴ μόνον ἑαυτοῖς ποιεῖν ἱκανά, ἀλλὰ καὶ
οἷα καὶ ὅσα ἐκείνοις ὧν ἂν δέωνται. 5

Δεῖ γάρ.

Πλειόνων δὴ γεωργῶν τε καὶ τῶν ἄλλων δημιουργῶν δεῖ
ἡμῶν τῇ πόλει.

Πλειόνων γάρ.

Καὶ δὴ καὶ τῶν ἄλλων διακόνων που τῶν τε εἰσαζόν- 10
των καὶ ἐξαζόντων ἕκαστα. οὗτοι δέ εἰσιν ἔμποροι ἦ
γάρ;

Ναί.

Καὶ ἐμπόρων δὴ δεησόμεθα.

Πάνυ γε. 15

Καὶ ἔαν μὲν γε κατὰ θάλατταν ἡ ἐμπορία γίγνηται, συχνῶν
καὶ ἄλλων προσδεήσεται τῶν ἐπιστημόνων τῆς περὶ τὴν 20
θάλατταν ἐργασίας.

Συχνῶν μέντοι.

Τί δὲ δὴ; ἐν αὐτῇ τῇ πόλει πῶς ἀλλήλοις μεταδώσουσιν
ὧν ἂν ἕκαστοι ἐργάζονται; ὧν δὴ ἕνεκα καὶ κοινωνίαν 5
ποιησάμενοι πόλιν ᾤκισαμεν.

Δῆλον δὴ, ἦ δ' ὅς, ὅτι πωλοῦντες καὶ ὠνούμενοι.

Επειδὴ καμία πόλη
δεν εἶναι αὐτάρκης
χρειαζόμαστε να
εισάγουμε ἀπὸ ἄλλες
πόλεις

Ἄρα χρειαζόμαστε
καὶ ἐμπόρους

Καὶ ἐπειδὴ τὸ ἐμπόριο
γίνεται ἀπὸ τῆ
θάλασσης
χρειαζόμαστε
ναυτικούς καὶ
ναυπηγούς

Ὁ καταμερισμός
τῆς ἐργασίας
απαιτεῖ
ανταλλαγὴ:
ἀγοραστές καὶ
πωλητές

Ἄγορὰ δὴ ἡμῖν καὶ νόμισμα σύμβολον τῆς ἀλλαγῆς ἕνεκα γενήσεται ἐκ τούτου.

10 Πάνυ μὲν οὖν.

c Ἄν οὖν κομίσας ὁ γεωργὸς εἰς τὴν ἀγορὰν τι ὧν ποιεῖ, ἢ τις ἄλλος τῶν δημιουργῶν, μὴ εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον ἦκη τοῖς δεομένοις τὰ παρ' αὐτοῦ ἀλλάξασθαι, ἀργήσῃ τῆς αὐτοῦ δημιουργίας καθήμενος ἐν ἀγορᾷ;

5 Οὐδαμῶς, ἢ δ' ὅς, ἀλλὰ εἰσὶν οἱ τοῦτο ὀρώντες ἑαυτοὺς ἐπὶ τὴν διακονίαν τάττουσιν ταύτην, ἐν μὲν ταῖς ὀρθῶς οἰκουμέναις πόλεσι σχεδὸν τι οἱ ἀσθενέστατοι τὰ σώματα καὶ ἀχρεῖοί τι ἄλλο ἔργον πράττειν. αὐτοῦ γὰρ δεῖ μένοντας
d αὐτοὺς περὶ τὴν ἀγορὰν τὰ μὲν ἀντ' ἀργυρίου ἀλλάξασθαι τοῖς τι δεομένοις ἀποδόσθαι, τοῖς δὲ ἀντὶ αὐτῷ ἀργυρίου διαλλάττειν ὅσοι τι δέονται πρίασθαι.

Αὕτη ἄρα, ἣν δ' ἐγώ, ἢ χρεῖα καπήλων ἡμῖν γένεσιν
5 ἐμποιεῖ τῇ πόλει. ἢ οὐ καπήλους καλοῦμεν τοὺς πρὸς ὧν ἡν τε καὶ πρᾶσιν διακονοῦντας ἰδρυμένους ἐν ἀγορᾷ, τοὺς δὲ πλανήτας ἐπὶ τὰς πόλεις ἐμπόρους;

Πάνυ μὲν οὖν.

e Ἔτι δὴ τιες, ὥς ἐγῶμαι, εἰσὶ καὶ ἄλλοι διάκονοι, οἱ ἂν τὰ μὲν τῆς διανοίας μὴ πάνυ ἀξιοκοινώνητοι ᾧσιν, τὴν δὲ τοῦ σώματος ἰσχὺν ἱκανὴν ἐπὶ τοὺς πόρους ἔχωσιν· οἱ δὲ πωλοῦντες τὴν τῆς ἰσχύος χρεῖαν, τὴν τιμὴν ταύτην μισθὸν
5 καλοῦντες, κέκληνται, ὥς ἐγῶμαι, μισθωτοί· ἢ γάρ;

Πάνυ μὲν οὖν.

Πλήρωμα δὴ πόλεως εἰσιν, ὥς ἔοικε, καὶ μισθωτοί.

Δοκεῖ μοι.

Ἄρ' οὖν, ᾧ Ἀδείμαντε, ἤδη ἡμῖν ἡϋξῆται ἡ πόλις, ὥστ'

10 εἶναι τελεία;

Ἴσως.

Ἄρα χρειαζόμαστε
αγορά και νόμισμα

Χρειαζόμαστε
λιανέμπορους που θα
αγοράζουν με χρήμα
από τους πωλητές και
θα πωλούν στους
αγοραστές

Χρειαζόμαστε και
μισθωτούς που είναι
μεν διανοητικά
κατώτεροι αλλά
αντέχουν στην
ταλαιπωρία και είναι
δυνατοί

Ποῦ οὖν ἂν ποτε ἐν αὐτῇ εἴη ἢ τε δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀδικία;
καὶ τίτις ἅμα ἐγγενομένη ὦν ἐσκέμμεθα;

Ἐγὼ μὲν, ἔφη, οὐκ ἐννοῶ, ὦ Σώκρατες, εἰ μὴ που ἐν 372
αὐτῶν τούτων χρεῖα τίτις τῇ πρὸς ἀλλήλους.

Ἄλλ' ἴσως, ἦν δ' ἐγώ, καλῶς λέγεις· καὶ σκεπτέον γε καὶ
οὐκ ἀποκητέον.

Πρῶτον οὖν σκεψώμεθα τίνα τρόπον διαιτῆσονται οἱ οὕτω 5
παρεσκευασμένοι. ἄλλο τι ἢ σῖτόν τε ποιοῦντες καὶ οἶνον
καὶ ἱμάτια καὶ ὑποδήματα; καὶ οἰκοδομησόμενοι οἰκίας, θέρους
μὲν τὰ πολλὰ γυμνοὶ τε καὶ ἀνυπόδητοι ἐργάζονται, τοῦ δὲ
χειμῶνος ἡμφιεσμένοι τε καὶ ὑποδεδεμένοι ἱκανῶς· θρέ- b
ψονται δὲ ἐκ μὲν τῶν κριθῶν ἄλφιστα σκευαζόμενοι, ἐκ δὲ
τῶν πυρῶν ἄλευρα, τὰ μὲν πέψαντες, τὰ δὲ μάζαντες, μάζας
γενναίας καὶ ἄρτους ἐπὶ κάλαμόν τινα παραβαλλόμενοι ἢ
φύλλα καθαρά, κατακλινέντες ἐπὶ στιβάδων ἐστρωμένων 5
μῦλακί τε καὶ μωρρίναις, εὐωχῆσονται αὐτοὶ τε καὶ τὰ παῖδια,
ἐπιπίνοντες τοῦ οἴνου, ἐστεφανωμένοι καὶ ὑμνοῦντες τοὺς
θεοὺς, ἡδέως συνόντες ἀλλήλοις, οὐχ ὑπὲρ τὴν οὐσίαν ποιού-
μενοι τοὺς παῖδας, εὐλαβούμενοι πένιν ἢ πόλεμον. c

Καὶ ὁ Γλαῦκων ὑπολαβὼν, Ἄνευ ὄψου, ἔφη, ὥς ξοικας,
ποιεῖς τοὺς ἄνδρας ἐστιωμένους.

Ἀληθῆ, ἦν δ' ἐγώ, λέγεις. ἐπελαβόμην ὅτι καὶ ὄψον
ἐξουσιν, ἅλας τε δῆλον ὅτι καὶ ἐλάας καὶ τυρόν, καὶ βολβοὺς 5
καὶ λάχανά γε, οἷα δὴ ἐν ἀγροῖς ἐψήματα, ἐψήσονται.
καὶ τραγήματά που παραθήσομεν αὐτοῖς τῶν τε σύκων καὶ
ἐρεβίνθων καὶ κυάμων, καὶ μύρτα καὶ φηγοὺς σποδιοῦσιν
πρὸς τὸ πῦρ, μετρίως ὑποπίνοντες· καὶ οὕτω διάγοντες τὸν d
βίον ἐν εἰρήνῃ μετὰ ὑγιείας, ὥς εἰκός, γηραιοὶ τελευτῶντες
ἄλλον τοιοῦτον βίον τοῖς ἐκγόνοις παραδώσουσιν.

Δεν αρκεί όμως η βασική
τροφή. Χρειαζόμαστε και
άλλες νοστιμιές, αλάτι,
ελιές, τυρί, όσπρια κλπ.

Καὶ ὅς, Εἰ δὲ ὑὼν πόλιν, ὦ Σώκρατες, ἔφη, κατεσκευάζεις,
5 τί ἂν αὐτὰς ἄλλο ἢ ταῦτα ἐχόρταζεις;

Ἄλλὰ πῶς χρή, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Γλαύκων;

Ἄπερ νομίζεται, ἔφη· ἐπὶ τε κλινῶν κατακεῖσθαι οἶμαι
τοὺς μέλλοντας μὴ ταλαιπωρεῖσθαι, καὶ ἀπὸ τραπεζῶν
e δειπνεῖν, καὶ ὄψα ἄπερ καὶ οἱ νῦν ἔχουσι καὶ τραγήματα.

Εἶπεν, ἦν δ' ἐγώ· μανθάνω. οὐ πόλιν, ὥς ἔοικε, σκοποῦμεν
μόνον ὅπως γίγνεται, ἀλλὰ καὶ τρυφῶσαν πόλιν. ἴσως οὖν
οὐδὲ κακῶς ἔχει· σκοποῦντες γὰρ καὶ τοιαύτην τάχ' ἂν
5 κατΐδοιμεν τήν τε δικαιοσύνην καὶ ἀδικίαν ὅπη ποτὲ ταῖς
πόλεσιν ἐμφύονται. ἡ μὲν οὖν ἀληθινὴ πόλις δοκεῖ μοι
εἶναι ἣν διεληλύθαμεν, ὥσπερ ὑγιῆς τις· εἰ δ' αὖ βούλεσθε,
καὶ φλεγμαίνουσιν πόλιν θεωρήσωμεν· οὐδὲν ἀποκωλύει.
373 ταῦτα γὰρ δὴ τισιν, ὥς δοκεῖ, οὐκ ἐξαρκέσει, οὐδὲ αὕτη ἡ
δίαίτα, ἀλλὰ κλῖναί τε προσέσονται καὶ τράπεζαι καὶ τᾶλλα
σκεύη, καὶ ὄψα δὴ καὶ μύρα καὶ θυμιάματα καὶ ἑταῖραι καὶ
πέμματα, καὶ ἕκαστα τούτων παντοδαπά. καὶ δὴ καὶ ἃ τὸ
5 πρῶτον ἐλέγομεν οὐκέτι ἀναγκαῖα θετέον, οἰκίας τε καὶ
ἱμάτια καὶ ὑποδήματα, ἀλλὰ τήν τε ζωγραφίαν κινητέον
καὶ τὴν ποικιλίαν, καὶ χρυσὸν καὶ ἐλέφαντα καὶ πάντα τὰ
τοιαῦτα κτητέον. ἡ γάρ;

b Naί, ἔφη.

Οὐκοῦν μείζονά τε αὖ τὴν πόλιν δεῖ ποιεῖν· ἐκείνη γὰρ
ἡ ὑγιεινὴ οὐκέτι ἱκανή, ἀλλ' ἤδη ὄγκου ἐμπληστέα καὶ
πλήθους, ἃ οὐκέτι τοῦ ἀναγκαίου ἕνεκά ἐστιν ἐν ταῖς πόλεσιν,
5 οἷον οἳ τε θηρευταὶ πάντες οἳ τε μιμηταί, πολλοὶ μὲν οἱ περὶ
τὰ σχήματά τε καὶ χρώματα, πολλοὶ δὲ οἱ περὶ μουσικὴν,
ποιηταὶ τε καὶ τούτων ὑπηρέται, ῥαψωδοί, ὑποκριταί, χορευταί,
ἐργολάβοι, σκευῶν τε παντοδαπῶν δημιουργοί, τῶν τε ἄλλων

Χρειαζόμεστε και εἶδη
πολυτελείας και τις
τέχνες και κοσμήματα
και μουσική και
θέατρο και χορό, κλπ.

καὶ τῶν περὶ τὸν γυναικεῖον κόσμον. καὶ δὴ καὶ διακόνων c
πλειόνων δεησόμεθα· ἢ οὐ δοκεῖ δεήσειν παιδαγωγῶν, τιθῶν,
τροφῶν, κομμωτριῶν, κουρέων, καὶ αὐτοψοποιῶν τε καὶ
μαγείρων; ἔτι δὲ καὶ συβωτῶν προσδεησόμεθα· τοῦτο γὰρ
ἡμῖν ἐν τῇ προτέρᾳ πόλει οὐκ ἐνῆν—ἔδει γὰρ οὐδέν—ἐν δὲ 5
ταύτῃ καὶ τούτου προσδεήσει· δεήσει δὲ καὶ τῶν ἄλλων
βοσκημάτων παμπόλλων, εἴ τις αὐτὰ ἔδεται· ἢ γάρ;

Πῶς γὰρ οὐ;

Οὐκοῦν καὶ ἱατρῶν ἐν χρεῖαις ἐσόμεθα πολὺ μᾶλλον οὕτω d
διαιτώμενοι ἢ ὥς τὸ πρότερον;

Πολύ γε.

Καὶ ἡ χώρα γέ που, ἢ τότε ἱκανῇ τρέφειν τοὺς τότε,
σμικρὰ δὴ ἐξ ἱκανῆς ἔσται· ἢ πῶς λέγομεν; 5

Οὕτως, ἔφη.

Οὐκοῦν τῆς τῶν πλησίου χώρας ἡμῖν ἀποτμητέον, εἰ
μέλλομεν ἱκανῇ ἐξίει νέμειν τε καὶ ἀροῦν, καὶ ἐκείνοις αὐ
τῆς ἡμετέρας, εἰ καὶ ἐκεῖνοι ἀφῶσι αὐτοὺς ἐπὶ χρημάτων
κτησίν ἄπειρον, ὑπερβάντες τὸν τῶν ἀναγκαίων ὅρον; 10

Πολλὴ ἀνάγκη, ἔφη, ὦ Σώκρατες. e

Πολεμήσομεν δὴ τὸ μετὰ τοῦτο, ὦ Γλαῦκων; ἢ πῶς ἔσται;
Οὕτως, ἔφη.

Καὶ μηδέν γέ πω λέγωμεν, ἦν δ' ἐγώ, μήτ' εἴ τι κακὸν
μήτ' εἰ ἀγαθὸν ὁ πόλεμος ἐργάζεται, ἀλλὰ τοσοῦτον μόνον, 5
ὅτι πολέμου αὐτοὶ γένεσιν ἠὲρῆκαμεν, ἐξ ὧν μάλιστα ταῖς
πόλεσιν καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ κακὰ γίνονται, ὅταν γίνηται.

Πάνν μὲν οὖν.

Ἔτι δὴ, ὦ φίλε, μείζονος τῆς πόλεως δεῖ οὐ τι σμικρῶ,
ἀλλ' ὅλην στρατοπέδῳ, ὃ ἐξεληθὲν ὑπὲρ τῆς οὐσίας ἀπάσης 374
καὶ ὑπὲρ ὧν νυνδὴ ἐλέγομεν διαμαχεῖται τοῖς ἐπιούσιν.

Αν γίνουμε όμως
τόσοι πολλοί δε θα
μας φθάνει η γη. Το
ίδιο και στις
γειτονικές μας
πόλεις. Άρα θα
πρέπει να
πολεμήσουμε

Τί δέ; ἢ δ' ὅς· αὐτοὶ οὐχ ἱκανοί;

Οὐκ, εἰ σύ γε, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ἡμεῖς ἅπαντες ὁμολογήσαμεν
 5 καλῶς, ἡνίκα ἐπλάττομεν τὴν πόλιν· ὁμολογοῦμεν δέ που,
 εἰ μέμνησαι, ἀδύνατον ἓνα πολλὰς καλῶς ἐργάζεσθαι τέχνας.
 Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη.

b Τί οὖν; ἦν δ' ἐγώ· ἡ περὶ τὸν πόλεμον ἀγωνία οὐ
 τεχνικὴ δοκεῖ εἶναι;

Καὶ μάλα, ἔφη.

Ἦ οὖν τι σκυτικῆς δεῖ μᾶλλον κήδεσθαι ἢ πολεμικῆς;

5 Οὐδαμῶς.

Ἄλλ' ἄρα τὸν μὲν σκυτοτόμον διεκωλύομεν μήτε γεωργὸν
 ἐπιχειρεῖν εἶναι ἅμα μήτε ὑφάντην μήτε οἰκοδόμον ἀλλὰ
 σκυτοτόμον, ἵνα δὴ ἡμῖν τὸ τῆς σκυτικῆς ἔργον καλῶς
 γίγνοιτο, καὶ τῶν ἄλλων ἐνὶ ἐκάστῳ ὡσαύτως ἐν ἀπεδιδόμεν,
 10 πρὸς ὃ ἐπεφύκει ἕκαστος καὶ ἐφ' ᾧ ἔμελλε τῶν ἄλλων
 c σχολὴν ἄγων διὰ βίου αὐτὸ ἐργαζόμενος οὐ παριεῖς τοὺς
 καιροὺς καλῶς ἀπεργάσεσθαι· τὰ δὲ δὴ περὶ τὸν πόλεμον
 πότερον οὐ περὶ πλείστου ἐστὶν εὖ ἀπεργασθέντα; ἢ οὕτω
 ῥᾶδιον, ὥστε καὶ γεωργῶν τις ἅμα πολεμικὸς ἔσται καὶ
 5 σκυτοτομῶν καὶ ἄλλην τέχνην ἡντινοῦν ἐργαζόμενος, πετ-
 τευτικὸς δὲ ἢ κυβευτικὸς ἱκανῶς οὐδ' ἂν εἷς γένοιτο μὴ
 αὐτὸ τοῦτο ἐκ παιδὸς ἐπιτηδεύων, ἀλλὰ παρέργῳ χρώμενος;
 d καὶ ἀσπίδα μὲν λαβὼν ἢ τι ἄλλο τῶν πολεμικῶν ὅπλων τε
 καὶ ὀργάνων αὐθημερὸν ὀπλιτικῆς ἢ τινος ἄλλης μάχης
 τῶν κατὰ πόλεμον ἱκανὸς ἔσται ἀγωνιστής, τῶν δὲ ἄλλων
 ὀργάνων οὐδὲν οὐδένα δημιουργὸν οὐδὲ ἀθλητὴν ληφθὲν
 5 ποιήσει, οὐδ' ἔσται χρήσιμον τῷ μήτε τὴν ἐπιστήμην
 ἐκάστου λαβόντι μήτε τὴν μελέτην ἱκανὴν παρασχομένῳ;

Πολλοῦ γὰρ ἂν, ἢ δ' ὅς, τὰ ὄργανα ἦν ἄξια.

Δεν μπορούμε όμως να
 πολεμήσουμε μόνοι
 μας διότι χρειαζόμαστε
 άτομα ειδικευμένα
 στον πόλεμο.

Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, ὅσῳ μέγιστον τὸ τῶν φυλάκων ἔργον,
τοσοῦτ' σχολῆς τε τῶν ἄλλων πλείστης ἂν εἴη καὶ αὐτὸς
τέχνης τε καὶ ἐπιμελείας μεγίστης δεόμενον.

Οἶμαι ἔγωγε, ἦ δ' ὅς.

Ἄρ' οὖν οὐ καὶ φύσεως ἐπιτηδείας εἰς αὐτὸ τὸ ἐπιτήδευμα;

Πῶς δ' οὐ;

Ἡμέτερον δὴ ἔργον ἂν εἴη, ὥς ἔοικεν, εἴπερ οἷός τ'
ἔσμεν, ἐκλέξασθαι τίνες τε καὶ ποῖαι φύσεις ἐπιτήδεια εἰς
πόλεως φυλακὴν.

Ἡμέτερον μέντοι.

Μὰ Δία, ἦν δ' ἐγώ, οὐκ ἄρα φαῦλον πρᾶγμα ἡράμεθα·
ὅμως δὲ οὐκ ἀποδειλιάτουν, ὅσον γ' ἂν δυνάμει παρέικη.

Οὐ γὰρ οὖν, ἔφη.

Οἷει οὖν τι, ἦν δ' ἐγώ, διαφέρειν φύσιν γεναίου σκύλακος
εἰς φυλακὴν νεανίσκου εὐγενούς;

Τὸ ποῖον λέγεις;

Οἷον ὁξύν τέ που δεῖ αὐτοῖν ἐκάτερον εἶναι πρὸς αἰσθησιν
καὶ ἐλαφρὸν πρὸς τὸ αἰσθανόμενον διωκάθειν, καὶ ἰσχυρὸν
αὐτὸν, εἰ δὲ ἐλόντα διαμάχεσθαι.

Δεῖ γὰρ οὖν, ἔφη, πάντων τούτων.

Καὶ μὴν ἀνδρείων γε, εἴπερ εὖ μαχεῖται.

Πῶς δ' οὐ;

Ἀνδρείος δὲ εἶναι ἄρα ἐβελήσῃ ὁ μὴ θυμοειδὴς εἴτε
ἵππος εἴτε κύων ἢ ἄλλο ὅτιον ζῷον; ἢ οὐκ ἐννεονόηκας ὥς
ἁμαχόν τε καὶ ἀνίκητον θυμός, οὗ παρόντος ψυχῇ πᾶσα
πρὸς πάντα ἄφοβός τε ἐστὶ καὶ ἀήττητος;

Ἐννεονόηκα.

Τὰ μὲν τοίνυν τοῦ σώματος οἷον δεῖ τὸν φύλακα εἶναι,
δῆλα.

Οἱ φύλακες της
πόλης ὅμως πρέπει
να ἔχουν
ξεχωριστές
ικανότητες

ΠΛΟΥΤΟΛΟΓΙΑ

ΥΠΟ

I. Α. ΣΟΥΤΣΟΥ

Καθηγητοῦ τῆς πολιτικῆς Οἰκονομίας ἐν τῷ Ἑθνικῷ
Πανεπιστημίῳ.

—
ΤΟΜΟΣ Α΄.
—

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

Μετὰ διορθώσεων, εὐρυτέρων ἐξηγήσεων καὶ προσθηκῶν.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Ν. Γ. ΠΑΣΣΑΡΗ

—
1882.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Περὶ τῆς ἐργασίας κατ' ἰδίαν θεωρουμένης
καὶ περὶ τῶν ὅρων καθ' οὓς αὕτη
καθίσταται δραστηριωτέρα.

§ 2. Περὶ ἐνεργείας τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων.

— 96 —

Ὁ Πλάτων ἐν Βιβλ. Β'. Κεφ. ια'. τῆς Πολιτείας αὐτοῦ λέγει·

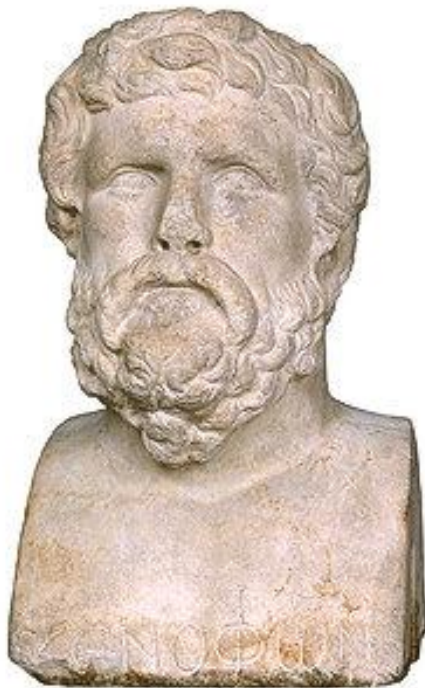
«Γίγνεται τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, πόλις, ὡς ἐγ' ᾧμαι, ἐπειδὴ τυγχάνει ἡμῶν ἕκαστος οὐκ αὐτάρκης, ἀλλὰ πολλῶν ἐνδεής, ἥ τιν' οἶε ἀρχὴν ἄλλην πόλιν οἰκίζειν; Οὐδεμίαν, ἦ δ' ἔες. Οὕτω δὴ ἄρα παραλαμβάνων ἄλλος ἄλλον ἐπ' ἄλλου, τὸν δ' ἐπ' ἄλλου χρεία, πολλῶν δεόμενοι, πολλοὺς εἰς μίαν οἴκησιν ἀγείραντες κοινῶν οὐς τε καὶ βοηθοὺς ταύτῃ τῇ ξυνοικίᾳ ἐθέμεθα πόλιν ὄνομα· ἦ γάρ; Πάνυ μὲν οὖν. Μεταδίδωσι δὲ ἄλλος ἄλλῳ εἴ τι μεταδίδωσιν, ἢ μεταλαμβάνει, οἴμενος αὐτῷ ἄμεινον εἶναι. Πάνυ γε. Ἴθι δὴ, ἦν δ' ἐγώ, τῷ λόγῳ ἐξ ἀρχῆς ποιῶμεν πόλιν, ποιήσῃ δὲ αὐτήν, ὡς εἴοικεν ἡ ἡμετέρα χρεία. Πῶς δ' οὐ; Ἀλλὰ μὴν πρώτη γε καὶ μεγίστη τῶν χρειῶν ἡ τῆς τροφῆς παρασκευὴ τοῦ εἶναι τε καὶ ζῆν ἕνεκα. Παντάπασι γε. Δευτέρα δὲ οἰκήσεως, τρίτη δ' ἐσθλότης καὶ τῶν τοιούτων. Ἔστι ταῦτα. Φέρε δὴ, ἦν δ' ἐγώ, πῶς ἡ πόλις ἀρκέσει ἐπὶ τοσαύτην παρασκευήν; ἄλλο τι γεωργός μὲν εἷς, ὁ δὲ οἰκοδόμος, ἄλλος δὲ τις ὑψάντης; ἦ καὶ σκυτοτόμον αὐτόσε προσθήσομεν ἢ τιν' ἄλλον τῶν περὶ τὸ σῶμα θεραπευτήν; Πάνυ γε. Εἴη δ' ἂν ἡ γε ἀναγκασιότατη πόλις ἐκ τεττάρων ἢ πέντε ἀνδρῶν. Φαίνεται. Τί δὴ οὖν; ἓνα ἕκαστον τούτων δεῖ τοῦ αὐτοῦ ἔργον ἅπασιν κοινὸν κατατιθέναί· οἶον, τὸν γεωργὸν ἓνα ὄντα παρασκευάζειν σιτία τέτταρσι καὶ τετραπλάσιον χρόνον τε καὶ πόνον ἀναλίσκειν ἐπὶ σίτου παρασκευῇ καὶ ἄλλοις κοινῶναι; ἢ ἀμελήσαντα ἑαυτῷ μόνῳ τέταρτον μέρος ποιεῖν τούτου τοῦ σιτίου ἐν

Ξενοφών (430 – 344 π.Χ.)

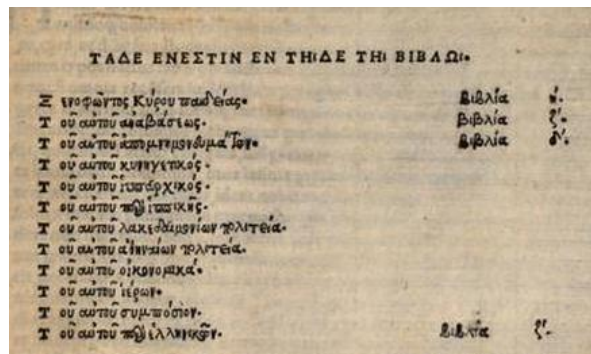
- Κύρου παιδεία
- Οικονομικός
- Πόροι ή περί προσόδων

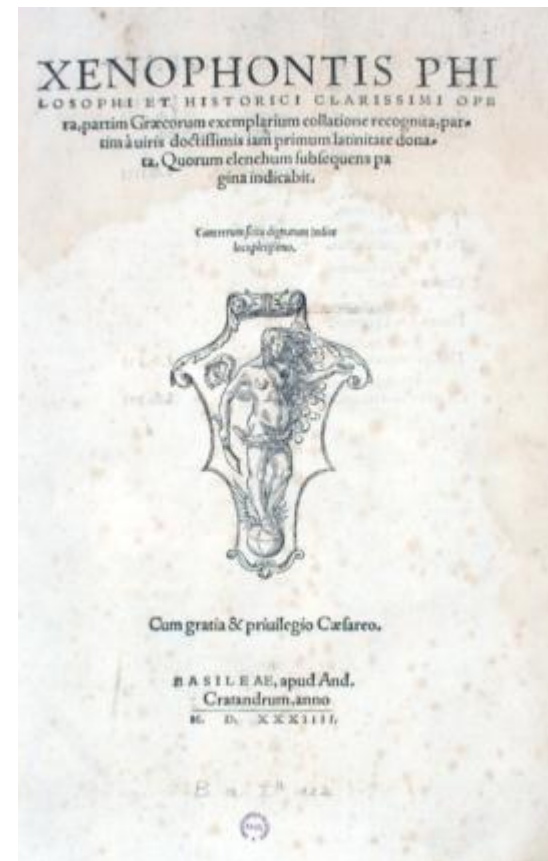
Αρχαία ελληνική οικονομική σκέψη

Ξενοφών (430 – 344 π.Χ.)
Bibliotheca Alexandrina
Museum, Αίγυπτος

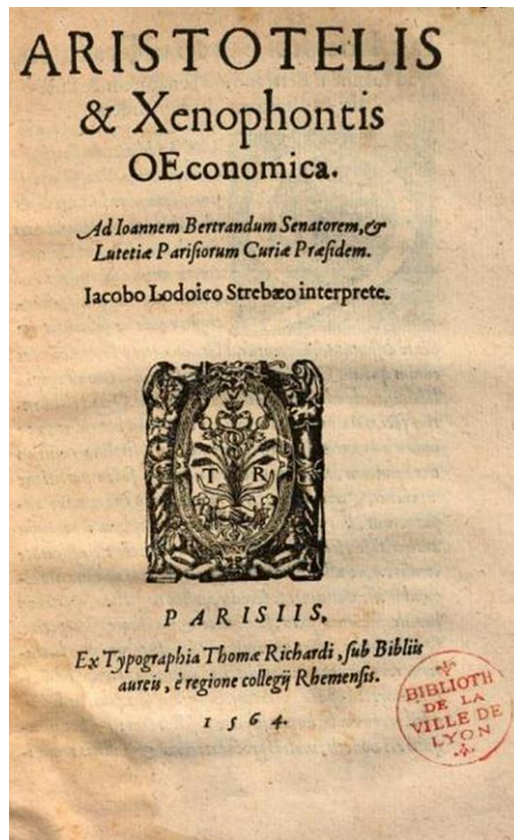

Η πρώτη έκδοση των απάντων
του Ξενοφώντος από τον
Boninus, Giunta Φλωρεντία 1516.

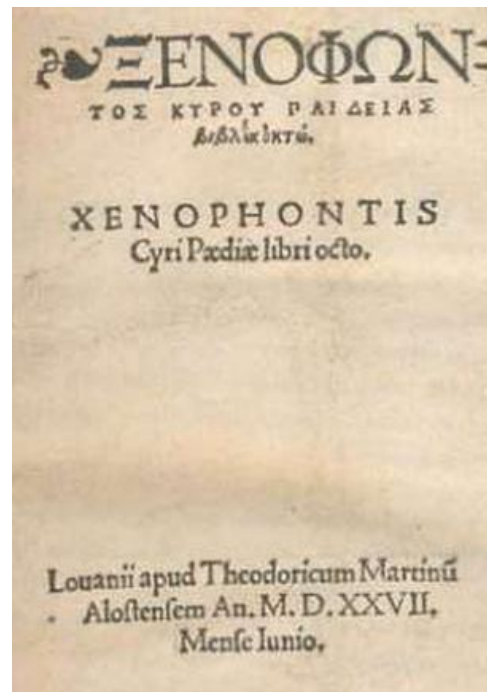

Λατινική έκδοση απάντων
Andreas Cratander,
Βασιλεία, 1534

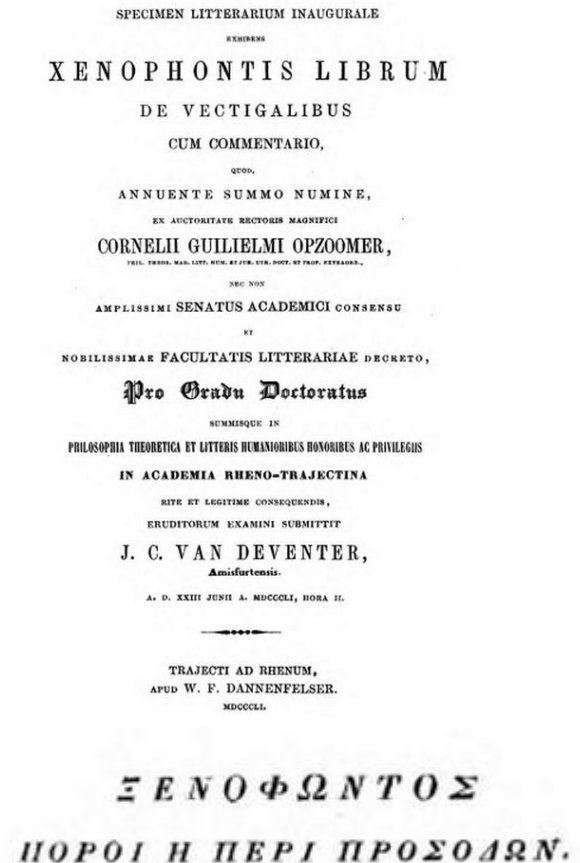
Αρχαία ελληνική οικονομική σκέψη

Κοινή έκδοση των
οικονομικών βιβλίων
του Αριστοτέλους και
του Ξενοφώντος στα
λατινικά, Παρίσι, 1564

Ξενοφώντος,
Κύρου Παιδεία,
Aalst, Βέλγιο, 1527

Σχολιασμένη έκδοση,
διδακτορική διατριβή,
Ουτρέχτη, 1851

Ξενοφώντος Κύρου παιδεία 8.2

[5] καὶ τοῦτο μέντοι οὕτως ἔχειν οὐδέν τι θαυμαστόν: ὥσπερ γὰρ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι διαφερόντως ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσιν ἐξεργασμένα εἰσὶ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰ παρὰ βασιλεῖ σῖτα πολὺ διαφερόντως ἐκπεπνύονται. ἐν μὲν γὰρ ταῖς μικραῖς πόλεσιν οἱ αὐτοὶ ποιοῦσι κλίνην, θύραν, ἄροτρον, τράπεζαν, πολλάκις δ' ὁ αὐτὸς οὔτος καὶ οἰκοδομεῖ, καὶ ἀγαπᾷ ἢν καὶ οὕτως ἱκανοὺς αὐτὸν τρέφειν ἐργοδότας λαμβάνη: ἀδύνατον οὖν πολλὰ τεχνώμενον ἄνθρωπον πάντα καλῶς ποιεῖν. ἐν δὲ ταῖς μεγάλαις πόλεσι διὰ τὸ πολλοὺς ἐκάστου δεῖσθαι ἀρκεῖ καὶ μία ἐκάστω τέχνη εἰς τὸ τρέφεσθαι: πολλάκις δὲ οὐδ' ὅλη μία: ἀλλ' ὑποδήματα ποιεῖ ὁ μὲν ἀνδρεῖα, ὁ δὲ γυναικεῖα: ἔστι δὲ ἔνθα καὶ ὑποδήματα ὁ μὲν νευρορραφῶν μόνον τρέφεται, ὁ δὲ σχίζων, ὁ δὲ χιτῶνας μόνον συντέμνων, ὁ δὲ γε τούτων οὐδὲν ποιῶν ἀλλὰ συντιθεῖς ταῦτα. ἀνάγκη οὖν τὸν ἐν βραχυτάτῳ διατρίβοντα ἔργῳ τούτῳ καὶ ἄριστα δὴ ἡναγκάσθαι τοῦτο ποιεῖν.

[6] τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο πέπονθε καὶ τὰ ἀμφὶ τὴν δίαιταν. ὥ μὲν γὰρ ὁ αὐτὸς κλίνην στρώννυσι, τράπεζαν κοσμεῖ, μάττει, ὅσα ἄλλοτε ἄλλοῖα ποιεῖ, ἀνάγκη οἶμαι τούτῳ, ὥς ἂν ἕκαστον προχωρῇ, οὕτως ἔχειν: ὅπου δὲ ἱκανὸν ἔργον ἐνὶ ἔψειν κρέα, ἄλλῳ ὀπτᾶν, ἄλλῳ δὲ ἰχθύν ἔψειν, ἄλλῳ ὀπτᾶν, ἄλλῳ ἄρτους ποιεῖν, καὶ μὴδὲ τούτους παντοδαπούς, ἀλλ' ἀρκεῖ ἂν ἐν εἶδος εὐδοκιμοῦν παρέχῃ, ἀνάγκη οἶμαι καὶ ταῦτα οὕτω ποιούμενα πολὺ διαφερόντως ἐξεργάσθαι ἕκαστον.

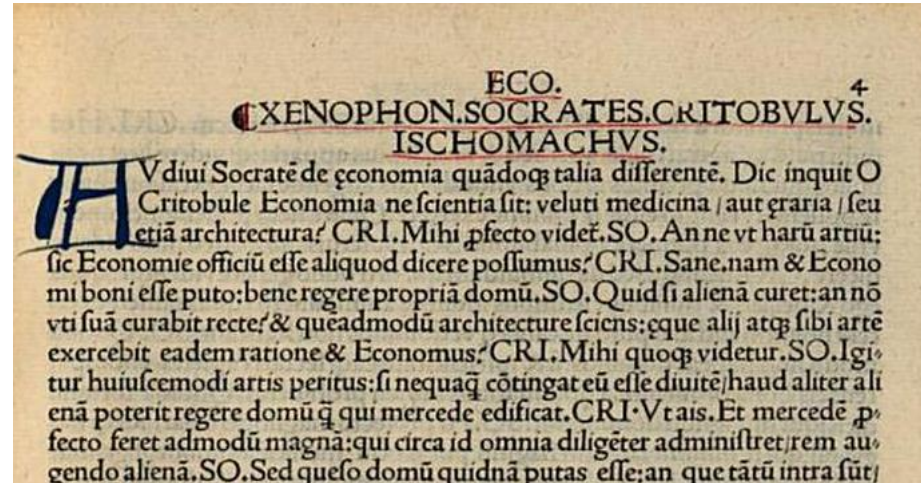
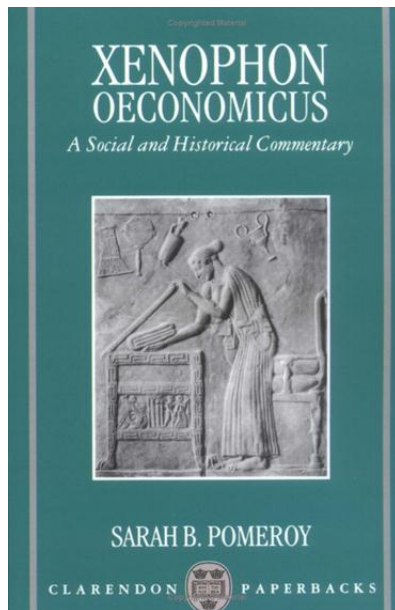
Ο καταμερισμός της εργασίας καθορίζεται από το μέγεθος της αγοράς

ὅτι, φάναι, ὁ διδάσκαλός με ὡς ἤδη ἀκριβοῦντα τὴν δικαιοσύνην καὶ ἄλλοις καθίστη δικάζειν. καὶ τοίνυν, φάναι, ἐπὶ μιᾷ ποτε δίκη πληγὰς ἔλαβον ὡς οὐκ ὀρθῶς δικάσας. ἦν δὲ ἡ δίκη τοιαύτη. παῖς μέγας μικρὸν ἔχων χιτῶνα+ παῖδα μικρὸν μέγαν ἔχοντα χιτῶνα ἐκδύσας αὐτὸν τὸν μὲν ἑαυτοῦ ἐκείνον ἡμφίεσε, τὸν δ' ἐκείνου αὐτὸς ἐνέδυ. ἐγὼ οὖν τούτοις δικάζων ἔγνων βέλτιον εἶναι ἀμφοτέροις τὸν ἀρμόττοντα ἐκάτερον χιτῶνα ἔχειν. ἐν τούτῳ δὴ με ἔπαισεν ὁ διδάσκαλος, λέξας ὅτι ὁπότε μὲν τοῦ ἀρμόττοντος εἶην κριτής, οὕτω δέοι ποιεῖν, ὁπότε δὲ κρίναι δέοι ποτέρου ὁ χιτῶν εἶη, τοῦτ' ἔφη σκεπτέον εἶναι τίς κτήσις δικαία ἐστί, πότερα τὸ βία ἀφελόμενον ἔχειν ἢ τὸ ποιησάμενον ἢ πριάμενον κεκτῆσθαι: ἐπεὶ δὲ [ἔφη] τὸ μὲν νόμιμον δίκαιον εἶναι, τὸ δὲ ἄνομον βίαιον, σὺν τῷ νόμῳ ἐκέλευεν αἰεὶ τὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τίθесθαι.

Κύρου παιδεία, 1.3.16-17. Δεν αποτελεί εφαρμογή του κριτηρίου Pareto η ἔλλειψη δικαιοσύνης

Ξενοφών (430 – 344 π.Χ.)

- Οικονομικός

Λατινική μετάφραση, Παρίσι 1506

S. B. Pomeroy, *Xenophon, Oeconomicus. A Social and Historical Commentary*, Oxford Clarendon Press, 1994.

Ξενοφών (430 – 344 π.Χ.)

Γερμανική έκδοση, Αμβούργο, 1734

Ξενοφώντος Οἰκονομικὸς

Xenophon. *Xenophontis opera omnia*, vol. 2, 2nd ed. Oxford, Clarendon Press. 1921.

Ι.

ἤκουσα δέ ποτε αὐτοῦ καὶ περὶ οἰκονομίας τοιαύδε διαλεγομένου: εἶπέ μοι, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, ἄρα γε ἡ οἰκονομία ἐπιστήμης τινὸς ὄνομά ἐστιν, ὥσπερ ἡ ἰατρικὴ καὶ ἡ χαλκευτικὴ καὶ ἡ τεκτονικὴ; ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη ὁ Κριτόβουλος. [2] ἦ καὶ ὥσπερ τούτων τῶν τεχνῶν ἔχοιμεν ἂν εἰπεῖν ὅ τι ἔργον ἐκάστης, οὕτω καὶ τῆς οἰκονομίας δυναίμεθ' ἂν εἰπεῖν ὅ τι ἔργον αὐτῆς ἐστι; δοκεῖ γοῦν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, οἰκονόμου ἀγαθοῦ εἶναι εὖ οἰκεῖν τὸν ἑαυτοῦ οἶκον. [3] ἦ καὶ τὸν ἄλλου δὲ οἶκον, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ ἐπιτρέποι τις αὐτῷ, οὐκ ἂν δύναίτο, εἰ βούλοίτο, εὖ οἰκεῖν, ὥσπερ καὶ τὸν ἑαυτοῦ; ὁ μὲν γὰρ τεκτονικὴν ἐπιστάμενος ὁμοίως ἂν καὶ ἄλλῳ δύναίτο ἐργάζεσθαι ὅ τι περ καὶ ἑαυτῷ, καὶ ὁ οἰκονομικὸς γ' ἂν ὡσαύτως. ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες. [4] ἔστιν ἄρα, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὴν τέχνην ταύτην ἐπισταμένῳ, καὶ εἰ μὴ αὐτὸς τύχοι χρήματα ἔχων, τὸν ἄλλου οἶκον οἰκονομοῦντα ὥσπερ καὶ οἰκοδομοῦντα μισθοφορεῖν; νῆ Δία καὶ πολὺν γε μισθόν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, φέροιτ' ἂν, εἰ δύναίτο οἶκον παραλαβὼν τελεῖν τε ὅσα δεῖ καὶ περιουσίαν ποιῶν αὐξίνειν τὸν οἶκον. [5] οἶκος δὲ δὴ τί δοκεῖ ἡμῖν εἶναι; ἄρα ὅπερ οἰκία, ἣ καὶ ὅσα τις ἔξω τῆς οἰκίας κέκτηται, πάντα τοῦ οἴκου ταῦτά ἐστιν; ἔμοι γοῦν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, δοκεῖ, καὶ εἰ μὴδ' ἐν τῇ αὐτῇ πόλει εἴη τῷ κεκτημένῳ, πάντα τοῦ οἴκου εἶναι ὅσα τις κέκτηται. [6] οὐκοῦν καὶ ἐχθροὺς κέκτηνται τινες; νῆ Δία καὶ πολλοὺς γε ἔνιοι. ἦ καὶ κτήματα αὐτῶν φήσομεν εἶναι τοὺς ἐχθροὺς; γελοῖον μεντὰν εἶη, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, εἰ ὁ τοὺς ἐχθροὺς αὖξων προσέτι καὶ μισθὸν τούτου φέροι. [7] ὅτι τοι ἡμῖν ἐδόκει οἶκος ἀνδρὸς εἶναι ὅπερ κτήσις. νῆ Δί', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ὅ τι γε τις ἀγαθὸν κέκτηται: οὐ μὰ Δί' οὐκ εἴ τι κακόν, τοῦτο κτήμα ἐγὼ καλῶ. σὺ δ' ἔοικας τὰ ἐκάστῳ ὠφέλιμα κτήματα καλεῖν. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη: τὰ δὲ γε βλάπτοντα ζημίαν ἔγωγε νομίζω μᾶλλον ἢ χρήματα. [8] καὶ ἄρα γέ τις ἵππον πριάμενος μὴ ἐπίστηται αὐτῷ χρῆσθαι, ἀλλὰ καταπίπτων ἀπ' αὐτοῦ κακὰ λαμβάνη, οὐ χρήματα αὐτῷ ἐστὶν ὁ ἵππος; οὐκ, εἴπερ τὰ χρήματά γ' ἐστὶν ἀγαθόν. οὐδ' ἄρα γε ἡ γῆ ἀνθρώπῳ ἐστὶ χρήματα, ὅστις οὕτως ἐργάζεται αὐτήν ὥστε ζημιουῖσθαι ἐργαζόμενος. οὐδὲ ἡ γῆ μέντοι χρήματά ἐστιν, εἴπερ ἀντὶ τοῦ τρέφειν πεινῆν παρασκευάζει.

Το αντικείμενο της οικονομικής τέχνης

Ο οικονόμος μπορεί να εργάζεται και για άλλους

Ο οικονόμος αυξάνει την περιουσία (κτήματα)

Κτήματα μόνο τα ωφέλιμα

[9] οὐκοῦν καὶ τὰ πρόβατα ὡσαύτως, εἴ τις διὰ τὸ μὴ ἐπίστασθαι προβάτοις χρῆσθαι ζῆμιοίτο, οὐδὲ τὰ πρόβατα χρήματα τούτῳ εἴη ἄν; οὐκοῦν ἔμοιγε δοκεῖ. σὺ ἄρα, ὡς ἔοικε, τὰ μὲν ὠφελοῦντα χρήματα ἡγήῃ, τὰ δὲ βλάπτοντα οὐ χρήματα. οὕτως. [10] ταῦτά ἄρα ὄντα τῷ μὲν ἐπισταμένῳ χρῆσθαι αὐτῶν ἐκάστοις χρήματά ἐστι, τῷ δὲ μὴ ἐπισταμένῳ οὐ χρήματα: ὥσπερ γε αὐλοὶ τῷ μὲν ἐπισταμένῳ ἀξίως λόγου αὐλεῖν χρήματά εἰσι, τῷ δὲ μὴ ἐπισταμένῳ οὐδὲν μᾶλλον ἢ ἄχρηστοι λίθοι, εἰ μὴ ἀποδιδότῳ γε αὐτούς. [11] τοῦτ' ἄρα φαίνεται ἡμῖν, ἀποδιδόμενοις μὲν οἱ αὐλοὶ χρήματα, μὴ ἀποδιδόμενοις δὲ ἀλλὰ κεκτημένοις οὐ, τοῖς μὴ ἐπισταμένοις αὐτοῖς χρῆσθαι. καὶ ὁμολογουμένως γε, ὦ Σώκρατες, ὁ λόγος ἡμῖν χωρεῖ, ἐπεὶ περ εἴρηται τὰ ὠφελοῦντα χρήματα εἶναι. μὴ πωλούμενοι μὲν γὰρ οὐ χρήματά εἰσι· οἱ αὐλοὶ: οὐδὲν γὰρ χρήσιμοί εἰσι: πωλούμενοι δὲ χρήματα. [12] πρὸς ταῦτα δ' ὁ Σωκράτης εἶπεν: ἂν ἐπίστηταί γε πωλεῖν. εἰ δὲ πωλοίῃ αὐτὸς πρὸς τοῦτο ὃ μὴ ἐπίσταιτο χρῆσθαι, οὐδὲ πωλούμενοί εἰσι χρήματα κατὰ γε τὸν σὸν λόγον. λέγειν ἔοικας, ὦ Σώκρατες, ὅτι οὐδὲ τὸ ἀργύριον ἐστι χρήματα, εἰ μὴ τις ἐπίσταιτο χρῆσθαι αὐτῷ. [13] καὶ σὺ δέ μοι δοκεῖς οὕτω συνομολογεῖν, ἀφ' ὧν τις ὠφελεῖσθαι δύναται, χρήματα εἶναι. εἰ γοῦν τις χρῶτο τῷ ἀργυρίῳ ὥστε πριάμενος οἶον ἐταίραν διὰ ταύτην κάκιον μὲν τὸ σῶμα ἔχει, κάκιον δὲ τὴν ψυχὴν, κάκιον δὲ τὸν οἶκον, πῶς ἂν ἔτι τὸ ἀργύριον αὐτῷ ὠφέλιμον εἴη; οὐδαμῶς, εἰ μὴ πέρ γε καὶ τὸν ὑοσκύαμον καλούμενον χρήματα εἶναι φήσομεν, ὅφ' οὐ οἱ φαγόντες παραπλήγεις γίνονται. [14] τὸ μὲν δὴ ἀργύριον, εἰ μὴ τις ἐπίσταιτο αὐτῷ χρῆσθαι, οὕτω πόρρω ἀπωθείσθω, ὦ Κριτόβουλε, ὥστε μὴδὲ χρήματα εἶναι. οἱ δὲ φίλοι, ἂν τις ἐπίστηται αὐτοῖς χρῆσθαι ὥστε ὠφελεῖσθαι ἀπ' αὐτῶν, τί φήσομεν αὐτοὺς εἶναι; χρήματα νή Δί', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, καὶ πολὺ γε μᾶλλον ἢ τοὺς βοῦς, ἂν ὠφελιμώτεροί γε ᾖσι τῶν βοῶν. [15] καὶ

Μόνο ὅτι ξέρω
να χρησιμοποιοῦ
εἶναι αγαθά

Ακόμα και τα
χρήματα αν
δεν ξέρω να τα
χρησιμοποιοῦ
δεν εἶναι
αγαθά.

Ξενοφώντας Οἰκονομικὸς 6.4

[4] οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐπιστήμης μὲν τινος ἔδοξεν ἡμῖν ὄνομα εἶναι ἡ οἰκονομία, ἡ δὲ ἐπιστήμη αὕτη ἐφαίνετο ἢ οἴκους δύνανται αὖξιν ἄνθρωποι, οἶκος δ' ἡμῖν ἐφαίνετο ὅπερ κτήσις ἡ σύμπασα, κτήσιν δὲ τοῦτο ἔφαμεν εἶναι ὅ τι ἐκάστω εἴη ὠφέλιμον εἰς τὸν βίον, ὠφέλιμα δὲ ὄντα ἠύρισκετο πάντα ὁπόσοις τις ἐπίσταιτο χρῆσθαι. [5] πάσας μὲν οὖν τὰς ἐπιστήμας οὔτε μαθεῖν οἶόν τε ἡμῖν ἔδοκει, συναπεδοκιμάζομέν τε ταῖς πόλεσι τὰς βαναυσικὰς καλουμένας τέχνας, ὅτι καὶ τὰ σώματα καταλυμαίνεσθαι δοκοῦσι καὶ τὰς ψυχὰς καταγνύουσι. [6] τεκμήριον δὲ σαφέστατον γενέσθαι ἂν τούτου ἔφαμεν, εἰ πολέμιων εἰς τὴν χώραν ἰόντων διακαθίσας τις τοὺς γεωργούς καὶ τοὺς τεχνίτας χωρὶς ἑκατέρους ἐπερωτῶη πότῃρα δοκεῖ ἀρῆγειν τῇ χώρῃ ἢ ὑφεμένους τῆς γῆς τὰ τεῖχη διαφυλάττειν. [7] οὕτως γὰρ ἂν τοὺς μὲν ἀμφὶ γῆν ἔχοντας ὥμοιεν ἂν ψηφίζεσθαι ἀρῆγειν, τοὺς δὲ τεχνίτας μὴ μάχεσθαι, ἀλλ' ὅπερ πεπαίδευνται καθῆσθαι μήτε πονοῦντας μήτε κινδυνεύοντας. [8] ἐδοκιμάσαμεν δὲ ἀνδρὶ καλῷ τε κάγαθῷ ἐργασίαν εἶναι καὶ ἐπιστήμην κρατίστην γεωργίαν, ἀφ' ἧς τὰ ἐπιτήδεια ἄνθρωποι πορίζονται.

Περίληψη της
συζήτησης

Μόνον η γεωργία
δημιουργεί τον
καλό πολίτη που
θα υπερασπίσει τη
χώρα του

ἰδὼν οὖν ποτε αὐτὸν ἐν τῇ τοῦ Διὸς τοῦ ἐλευθερίου στοᾷ καθήμενον, ἐπεὶ μοι ἔδοξε σχολάζειν, προσῆλθον αὐτῷ καὶ παρακαδιζόμενος εἶπον: τί, ὦ Ἰσχόμαχε, οὐ μάλα εἰωθὼς σχολάζειν κάθησαι; ἐπεὶ τά γε πλεῖστα ἢ πράττοντά τι ὁρῶ σε ἢ οὐ πάνυ σχολάζοντα ἐν τῇ ἀγορᾷ. [2] οὐδὲ ἂν γε νῦν, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ὦ Σώκρατες, ἐώρας, εἰ μὴ ξένους τινὰς συνεδέμεν ἀναμένειν ἐνθάδε. ὅταν δὲ μὴ πράττης τι τοιοῦτον, πρὸς τῶν θεῶν, ἔφην ἐγώ, ποῦ διατρίβεις καὶ τί ποιεῖς; ἐγὼ γάρ τοι πάνυ βούλομαί σου πυθέσθαι τί ποτε πράττων καλὸς κάγαθός κέκλησαι, ἐπεὶ οὐκ ἔνδον γε διατρίβεις οὐδὲ τοιαύτη σου ἡ ἔξις τοῦ σώματος καταφαίνεται. [3] καὶ ὁ Ἰσχόμαχος γελάσας ἐπὶ τῷ τί ποιῶν καλὸς κάγαθός κέκλησαι, καὶ ἡσθεῖς, ὡς γ' ἐμοὶ ἔδοξεν, εἶπεν: ἀλλ' εἰ μὲν ὅταν σοι διαλέγωνται περὶ ἐμοῦ τινες καλοῦσί με τοῦτο τὸ ὄνομα οὐκ οἶδα: οὐ γὰρ δὴ, ὅταν γέ με εἰς ἀντίδοσιν καλῶνται τριηραρχίας ἢ χορηγίας, οὐδεὶς, ἔφη, ζητεῖ τὸν καλὸν τε κάγαθόν, ἀλλὰ σαφῶς, ἔφη, ὀνομάζοντές με Ἰσχόμαχον πατρόθεν προσκαλοῦνται. ἐγὼ μὲν τοῖνυν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὅ με ἐπήρου, οὐδαμῶς ἔνδον διατρίβω. καὶ γὰρ δὴ, ἔφη, τά γε ἐν τῇ οἰκίᾳ μου πάνυ καὶ αὐτὴ ἡ γυνὴ ἐστὶν ἱκανὴ διοικεῖν. [4] ἀλλὰ καὶ τοῦτο, ἔφην, ἔγωγε, ὦ Ἰσχόμαχε, πάνυ ἂν ἡδέως σου πυθοίμην, πότερα αὐτὸς σὺ ἐπαίδευσας τὴν γυναῖκα ὥστε εἶναι οἷαν δεῖ ἢ ἐπισταμένην ἔλαβες παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς διοικεῖν τὰ προσήκοντα αὐτῇ. [5] καὶ τί ἂν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐπισταμένην αὐτὴν παρέλαβον, ἢ ἔτη μὲν οὐπω πεντεκαίδεκα γεγονυῖα ἦλθε πρὸς ἐμέ, τὸν δ' ἔμπροσθεν χρόνον ἔζη ὑπὸ πολλῆς ἐπιμελείας ὅπως ὡς ἐλάχιστα μὲν ὄψοιτο, ἐλάχιστα δ' ἀκούσοιτο, ἐλάχιστα δ' ἔροιτο; [6] οὐ γὰρ ἀγαπητόν σοι δοκεῖ εἶναι, εἰ μόνον ἦλθεν ἐπισταμένη ἔρια παραλαβοῦσα ἱμάτιον ἀποδεῖξαι, καὶ ἐωρακυῖα ὡς ἔργα ταλάσια θεραπεύειν δίδοται; ἐπεὶ τά γε ἀμφὶ γαστέρα, ἔφη, πάνυ καλῶς, ὦ Σώκρατες, ἦλθε πεπαιδευμένη: ὅπερ μέγιστον ἔμοιγε δοκεῖ παιδεύμα εἶναι καὶ ἀνδρὶ καὶ γυναικί. [8] οὐ πρὶν γε καὶ ἔθυσα καὶ ἠϋξάμην ἐμέ τε τυγχάνειν διδάσκοντα καὶ ἐκείνην μανθάνουσαν τὰ βέλτιστα ἀμφοτέροις ἡμῖν. οὐκοῦν, ἔφην ἐγώ, καὶ ἡ γυνὴ σοι συνέδυε καὶ συνηύχετο ταῦτα ταῦτα; καὶ μάλα γ', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ἥ πολλὰ ὑπισχνουμένη μὲν πρὸς τοὺς θεοὺς γενέσθαι οἷαν δεῖ, καὶ εὐδελος ἦν ὅτι οὐκ ἀμελήσει τῶν διδασκομένων.

Ο καλός κ' αγαθός
Ισχόμαχος
εκπαιδεύει την
15χρονη
σύζυγό του να
είναι
οικονόμος

καὶ τί δή; ἡ γυνὴ ἐδόκει σοι, ἔφην ἐγώ, ὦ Ἰσχόμαχε, πῶς τι ὑπακούειν ὧν σὺ ἐσπούδαζες διδάσκων; τί δέ, εἰ μὴ ὑπισχνεῖτό γε ἐπιμελήσεσθαι καὶ φανερὰ ἦν ἡρομένη ἰσχυρῶς, ὥσπερ ἐξ ἀμηχανίας εὐπορίαν τινὰ ἡύρηκυῖα, καὶ ἐδεῖτό μου ὡς τάχιστα ἥπερ ἔλεγον διατάξαι.

[2] καὶ πῶς δή, ἔφην ἐγώ, ὦ Ἰσχόμαχε, διέταξας αὐτῇ; τί δ', εἰ μὴ τῆς γε οἰκίας τὴν δύναμιν ἔδοξέ μοι πρῶτον ἐπιδείξαι αὐτῇ. οὐ γὰρ ποικίλμασι κεκόσμηται, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ τὰ οἰκήματα ὑποκόμῃται πρὸς αὐτὸ τοῦτο ἐσκεμμένα, ὅπως ἀργεῖα ὡς συμφορώτατα ἢ τοῖς μέλλουσιν ἐν αὐτοῖς ἔσεσθαι: ὥστε αὐτὰ ἐκάλει τὰ πρέποντα εἶναι ἐν ἐκάστῳ. ...

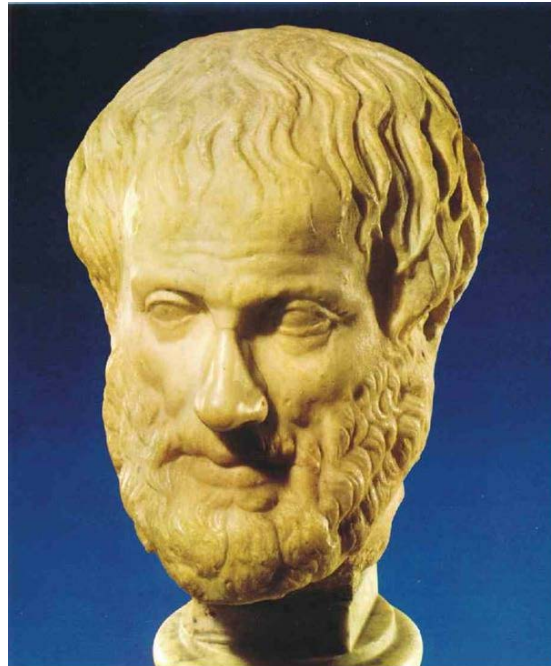
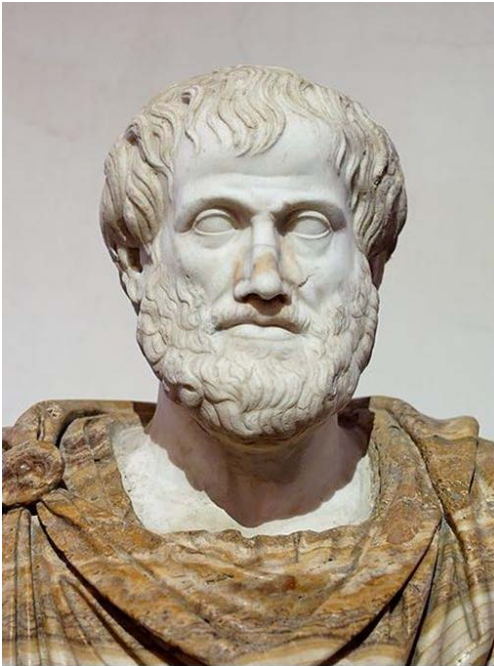
[10] ὅσοις δ' εἰς ἐορτὰς ἢ ξενοδοκίας χρώμεθα ἢ εἰς τὰς διὰ χρόνου πράξεις, ταῦτα δὲ τῇ ταμίᾳ παρεδῶκαμεν, καὶ δείξαντες τὰς χώρας αὐτῶν καὶ ἀπαριθμήσαντες καὶ γραψάμενοι ἕκαστα εἶπομεν αὐτῇ διδόναι τούτων ὅτῳ θέοι ἕκαστον, καὶ μεμνήσθαι ὅ τι ἂν τῷ διδῶ, καὶ ἀπολαμβάνουσιν κατατιθέναι πάλιν ὅθενπερ ἂν ἕκαστα λαμβάνῃ. [11]

τὴν δὲ ταμίαν ἐποίησάμεθα ἐπισκεψάμενοι ἥτις ἡμῖν ἐδόκει εἶναι ἐγκρατεστάτη καὶ γαστρὸς καὶ οἴνου καὶ ὕπνου καὶ ἀνδρῶν συνουσίας, πρὸς τούτοις δὲ ἢ τὸ μνημονικὸν μάλιστα ἐδόκει ἔχειν καὶ τὸ προνοεῖν μὴ τι κακὸν λάβῃ παρ' ἡμῶν ἀμελοῦσα, καὶ σκοπεῖν ὅπως χαριζομένη τι ἡμῖν ὑφ' ἡμῶν ἀντιτιμῆσεται. [12] ἐδιδάσκομεν δὲ αὐτὴν καὶ εὐνοϊκῶς ἔχειν πρὸς ἡμᾶς, ὅτ' εὐφραينوίμεθα, τῶν εὐφροσυνῶν μεταδιδόντες, καὶ εἴ τι λυπηρὸν εἴῃ, εἰς ταῦτα παρακαλοῦντες. καὶ τὸ προθυμεῖσθαι δὲ συναύξειν τὸν οἶκον ἐπαιδεύομεν αὐτήν, ἐπιγινώσκειν αὐτὴν ποιοῦντες καὶ τῆς εὐπραγίας αὐτῇ μεταδιδόντες.

Ο Ἰσχόμαχος
εκπαιδεύει τη
σύζυγο

Και αναθέτουν σε
μια πιστή
οικονόμο μέρος
της δουλειάς

Αριστοτέλης (384 – 322 π.Χ.)

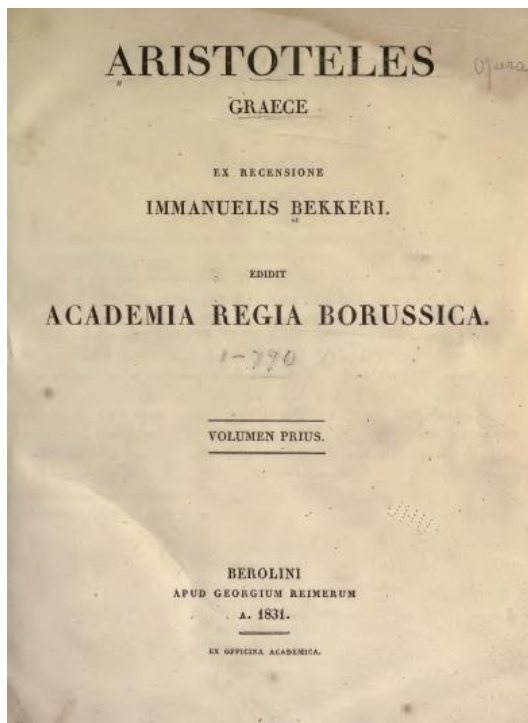
Raffaello Sanzio, Η Σχολή των Αθηνών, 1509
Stanza della Segnatura, Palazzi Pontifici,
Βατικανό

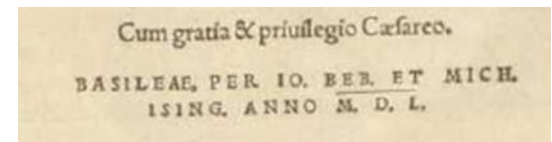
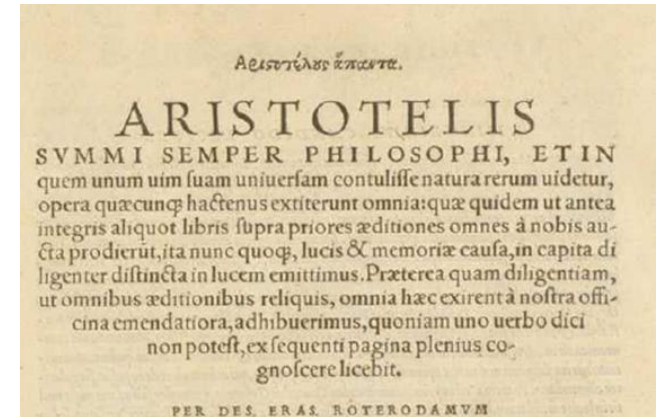
Stanza della Segnatura

Αριστοτέλης (384-322 π.Χ.)

- *Ηθικά Νικομάχεια*
- *Πολιτικά*
- *Οικονομικά (ψευδο-Αριστοτέλειο)*

Η κανονική
έκδοση των
απάντων από
τον Ι. Bekker,
Βερολίνο,
Reimer 1831

Έκδοση των απάντων του
Αριστοτέλους από τον Έρασμο,
Βασιλεία 1550

Corpus Aristotelicum

Λογική *Organon* Ὅργανον

- 1a Categories *Categoriae* Κατηγορίαι
- 16a On Interpretation *De Interpretatione* περὶ Ἑρμηνείας
- 24a Prior Analytics *Analytica Priora* Ἀναλυτικά πρότερα A-B
- 71a Posterior Analytics *Analytica Posteriora* Ἀναλυτικά ὕστερα A-B
- 100a Topics *Topica* Τοπικά A-Θ
- 164a Sophistical Refutations *De Sophisticis Elenchis* περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων

Φυσική ή η μελέτη της φύσης

- 184a Physics *Physica* Φυσική Ἀκροασις A-Θ
- 268a On the Heavens *De Caelo* Περὶ οὐρανοῦ A-Δ
- 314a On Generation and Corruption *De Generatione et Corruptione* περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς A-B
- 338a Meteorology *Meteorologica* Μετεωρολογικά A-Δ
- 391a On the Universe *De Mundo* περὶ κόσμου πρὸς Ἀλέξανδρον*
- 402a On the Soul *De Anima* περὶ ψυχῆς A-Γ

Τα *Parva Naturalia* Φυσικά μικρά (Μικρές φυσικές πραγματείες)

- 436a Sense and Sensibilia *De Sensu et Sensibilibus* περὶ αἰσθήσεως καὶ αἰσθητῶν
- 449b On Memory *De Memoria et Reminiscentia* περὶ μνήμης καὶ ἀναμνήσεως
- 453b On Sleep *De Somno et Vigilia* περὶ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως
- 458a On Dreams *De Insomniis* περὶ ἐνυπνίων
- 462b On Divination in Sleep *De Divinatione per Somnum* περὶ τῆς καθ' ὕπνον μαντικῆς

- 464b On Length and Shortness of Life *De Longitudine et Brevitate Vitae* περὶ μακροβιότητος καὶ βραχυβιότητος
- 467b On Youth, Old Age, Life and Death, and Respiration *De Juventute et Senectute, De Vita et Morte, De Respiratione* περὶ νεότητος καὶ γήρως περὶ ἀναπνοῆς
- 481a On Breath *De Spiritu* περὶ πνεύματος*
- 486a History of Animals *Historia Animalium* περὶ τὰ ζῷα ἱστορίαι A-K
- 639a Parts of Animals *De Partibus Animalium* περὶ ζώων μορίων A-Δ
- 698a Movement of Animals *De Motu Animalium* περὶ ζώων κινήσεως
- 704a Progression of Animals *De Incessu Animalium* περὶ πορείας ζώων
- 715a Generation of Animals *De Generatione Animalium* περὶ ζώων γενέσεως A-E
- 791a On Colors *De Coloribus* περὶ χρωμάτων*
- 800a On Things Heard *De audibilibus* περὶ ἀκουστῶν*
- 805a Physiognomics *Physiognomonica* Φυσιογνωμονικά*
- 815a On Plants *De Plantis* περὶ φυτῶν A-B*
- 830a On Marvellous Things Heard *De mirabilibus auscultationibus* περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων*
- 847a Mechanics *Mechanica* Μηχανικά *
- 859a Problems *Problemata* Προβλημάτων A-KA-KΘ, ΛΑ-ΛΗ*
- 968a On Indivisible Lines *De Lineis Insecabilibus* περὶ ἀτόμων γραμμῶν*
- 973a The Situations and Names of Winds *Ventorum Situs* Ἀνέμων θέσεις καὶ προσηγορίαι*
- 974a On Melissus, Xenophanes, and Gorgias περὶ Ξενοφάνους, περὶ Ζήνωνος, περὶ Γοργίου*

Μεταφυσικά [Φιλοσοφία]

980a Metaphysics *Metaphysica* Τὰ μετὰ τὰ φυσικά A-K

Ἠθικά και πολιτικά

1094a Nicomachean Ethics *Ethica Nicomachea* Ἠθικὰ Νικομάχεια A-K

1181a Great Ethics *Magna Moralia* Ἠθικὰ Μεγάλα A-B*

1214a Eudemian Ethics *Ethica Eudemia* Ἠθικὰ Εὐδήμεια A-H

1249a On Virtues and Vices *De Virtutibus et Vitiis Libellus* περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν*

1252a Politics *Politica* Πολιτικά A-Θ

1343a Economics *Oeconomica* Οἰκονομικά A-B*

Ρητορική και ποιητική

1354a Rhetoric *Ars Rhetorica* Τέχνη ρητορικῆς A-Γ

1420a Rhetoric to Alexander *Rhetorica ad Alexandrum* Ρητορική πρὸς Ἀλέξανδρον*

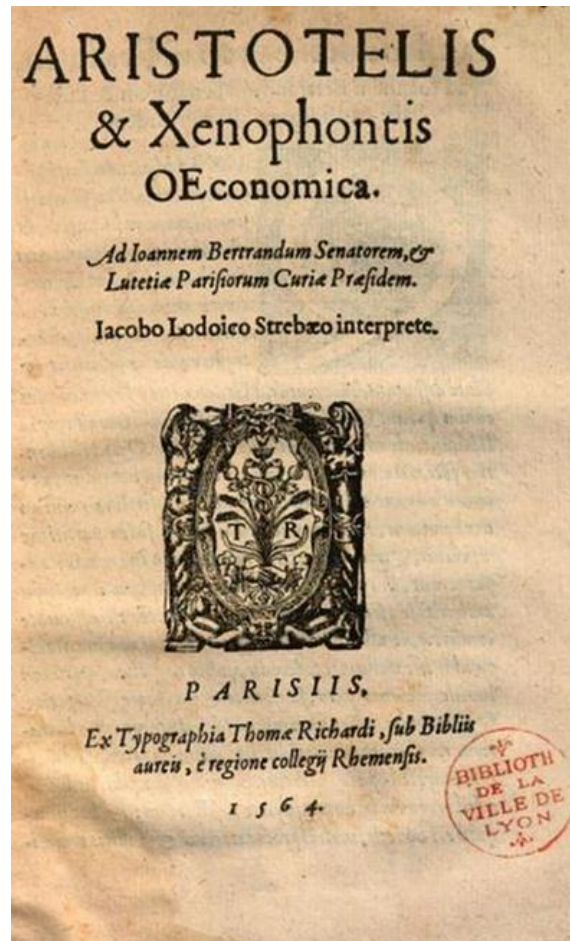
1447a Poetics *Ars Poetica* περὶ Ποιητικῆς

Χωρίς αριθμούς Bekker

The Constitution of the Athenians *Ἀθηναίων Πολιτεία*

Με* ὅσα η νεότερη έρευναδεν αποδίδ ει στονΑριστοτέλη

Κοινή έκδοση των
οικονομικών βιβλίων
του Αριστοτέλους και
του Ξενοφώντος στα
λατινικά, Παρίσι, 1564

Αριστοτέλης (384-322 π.Χ.)

- Οικονομικά [1345b]

- οἰκονομίαι δέ εἰσι τέσσαρες, ὥς ἐν τύπῳ διελέσθαι τὰς γὰρ ἄλλας εἰς τοῦτο ἐμπίπτουσας εὐρήσομεν, βασιλική σατραπική πολιτική ἰδιωτική.
- τούτων δὲ μεγίστη μὲν καὶ ἀπλουστάτη ἡ βασιλική, . . . , ποικιλωτάτη δὲ καὶ ῥάσστη ἡ πολιτική, ἐλαχίστη δὲ καὶ ποικιλωτάτη ἡ ἰδιωτική. ἐπικοινωνεῖν μὲν τὰ πολλὰ ἀλλήλαις ἀναγκαῖόν ἐστιν: ὅσα δὲ μάλιστα δι' αὐτῶν ἐκάστη συμβαίνει, ταῦτα ἐπισκεπτέον ἡμῖν ἐστιν.
- ...
- τρίτον δὲ τὴν πολιτικήν. ταύτης δὲ κρατίστη μὲν πρόσοδος ἡ ἀπὸ τῶν ἰδίων ἐν τῇ χώρᾳ γινομένων, εἴτα ἡ ἀπὸ τῶν ἐμπορίων καὶ διαγωγῶν, εἴτα ἡ ἀπὸ τῶν ἐγκυκλίων.

bene. Hyppodamus autem Milesius qui & ciuitatum diuisionem inuenit & Pireum
 abscindit cum esset in creta quoq; uita morosior propter gloriæ cupiditatem usq; adeo
 ut quibusdam uideretur superfluus capillorum prolixitate & ornatu sumptuoso. Præte
 rea uestitu uili quidē: sed a modū fracto: non in hyeme solū: uerū etiā in estate. Studio
 sus aut de oī natura esse uolēs primus omnium qui nō in re pu. uersati eēnt aggressus est
 aliquid dicere: de optimo ciuitatis statu. Constituit aut ciuitatē multitudine decem mili
 um in tres diuisam partes. Faciebat. n. unam partem artifices. Alteram agricolas. Tertiā
 ppulsatores belli: diuisit quoq; regionem in tres partes ut eēt pars una sacra. Alia publi
 ca. Tertia priuata. Vnde cultus diis fieret sacra. Vnde uero propulsatores belli alerentur
 publica. Quæ autem agricolarum foret priuata. Legum quoq; tres eē species solum pu
 tabat. De quibus uero iudicia fierent totitem esse numero iniuriam: damnum: cedem.
 Ponebat quoq; unum iudicium principale: ad quod omnia male iudicata reducerētur.
 Idq; constituebat ex senibus quibusdam delectis. Sententias uero in iudiciis non calcu
 lis ferendas esse censebat: sed unumquēq; iudicem rabellam afferre in qua scriberet si cō
 demnaret simpliciter sententiam. Sin absolueret simpliciter uacuum: sin partim condē
 naret partim absolueret idipsum diffiniret. Nam ut nunc quidem fit non recte prouisū
 a lege existimabat: qā cogantur homines alterutrum iudicantes peiorare. Ferebat quoq;
 legem de hiis qui utile quippiam ciuitati reperissent ut honoribus afficerentur: filios au
 tem eorum qui pro patria bellando occubuisse ex publico alendos esse quasi id non pri
 us fuerit lege prouisum. Nam est athenis ea lex & aliis quibusdam ciuitatibus. Magistra
 tuum uero omnes actiones populo attribuit: populum autem faciebant tria illa genera
 ciuium. Qui uero delecti essent eorum rerum. pub. curam habere debere item hospita
 lium & pupillarium. Plurima igitur ac maxime digna memoratu in hippodami consti
 tutione ista sunt. Sed primo dubitabit aliquis de partitione ciuium: nam & artifices: &
 agricolæ & qui arma tenet oēs in reipu. cōione uersantur. Verum agricolæ quidem ar

Hippodamus
 milesius

tabella

Ἀριστοτέλους Πολιτικά

πόλις

1252a][1] ἐπειδὴ πάσαν πόλιν ὁρῶμεν κοινωνίαν τινὰ οὔσαν καὶ πάσαν κοινωνίαν ἀγαθοῦ
τινος ἐνεκεν συνεστηκυίαν· τοῦ γὰρ εἶναι δοκοῦντος ἀγαθοῦ χάριν πάντα πράττουσι πάντες,
δήλον ὡς πάσαι μὲν ἀγαθοῦ τιнос στοχάζονται, μάλιστα δὲ [5] καὶ τοῦ κυριωτάτου πάντων
ἢ πασῶν κυριωτάτη καὶ πάσας περιέχουσα τὰς ἄλλας. αὕτη δ' ἐστὶν ἡ καλουμένη πόλις καὶ
ἡ κοινωνία ἢ πολιτική. ὅσοι μὲν οὖν οἴονται πολιτικὸν καὶ βασιλικὸν καὶ οἰκονομικὸν καὶ
δεσποτικὸν εἶναι τὸν αὐτὸν οὐ καλῶς λέγουσιν· πλήθει γὰρ καὶ ὀλιγότητι νομίζουσι [10]
διαφέρειν ἀλλ' οὐκ εἶδει τούτων ἕκαστον, οἷον ἂν μὲν ὀλίγων, δεσπότην, ἂν δὲ πλειόνων,
οἰκονόμον, ἂν δ' ἔτι πλειόνων, πολιτικὸν ἢ βασιλικόν, ὡς οὐδὲν διαφέρουσιν μεγάλην οἰκίαν ἢ
μικράν πόλιν· καὶ πολιτικὸν δὲ καὶ βασιλικόν, ὅταν μὲν αὐτὸς ἐφεστήκη, βασιλικόν, ὅταν
[15] δὲ κατὰ τοὺς λόγους τῆς ἐπιστήμης τῆς τοιαύτης κατὰ μέρος ἄρχων καὶ ἀρχόμενος,
πολιτικόν· ταῦτα δ' οὐκ ἐστὶν ἀληθῆ· δήλον δ' ἔσται τὸ λεγόμενον ἐπισκοποῦσι κατὰ τὴν
ὑφηγημένην μέθοδον. ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς ἄλλοις τὸ σύνδετον μέχρι τῶν ἀσυνδέτων ἀνάγκη
διαίρειν· ταῦτα γὰρ ἐλάχιστα [20] μόρια τοῦ παντός, οὕτω καὶ πόλιν ἐξ ὧν σύγκειται
σκοποῦντες ὀφόμεθα καὶ περὶ τούτων μᾶλλον, τί τε διαφέρουσιν ἀλλήλων καὶ εἴ τι τεχνικὸν
ἐνδέχεται λαβεῖν περὶ ἕκαστον τῶν ῥηθέντων.

Αναγωγή στην
ελάχιστη μονάδα
ἀνάλυσης

Ἄρρεν - θῆλυ

εἰ δὴ τις ἐξ ἀρχῆς τὰ πράγματα φόμενα βλέψειεν, [25] ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις, καὶ ἐν τούτοις
κάλλιστ' ἂν οὕτω θεωρήσειεν. ἀνάγκη δὴ πρῶτον συνδυάζεσθαι τοὺς ἄνευ ἀλλήλων μὴ
δυναμένους εἶναι, οἷον θῆλυ μὲν καὶ ἄρρεν τῆς γενέσεως ἐνεκεν καὶ τοῦτο οὐκ ἐκ προαιρέσεως,
ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις καὶ φυτοῖς φυσικὸν τὸ ἐφίεσθαι, [30] οἷον αὐτό, τοιοῦτον
καταλιπεῖν ἕτερον, ἄρχον δὲ καὶ ἀρχόμενον φύσει, διὰ τὴν σωτηρίαν. τὸ μὲν γὰρ δυνάμενον
τῇ διανοίᾳ προοραῖν ἄρχον φύσει καὶ δεσπότην φύσει, τὸ δὲ δυνάμενον τῷ σώματι ταῦτα ποιεῖν
ἀρχόμενον καὶ φύσει δούλον· διὸ δεσπότη καὶ δούλῳ ταῦτ' ἀποφέρει. [1252b][1] φύσει μὲν
οὖν διώριστα τὸ θῆλυ καὶ τὸ δούλον· οὐδὲν γὰρ ἡ φύσις ποιεῖ τοιοῦτον οἷον οἱ χαλκοτύποι τὴν
Δελφικὴν μάχαιραν, πενιχρῶς, ἀλλ' ἐν πρὸς ἐν· οὕτω γὰρ ἂν ἀποτελοῖτο κάλλιστα τῶν
ὀργάνων ἕκαστον, μὴ πολλοῖς ἔργοις ἀλλ' ἐνὶ [5] δουλεύον· ἐν δὲ τοῖς βαρβάροις τὸ θῆλυ καὶ
τὸ δούλον τὴν αὐτὴν ἔχει τάξιν. αἴτιον δ' ὅτι τὸ φύσει ἄρχον οὐκ ἔχουσιν, ἀλλὰ γίνεται ἡ
κοινωνία αὐτῶν δούλης καὶ δούλου. διὸ φασιν οἱ ποιεταί

Δεσπότης - δούλος

βαρβάρων δ' Ἑλλήνας ἄρχειν εἰκός, Eur. IA 1400

ὡς ταῦτ' οὐ φύσει βάρβαρον καὶ δούλον ὄν. ἐκ μὲν οὖν τούτων [10] τῶν δύο κοινωνιῶν οἰκία
πρώτη, καὶ ὁρῶνς Ἡσίοδος εἶπε ποιήσας

οἶκον μὲν πρώτιστα γυναικὰ τε βούν τ' ἀροτῆρα: Hes. WD 405

ὁ γὰρ βούς ἀντ' οἰκέτου τοῖς πένησιν ἐστίν. ἢ

[I252b] ἡ δ' ἐκ πλειόνων καμῶν κοινωνία τέλειος πόλις, ἥδη πάσης ἔχουσα πέρας τῆς αὐταρκειᾶς ὥς ἔπος εἰπεῖν, γινομένη μὲν τοῦ [30] ζῆν ἕνεκεν, οὐσα δὲ τοῦ εὖ ζῆν. διὸ πᾶσα πόλις φύσει ἐστίν, εἴπερ καὶ αἱ πρῶται κοινωνίαι. τέλος γὰρ αὕτη ἐκείνων, ἡ δὲ φύσις τέλος ἐστίν: οἷον γὰρ ἕκαστόν ἐστι τῆς γενέσεως τελεσθείσης, ταύτην φαμέν τὴν φύσιν εἶναι ἑκάστου, ὥσπερ ἀνθρώπου ἵππου οἰκίας. ἔτι τὸ οὐ ἕνεκα καὶ τὸ τέλος βέλτιστον: [I253a][I] ἡ δ' αὐτάρκεια καὶ τέλος καὶ βέλτιστον. ἐκ τούτων οὖν φανερόν ὅτι τῶν φύσει ἡ πόλις ἐστί, καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῷον καὶ ὁ ἄπολις διὰ φύσιν καὶ οὐ διὰ τύχην ἦτοι φαῦλός ἐστιν, ἢ κρείττων ἢ ἄνθρωπος: ὥσπερ [5] καὶ ὁ ὑφ' Ὀμήρου λοιδορηθεὶς

ἀφρήτωρ ἀδέμιστος ἀνέστιος: Hom. Il. 9.63

3 ελάχιστα ζεύγη στην
οικία:

Δεσπότης- Δούλος,
Άνδρας – γυναίκα
Πατέρας – παιδιά

3 είδη οικονομικής

Εργαλεία με και χωρίς
ψυχή:
Ο δούλος έμψυχο όργανο

Ιδεολογική δικαιολόγηση
της δουλείας

[1253b][1] ἐπεὶ δὲ φανερόν ἐξ ὧν μορίων ἡ πόλις συνέστηκεν, ἀναγκαῖον πρῶτον περὶ οἰκονομίας εἰπεῖν: πᾶσα γὰρ σύγκειται πόλις ἐξ οἰκιῶν. οἰκονομίας δὲ μέρη ἐξ ὧν πάλιν οἰκία συνέστηκεν: οἰκία δὲ τέλειος ἐκ δούλων καὶ ἐλευθέρων. ἐπεὶ [5] δ' ἐν τοῖς ἐλαχίστοις πρῶτον ἕκαστον ζητητέον, πρῶτα δὲ καὶ εἰς τὰς οἰκίας δεσπότης καὶ δούλος καὶ πόσις καὶ ἄλλοχος, καὶ πατήρ καὶ τέκνα, περὶ τριῶν ἂν τούτων σκεπτέον εἴη τί ἕκαστον καὶ ποῖον δεῖ εἶναι. ταῦτα δ' ἐστὶ δεσποτική καὶ γαμικὴ ἀνώνυμον γὰρ ἡ γυναικὸς καὶ ἄνδρος [10] σύζευξις καὶ τρίτον τεκνοποιητική καὶ γὰρ αὕτη οὐκ ἀνόμασται ἰδίῳ ὀνόματι. ἔστωσαν δὴ αὗται τρεῖς ὡς εἵπομεν. ἔστι δὲ τι μέρος ὃ δοκεῖ τοῖς μὲν εἶναι οἰκονομία, τοῖς δὲ μέγιστον μέρος αὐτῆς: ὅπως δ' ἔχει, θεωρητέον: λέγω δὲ περὶ τῆς καλουμένης χρηματιστικῆς. πρῶτον δὲ [15] περὶ δεσπότου καὶ δούλου ἄπωμεν, ἵνα τὰ τε πρὸς τὴν ἀναγκαίαν χρειαὴν ἴδωμεν, καὶ εἴ τι πρὸς τὸ εἶδέναι περὶ αὐτῶν δυναίμεθα λαβεῖν βέλτιον τῶν νῦν ὑπολαμβάνομένων. τοῖς μὲν γὰρ δοκεῖ ἐπιστήμη τέ τις εἶναι ἡ δεσποτεία, καὶ ἡ αὕτη οἰκονομία καὶ δεσποτεία καὶ πολιτική καὶ βασιλική, [20] καθάπερ εἵπομεν ἀρχόμενοι: τοῖς δὲ παρὰ φύσιν τὸ δεσπόζειν νόμῳ γὰρ τὸν μὲν δούλον εἶναι τὸν δ' ἐλεύθερον, φύσει δ' οὐδὲν διαφερεῖν: διόπερ οὐδὲ δίκαιον: βίαιον γάρ.

ἐπεὶ οὖν ἡ κτήσις μέρος τῆς οἰκίας ἐστὶ καὶ ἡ κτητική μέρος τῆς οἰκονομίας ἂνεν γὰρ τῶν ἀναγκαίων ἀδύνατον [25] καὶ ζῆν καὶ εὖ ζῆν, ὥσπερ δὲ ταῖς ὠρισμέναις τέχναις ἀναγκαῖον ἂν εἶη ὑπάρχειν τὰ οἰκεία ὄργανα, εἰ μέλλει ἀποτελεσθῆσθαι τὸ ἔργον, οὕτω καὶ τῷ οἰκονομικῷ. τῶν δ' ὀργάνων τὰ μὲν ἄψυχα τὰ δὲ ἔμψυχα οἷον τῷ κυβερνήτῃ ὁ μὲν οἷαξ ἄψυχον ὁ δὲ προρεὺς ἔμψυχον: ὁ [30] γὰρ ὑπηρέτης ἐν ὀργάνῳ εἶδει ταῖς τέχναις ἐστίν: οὕτω καὶ τὸ κτῆμα ὄργανον πρὸς ζῶν ἐστὶ, καὶ ἡ κτήσις πλήθος ὀργάνων ἐστὶ, καὶ ὁ δούλος κτῆμά τι ἔμψυχον, καὶ ὥσπερ ὄργανον πρὸ ὀργάνων πᾶς ὑπηρέτης. εἰ γὰρ ἡδύνατο ἕκαστον τῶν ὀργάνων κελευσθὲν ἢ προαισθανόμενον ἀποτελεῖν [35] τὸ αὐτοῦ ἔργον, ὥσπερ τὰ Δαιδάλου φασὶν ἢ τοὺς τοῦ Ἡφαίστου τρίποδας, οὓς φησὶν ὁ ποιητὴς αὐτομάτους δεῖον δύνεσθαι ἀγῶνα, οὕτως αἱ κερκίδες ἐκέρκιζον αὐταὶ καὶ τὰ πλήκτρα ἐκιδάριζεν, οὐδὲν ἂν ἔδε οὔτε τοῖς ἀρχιτέκτοσιν ὑπηρετῶν οὔτε τοῖς δεσπότηταις δούλων[1254a][1] τὰ μὲν οὖν λεγόμενα ὄργανα ποιητικὰ ὄργανά ἐστι, τὸ δὲ κτῆμα πρακτικόν: ἀπὸ μὲν γὰρ τῆς κερκίδος ἕτερόν τι γίνεται παρὰ τὴν χρῆσιν αὐτῆς, ἀπὸ δὲ τῆς ἐσθῆτος καὶ τῆς κλίνης ἡ χρῆσις μόνον. [5] ἔτι δ' ἐπεὶ διαφέρει ἡ ποιήσις εἶδει καὶ ἡ πράξις, καὶ δεόνται ἀμφοτέραι ὄργανων, ἀνάγκη καὶ ταῦτα τὴν αὐτὴν ἔχειν διαφοράν. ὁ δὲ βίος πράξις, οὐ ποιήσις, ἐστίν: διὸ καὶ ὁ δούλος ὑπηρέτης τῶν πρὸς τὴν πράξιν. τὸ δὲ κτῆμα λέγεται ὥσπερ καὶ τὸ μόριον. τὸ γὰρ μόριον οὐ [10] μόνον ἄλλου ἐστὶ μόριον, ἀλλὰ καὶ ἀπλῶς ἄλλου: ὁμοίως δὲ καὶ τὸ κτῆμα. διὸ ὁ μὲν δεσπότης τοῦ δούλου δεσπότης μόνον, ἐκείνου δ' οὐκ ἐστίν: ὁ δὲ δούλος οὐ μόνον δεσπότου δούλος ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ὅλως ἐκείνου.

τίς μὲν οὖν ἡ φύσις τοῦ δούλου καὶ τίς ἡ δύναμις, ἐκ τούτων δῆλον: ὁ γὰρ μὴ αὐτοῦ φύσει [15] ἀλλ' ἄλλου ἄνθρωπος ὢν, οὗτος φύσει δούλος ἐστίν, ἄλλου δ' ἐστὶν ἄνθρωπος ὃς ἂν κτῆμα ἢ ἄνθρωπος ὢν, κτῆμα δὲ ὄργανον πρακτικόν καὶ χωριστόν.

Η δουλεία είναι
φυσική

πότερον δ' ἐστὶ τις φύσει τοιοῦτος ἢ οὐ, καὶ πότερον βέλτιον καὶ δίκαιόν τιτι δουλεύειν ἢ οὐ, ἀλλὰ πάσα δουλεία παρὰ φύσιν ἐστί, μετὰ ταῦτα [20] σκεπτέον. οὐ χαλεπὸν δὲ καὶ τῷ λόγῳ θεωρήσαι καὶ ἐκ τῶν γινομένων καταμαθεῖν. τὸ γὰρ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι οὐ μόνον τῶν ἀναγκαίων ἀλλὰ καὶ τῶν συμφερόντων ἐστί, καὶ εὐδὺς ἐκ γενετῆς ἐνιαυθότῃκε τὰ μὲν ἐπὶ τὸ ἄρχεσθαι τὰ δ' ἐπὶ τὸ ἄρχειν. καὶ εἶδη πολλὰ καὶ ἀρχόντων καὶ [25] ἀρχομένων ἐστίν· καὶ αἰ βελτίων ἢ ἀρχή ἢ τῶν βελτιόνων ἀρχομένων, οἷον ἀνθρώπου ἢ θηρίου: τὸ γὰρ ἀποτελούμενον ὑπὸ τῶν βελτιόνων βέλτιον ἔργον: ὅπου δὲ τὸ μὲν ἄρχει τὸ δ' ἄρχεται, ἐστὶ τι τούτων ἔργον: ὅσα γὰρ ἐκ πλειόνων συνέστηκε καὶ γίνεται ἐν τι κοινόν, εἴτε ἐκ συνεχῶν εἴτε ἐκ [30] διηρημένων, ἐν ἅπασιν ἐμφαίνεται τὸ ἀρχον καὶ τὸ ἀρχόμενον, καὶ τοῦτο ἐκ τῆς ἀπάσης φύσεως ἐνυπάρχει τοῖς ἐμψύχοις: καὶ γὰρ ἐν τοῖς μὴ μετέχουσι ζωῆς ἐστὶ τις ἀρχή, οἷον ἀρμονίας. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως ἐξωτερικωτέρας ἐστὶ σκέψεως: τὸ δὲ ζῶον πρῶτον συνέστηκεν ἐκ ψυχῆς [35] καὶ σώματος, ὧν τὸ μὲν ἀρχον ἐστὶ φύσει τὸ δ' ἀρχόμενον. δεῖ δὲ σκοπεῖν ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι μᾶλλον τὸ φύσει, καὶ μὴ ἐν τοῖς διεφθαρμένοις: διὸ καὶ τὸν βέλτιστα διακείμενον καὶ κατὰ σῶμα καὶ κατὰ ψυχὴν ἄνθρωπον θεωρητέον, ἐν ᾧ τοῦτο δῆλον: [1254b][1] τῶν γὰρ μοχθηρῶν ἢ μοχθηρῶς ἐχόντων δόξειεν ἂν ἄρχειν πολλάκις τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς διὰ τὸ φαύλως καὶ παρὰ φύσιν ἔχειν.

Ο άνδρας είναι από
τη φύση του
ανώτερος από τη
γυναίκα και
προορισμένος να
άρχει

ἐστὶ δ' οὖν, ὥσπερ λέγομεν, πρῶτον ἐν ζῳῳ θεωρήσαι καὶ δεσποτικὴν ἀρχὴν καὶ πολιτικὴν: ἡ μὲν γὰρ ψυχὴ τοῦ σώματος [5] ἄρχει δεσποτικὴν ἀρχήν, ὁ δὲ νοῦς τῆς ὀρέξεως πολιτικὴν ἢ βασιλικήν: ἐν οἷς φανερόν ἐστιν ὅτι κατὰ φύσιν καὶ συμφέρον τὸ ἄρχεσθαι τῷ σώματι ὑπὸ τῆς ψυχῆς, καὶ τῷ παθητικῷ μορίῳ ὑπὸ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ μορίου τοῦ λόγον ἔχοντος, τὸ δ' ἐξ ἴσου ἢ ἀνάπαλιν βλαβερόν πάσιν. [10] πάλιν ἐν ἀνθρώπῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ζῳοῖς ὡσαύτως: τὰ μὲν γὰρ ἡμεῖρα τῶν ἀγρίων βελτίῳ τὴν φύσιν, τούτοις δὲ πᾶσι βέλτιον ἄρχεσθαι ὑπ' ἀνθρώπου: τυγχάνει γὰρ σωτηρίας οὕτως. ἐτι δὲ τὸ ἄρρεν πρὸς τὸ θῆλυ φύσει τὸ μὲν κρείττον τὸ δὲ χεῖρον, καὶ τὸ μὲν ἀρχον τὸ δ' ἀρχόμενον

Η χρήση των δούλων
είναι μια επιστήμη
χωρίς ιδιαίτερη
αξιοπρέπεια.
Το αρχαίο human
resources management

Οικονομικοί βίοι
χωρίς ανταλλαγή:
νομαδικός, ληστρικός,
αλιευτικός,
θηρευτικός, γεωργικός

[30] αἱ μὲν οὖν τοιαῦται πᾶσαι δουλικαὶ ἐπιστήμαί εἰσι: δεσποτικὴ δ' ἐπιστήμη ἐστὶν ἡ χρηστικὴ δούλων. ὁ γὰρ δεσπότης οὐκ ἐν τῷ κτᾶσθαι τοὺς δούλους, ἀλλ' ἐν τῷ χρῆσθαι δούλοις. ἔστι δ' αὕτη ἡ ἐπιστήμη οὐδενὲν μέγα ἔχουσα οὐδὲ σεμνόν: ἃ γὰρ τὸν δούλον ἐπίστασθαι δεῖ ποιεῖν, ἐκείνον δεῖ [35] ταῦτα ἐπίστασθαι ἐπιτάττειν. διὸ ὅσοις ἐξουσία μὴ αὐτοὺς κακοπαθεῖν, ἐπίτροπός λαμβάνει ταύτην τὴν τιμὴν, αὐτοὶ δὲ πολιτεύονται ἢ φιλοσοφοῦσιν. ἢ δὲ κτητικὴ ἑτέρα ἀμφοτέρων τούτων, οἷον ἡ δικαία, πολεμικὴ τις οὕσα ἢ θηρευτικὴ. περὶ μὲν οὖν δούλου καὶ δεσπότου τούτον διωρίσθω τὸν [40] τρόπον.

[1256a][I] ὅλως δὲ περὶ πάσης κτήσεως καὶ χρηματιστικῆς θεωρήσωμεν κατὰ τὸν ὑφ' ἡγεγμένον τρόπον, ἐπεὶ περὶ καὶ ὁ δούλος τῆς κτήσεως μέρος τι ἦν. πρῶτον μὲν οὖν ἀπορήσειεν ἂν τις πότερον ἢ χρηματιστικὴ ἢ αὕτη τῇ οἰκονομικῇ ἐστὶν [5] ἢ μέρος τι, ἢ ὑπηρετικὴ, καὶ εἰ ὑπηρετικὴ, πότερον ὥς ἡ κερκιδοποιικὴ τῇ ὑφαντικῇ ἢ ὥς ἡ χαλκουργικὴ τῇ ἀνδριαντοποιίᾳ; οὐ γὰρ ὡσαύτως ὑπηρετοῦσιν, ἀλλ' ἢ μὲν ὄργανα παρέχει, ἢ δὲ τὴν ὕλην: λέγω δὲ ὕλην τὸ ὑποκείμενον ἐξ οὗ τι ἀποτελεῖται ἔργον, οἷον ὑφάντη μὲν ἔρια [10] ἀνδριαντοποιῶ δὲ χαλκόν. ὅτι μὲν οὖν οὐχ ἢ αὕτη ἢ οἰκονομικὴ τῇ χρηματιστικῇ, δῆλον: τῆς μὲν γὰρ τὸ πορίσασθαι, τῆς δὲ τὸ χρῆσασθαι: τίς γὰρ ἔσται ἡ χρησομένη τοῖς κατὰ τὴν οἰκίαν παρὰ τὴν οἰκονομικὴν; πότερον δὲ μέρος αὐτῆς ἐστὶ τι ἢ ἕτερον εἶδος, ἔχει διαμφισβήτησιν: [15] εἰ γὰρ ἐστὶ τοῦ χρηματιστικοῦ θεωρῆσαι πόθεν χρήματα καὶ κτήσις ἔσται, ... ἢ δὲ κτήσις πολλὰ περιεῖληφε μέρη καὶ ὁ πλοῦτος, ὥστε πρῶτον ἢ γεωργικὴ πότερον μέρος τι τῆς οἰκονομικῆς ἢ ἕτερόν τι γένος, καὶ καθόλου ἢ περὶ τὴν τροφὴν ἐπιμέλεια καὶ κτήσις; ἀλλὰ μὴν εἶδη γε πολλὰ τροφῆς, [20] διὸ καὶ βίοι πολλοὶ καὶ τῶν ζώων καὶ τῶν ἀνθρώπων εἰσὶν: οὐ γὰρ οἷον τε ζῆν ἄνευ τροφῆς, ὥστε αἱ διαφοραὶ τῆς τροφῆς τοὺς βίους πεποιήκασιν διαφέροντας τῶν ζώων. τῶν τε γὰρ θηρίων τὰ μὲν ἀγέλαια τὰ δὲ σποραδικὰ ἐστὶν, ὁποτέρως συμφέροι πρὸς τὴν τροφὴν αὐτοῖς διὰ τὸ τὰ μὲν [25] ζωοφάγα τὰ δὲ καρποφάγα τὰ δὲ παμφάγα αὐτῶν εἶναι, ὥστε πρὸς τὰς ἐραστῶνας καὶ τὴν αἵρεσιν τὴν τούτων ἢ φύσιν τοὺς βίους αὐτῶν διώρισεν, ἐπεὶ δ' οὐ ταῦτο ἐκάστω ἡδὺ κατὰ φύσιν ἀλλὰ ἕτερα ἑτέροις, καὶ αὐτῶν τῶν ζωοφάγων καὶ τῶν καρποφάγων οἱ βίοι πρὸς ἄλληλα διεστᾶσιν: ὁμοίως δὲ [30] καὶ τῶν ἀνθρώπων. πολὺ γὰρ διαφέρουσιν οἱ τούτων βίοι. οἱ μὲν οὖν ἀργότατοι νομάδες εἰσὶν: ἢ γὰρ ἀπὸ τῶν ἡμέρων τροφὴ ζώων ἄνευ πόνου γίνεται σχολάζουσιν: ἀναγκαίου δ' ὄντος μεταβάλλειν τοῖς κτήνεσι διὰ τὰς νομάς καὶ αὐτοὶ ἀναγκάζονται συνακολουθεῖν, ὥσπερ γεωργίαν ζώσαν [35] γεωργοῦντες: οἱ δ' ἀπὸ θήρας ζῶσι, καὶ θήρας ἕτεροι ἐτέρας, οἷον οἱ μὲν ἀπὸ ληστείας, οἱ δ' ἀπ' ἀλιείας, ὅσοι λίμνας καὶ ἔλη καὶ ποταμούς ἢ θάλατταν τοιαύτην προσοικουῦσιν, οἱ δ' ἀπ' ὀρυζίων ἢ θηρίων ἀγρίων: τὸ δὲ πλεῖστον γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς γῆς ζῆ καὶ τῶν ἡμέρων καρπῶν.

[40] οἱ μὲν οὖν βίοι τοσούτοι σχεδόν εἰσιν, ὅσοι γε αὐτόφωτον ἔχουσι τὴν ἐργασίαν καὶ μὴ δι' ἀλλαγῆς καὶ καπηλείας πορίζονται τὴν τροφὴν, [1256b][I] νομαδικὸς ληστρικὸς ἀλιευτικὸς θηρευτικὸς γεωργικὸς. οἱ δὲ καὶ μισθῶντες ἐκ τούτων ἡδέως ζῶσι, προσαναπληροῦντες τὸν ἐνδεέστερον βίον, ἢ τυγχάνει ἐλλείπων πρὸς τὸ αὐτάρκης εἶναι, οἷον οἱ μὲν [5] νομαδικὸν ἅμα καὶ ληστρικόν, οἱ δὲ γεωργικόν καὶ θηρευτικόν: ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς ἄλλους: ὥς ἂν ἢ χρεῖα συναναγκάζῃ, τούτων τὸν τρόπον διάγουσιν. ἢ μὲν οὖν τοιαύτη κτήσις ὑπ' αὐτῆς φαίνεται τῆς φύσεως διδομένη πᾶσιν, ὥσπερ κατὰ τὴν πρώτην γένεσιν εὐδύς, οὕτω καὶ τελειοῦσιν. [

Η κτητική είναι
φυσικό μέρος της
οικονομικής όταν
υπάρχει πέρας στη
συσσώρευση
πλούτου

Χρηματιστική: είδος
κτητικής όπου ο πλούτος
δεν έχει όριο

Διπλή χρήση των
κτημάτων (αγαθών)

Αξία χρήσης και
ανταλλακτική αξία;

Η ανταλλαγή είναι
φυσική όταν γίνεται για
να επιτευχθεί η
αυτάρκεια

Ρόλος του χρήματος
στη διευκόλυνση
των ανταλλαγών

ἐν μὲν οὖν εἶδος κτητικῆς κατὰ φύσιν τῆς οἰκονομικῆς μέρος ἐστίν, καθὼ δὲ ἦτοι ὑπάρχειν ἢ πορίζειν αὐτὴν ὅπως ὑπάρχῃ ὧν ἐστὶ θησαυρισμὸς χρημάτων πρὸς ζῶν ἀναγκαίων, καὶ χρησίμων [30] εἰς κοινωνίαν πόλεως ἢ οἰκίας. καὶ ὅμοιος ὁ γ' ἀληθινὸς πλούτος ἐκ τούτων εἶναι. ἢ γὰρ τῆς τοιαύτης κτήσεως αὐτάρκεια πρὸς ἀγαθὴν ζῶν οὐκ ἄπειρός ἐστιν, ὥστερ Σόλων φησὶ ποιήσας

πλούτου δ' οὐδὲν τέμα πεφασμένον ἀνδράσι κείται. Solon 13.71

κείται γὰρ ὥστερ καὶ ταῖς ἄλλαις τέχναις: [35] οὐδὲν γὰρ ὄργανον ἄπειρον οὐδεμίᾳς ἐστὶ τέχνης οὔτε πλήθει οὔτε μεγέθει, ὁ δὲ πλούτος ὄργανον πλήθός ἐστιν οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν. ὅτι μὲν τοῖνυν ἐστὶ τις κτητικὴ κατὰ φύσιν τοῖς οἰκονόμοις καὶ τοῖς πολιτικοῖς, καὶ δι' ἣν αἰτίαν, δῆλον.

[40] ἐστὶ δὲ γένος ἄλλο κτητικῆς, ἣν μάλιστα καλοῦσι, καὶ δίκαιον αὐτὸ καλεῖν, χρηματιστικὴν δι' ἣν οὐδὲν δοκεῖ πέρας εἶναι πλούτου καὶ κτήσεως [1257a][1] ἣν ὡς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τὴν λεχθεῖσιν πολλοὶ νομίζουσι διὰ τὴν γεινῖασιν: ἐστὶ δ' οὔτε ἡ αὐτὴ τὴν εἰρημένη οὔτε πόρρω ἐκείνης. ἐστὶ δ' ἡ μὲν φύσει ἢ δ' οὐ φύσει αὐτῶν, ἀλλὰ δι' ἐμπειρίας [5] τινός καὶ τέχνης γίνεται μάλλον. λάβωμεν δὲ περὶ αὐτῆς τὴν ἀρχὴν ἐντεῦθεν. ἐκάστου γὰρ κτήματος **διττὴ ἢ χρησίς** ἐστίν, ἀμφοτέραι δὲ καθ' αὐτὸ μὲν ἀλλ' οὐχ ὁμοίως καθ' αὐτό, ἀλλ' ἡ μὲν οἰκεία ἢ δ' οὐκ οἰκεία τοῦ πράγματος, οἷον ὑποδήματος ἢ τε ὑπόδεσις καὶ ἡ μεταβλητική. ἀμφοτέραι [10] γὰρ ὑποδήματος χρήσεις: καὶ γὰρ ὁ ἀλλαττόμενος τῷ δεομένῳ ὑποδήματος ἀντὶ νομίσματος ἢ τροφῆς χρήται τῷ ὑποδήματι ἢ ὑπόδημα, ἀλλ' οὐ τὴν οἰκείαν χρήσιν: οὐ γὰρ ἀλλαγῆς ἕνεκεν γέγονε. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει καὶ περὶ τῶν ἄλλων κτημάτων. ἐστὶ γὰρ ἡ [15] μεταβλητικὴ πάντων, ἀρξαμένη τὸ μὲν πρῶτον ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν τῷ τὰ μὲν πλείω τὰ δὲ ἑλάττω τῶν ἱκανῶν ἔχειν τοὺς ἀνθρώπους· ἢ καὶ δῆλον ὅτι οὐκ ἐστὶ φύσει τῆς χρηματιστικῆς ἢ καπηλικῆς: ὅσον γὰρ ἱκανὸν αὐτοῖς, ἀναγκαῖον ἦν ποιῆσθαι τὴν ἀλλαγὴν. ἐν μὲν οὖν τῇ πρώτῃ [20] κοινωνίᾳ τοῦτο δ' ἐστὶν οἰκία φανερόν ὅτι οὐδὲν ἐστὶν ἔργον αὐτῆς, ἀλλ' ἡδὴ πλείονων τῆς κοινωνίας οὕσης. οἱ μὲν γὰρ τῶν αὐτῶν ἐκοινωνοῦν πάντων, οἱ δὲ κεχωρισμένοι πολλῶν πάλιν καὶ ἑτέρων, ὧν κατὰ τὰς δεήσεις ἀναγκαῖον ποιῆσθαι τὰς μεταδόσεις, καθάπερ ἔτι πολλὰ ποιεῖ καὶ τῶν [25] βαρβαρικῶν ἐθνῶν, κατὰ τὴν ἀλλαγὴν. **αὐτὰ γὰρ τὰ χρήσιμα πρὸς αὐτὰ καταλλάττονται** ἐπὶ πλεον δ' οὐδέν, οἷον οἶνον πρὸς σίτον διδόντες καὶ λαμβάνοντες, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων ἕκαστον. ἢ μὲν οὖν τοιαύτη μεταβλητικὴ οὔτε παρὰ φύσιν οὔτε χρηματιστικῆς ἐστὶν εἶδος οὐδὲν [30]· εἰς ἀναπλήρωσιν γὰρ τῆς κατὰ φύσιν αὐτάρκειας ἦν· ἐκ μόντοι ταύτης ἐγένετ' ἐκείνη κατὰ λόγον. ξενικωτέρας γὰρ γενομένης τῆς βοηθείας τῷ εἰσάγεσθαι ὧν ἐνδεεῖς καὶ ἐκπέμπειν ὧν ἐπλεόναζον, ἐξ ἀνάγκης ἢ τὰ νομίσματος ἐπορίσθη χρήσις. οὐ γὰρ εὐβάστακτον ἕκαστον τῶν κατὰ φύσιν [35] ἀναγκαίων: διὸ πρὸς τὰς ἀλλαγὰς τοιούτων τι συνέδετο πρὸς σφὰς αὐτοὺς διδόναι καὶ λαμβάνειν, ὃ τῶν χρησίμων αὐτὸ ὃν εἶχε τὴν χρεία εὐμεταχειρίστον πρὸς τὸ ζῆν, οἷον σίδηρος καὶ ἀργυρος κἂν εἴ τι τοιούτων ἕτερον, τὸ μὲν πρῶτον ἀπλῶς ὁρίσθαι μεγέθει καὶ σταθμῷ, τὸ δὲ τελευταῖον [40] καὶ χαρακτηρὰ ἐπιβαλλόντων, ἵνα ἀπολύσῃ τῆς μετρήσεως αὐτοῦς: ὁ γὰρ χαρακτηρὲς ἐτέδῃ τοῦ ποσοῦ σημείου.

Το νόμισμα
επιτρέπει την
ύπαρξη μια
χρηματιστικής
όπου δεν
υπάρχει
πέρας.

Χ-Ε-Χ'

[1257b][1] πορισθέντος οὖν ἤδη νομίσματος ἐκ τῆς ἀναγκαίας ἀλλαγῆς ἑτέρον εἶδος τῆς χρηματιστικῆς ἐγένετο, τὸ καπηλικόν, τὸ μὲν πρῶτον ἀπλῶς ἴσως γινόμενον, εἴτα δι' ἐμπειρίας ἤδη τεχνικώτερον, πόθεν καὶ πῶς μεταβαλλόμενον πλείστον [5] ποιήσει κέρδος. διὸ δοκεῖ ἡ χρηματιστικὴ μάλιστα περὶ τὸ νόμισμα εἶναι, καὶ ἔργον αὐτῆς τὸ δύνασθαι θεωρῆσαι πόθεν ἔσται πλήθος, ποιητικὴ γὰρ εἶναι πλούτου καὶ χρημάτων. καὶ γὰρ τὸν πλούτον πολλάκις τιθέασι νομίσματος πλήθος, διὰ τὸ περὶ τοῦτ' εἶναι τὴν χρηματιστικὴν [10] καὶ τὴν καπηλικήν. ὅτε δὲ πάλιν λήρος εἶναι δοκεῖ τὸ νόμισμα καὶ νόμος παντάπασι, φύσει δ' οὐδέν, ὅτι μεταδεμένων τε τῶν χρωμένων οὐθενὸς ἄξιον οὐδὲ χρήσιμον πρὸς οὐδὲν τῶν ἀναγκαίων ἐστί, καὶ νομίσματος πλουτῶν πολλάκις ἀπορήσει τῆς ἀναγκαίας τροφῆς: καίτοι ἄτοπον τοιοῦτον [15] εἶναι πλούτον οὐ εὐπορῶν λιμῶ ἀπολείται, καθάπερ καὶ τὸν Μίδαν ἐκείνον μυθολογοῦσι διὰ τὴν ἀπληστίαν τῆς εὐχῆς πάντων αὐτῷ γιγνομένων τῶν παρατιθεμένων χρυσῶν. διὸ ζητοῦσιν ἕτερόν τι τὸν πλούτον καὶ τὴν χρηματιστικὴν, ὁρῶς ζητοῦντες. ἔστι γὰρ ἑτέρα ἡ χρηματιστικὴ καὶ ὁ πλοῦτος ὁ [20] κατὰ φύσιν, καὶ αὕτη μὲν οἰκονομικὴ, ἡ δὲ καπηλική, ποιητικὴ πλούτου οὐ πάντως ἀλλὰ διὰ χρημάτων μεταβολῆς. καὶ δοκεῖ περὶ τὸ νόμισμα αὕτη εἶναι: τὸ γὰρ νόμισμα στοιχεῖον καὶ πέρασ τῆς ἀλλαγῆς ἐστί. καὶ ἄπειρος δὴ οὗτος ὁ πλοῦτος, ὁ ἀπὸ ταύτης τῆς χρηματιστικῆς. [25] ὥσπερ γὰρ ἡ ἰατρικὴ τοῦ ὑγιαίνειν εἰς ἄπειρόν ἐστι, καὶ ἐκάστη τῶν τεχνῶν τοῦ τέλους εἰς ἄπειρον ὅτι μάλιστα γὰρ ἐκεῖνο βούλονται ποιεῖν, τῶν δὲ πρὸς τὸ τέλος οὐκ εἰς ἄπειρον πέρασ γὰρ τὸ τέλος πάσαις, οὕτω καὶ ταύτης τῆς χρηματιστικῆς οὐκ ἔστι τοῦ τέλους πέρασ, τέλος δὲ ὁ τοιοῦτος [30] πλοῦτος καὶ χρημάτων κτήσεις. τῆς δ' οἰκονομικῆς χρηματιστικῆς ἐστί πέρασ: οὐ γὰρ τοῦτο τῆς οἰκονομικῆς ἔργον. διὸ τῇ μὲν φαίνεται ἀναγκαῖον εἶναι παντὸς πλούτου πέρασ, ἐπὶ δὲ τῶν γιγνομένων ὁρῶμεν συμβαίνειν τούναντίον: πάντες γὰρ εἰς ἄπειρον αὔξουσιν οἱ χρηματίζόμενοι τὸ νόμισμα. [35] αἴτιον δὲ τὸ σύνεγγυς αὐτῶν. ἐπαλλάττει γὰρ ἡ χρήσις τοῦ αὐτοῦ οὕσα ἐκατέρως τῆς χρηματιστικῆς. τῆς γὰρ αὐτῆς ἐστί κτήσεως χρήσις, ἀλλ' οὐ κατὰ ταῦτόν, ἀλλὰ τῆς μὲν ἕτερον τέλος, τῆς δ' ἡ αὔξεσις. ὥστε δοκεῖ τισι τοῦτ' εἶναι τῆς οἰκονομικῆς ἔργον, καὶ διατελοῦσιν ἢ σφάζειν οἴομενοι [40] δεῖν ἢ αὔξειν τὴν τοῦ νομίσματος οὐσίαν εἰς ἄπειρον. αἴτιον δὲ ταύτης τῆς διαδέσεως τὸ σπουδάζειν περὶ τὸ ζῆν, ἀλλὰ μὴ τὸ εὖ ζῆν: [1258a][1] εἰς ἄπειρον οὖν ἐκείνης τῆς ἐπιθυμίας οὔσης, καὶ τῶν ποιητικῶν ἀπειρῶν ἐπιθυμοῦσιν. ὅσοι δὲ καὶ τοῦ εὖ ζῆν ἐπιβάλλονται τὸ πρὸς τὰς ἀπολαύσεις τὰς σωματικὰς ζητοῦσιν, ὥστ' ἐπεὶ καὶ τοῦτ' ἐν τῇ κτήσει φαίνεται ὑπάρχειν, [5] πᾶσα ἡ διατριβὴ περὶ τὸν χρηματισμὸν ἐστί, καὶ τὸ ἕτερον εἶδος τῆς χρηματιστικῆς διὰ τοῦτ' ἐλήλυθεν. ἐν ὑπερβολῇ γὰρ οὔσης τῆς ἀπολαύσεως, τὴν τῆς ἀπολαυστικῆς ὑπερβολῆς ποιητικὴν ζητοῦσιν: καὶ μὴ διὰ τῆς χρηματιστικῆς δύνωνται πορίζειν, δι' ἄλλης αἰτίας τοῦτο πειρῶνται, [10] ἐκάστη χρώμενοι τῶν δυνάμεων οὐ κατὰ φύσιν. ἀνδρείας γὰρ οὐ χρήματα ποιεῖν ἐστί ἀλλὰ θάρρους, οὐδὲ στρατηγικῆς καὶ ἰατρικῆς, ἀλλὰ τῆς μὲν νίκην τῆς δ' ὑγίειαν. οἱ δὲ πάσας ποιοῦσι χρηματιστικάς, ὥς τοῦτο τέλος ὄν, πρὸς δὲ τὸ τέλος ἅπαντα δέον ἅπαντᾶν.

Ο τοκισμός
μισητός
Τόκος < τίκτω
Παρά φύση διότι
το νόμισμα δεν
δημιουργήθηκε
για να γεννά
αλλά για να
διευκολύνει τις
ανταλλαγές

περὶ μὲν οὖν τῆς τε μὴ [15] ἀναγκαίᾳς χρηματιστικῆς, καὶ τίς, καὶ δι' αἰτίαν τίνα ἐν χρειᾷ
ἔσμεν αὐτῆς, εἴρηται, καὶ περὶ τῆς ἀναγκαίᾳς, ὅτι ἑτέρα μὲν αὐτῆς οἰκονομικὴ δὲ κατὰ φύσιν
ἢ περὶ τὴν τροφήν, οὐχ ὥσπερ αὕτη ἄπειρος ἀλλ' ἔχουσα ὅρον.

δήλον δὲ καὶ τὸ ἀπορούμενον ἐξ ἀρχῆς, πότερον τοῦ [20] οἰκονομικοῦ καὶ πολιτικοῦ ἔστιν ἡ
χρηματιστικὴ ἢ οὐ, ἀλλὰ δεῖ τοῦτο μὲν ὑπάρχειν· ὥσπερ γὰρ καὶ ἀνθρώπους οὐ ποιεῖ ἡ
πολιτικὴ, ἀλλὰ λαβοῦσα παρὰ τῆς φύσεως χρήται αὐτοῖς, οὕτω καὶ τροφήν τὴν φύσιν δεῖ
παραδοῦναι γῆν ἢ θάλατταν ἢ ἄλλο τί, ἐκ δὲ τούτων, ὡς δεῖ ταῦτα διαθεῖναι [25] προσήκει
τὸν οἰκονόμον. οὐ γὰρ τῆς ὑφαντικῆς ἔρια ποιῆσαι, ἀλλὰ χρῆσασθαι αὐτοῖς, καὶ γινῶναι δὲ τὸ
ποῖον χρηστὸν καὶ ἐπιτήδειον, ἢ φαῦλον καὶ ἀνεπιτήδειον. καὶ γὰρ ἀπορήσειεν ἂν τις διὰ τί ἡ
μὲν χρηματιστικὴ μόριον τῆς οἰκονομίας, ἡ δ' ἰατρικὴ οὐ μόριον· καίτοι δεῖ ὑγιαίνειν τοὺς
[30] κατὰ τὴν οἰκίαν, ὥσπερ ζῆν ἢ ἄλλο τι τῶν ἀναγκαίων. ἐπεὶ δὲ ἔστι μὲν ὡς τοῦ
οἰκονόμου καὶ τοῦ ἄρχοντος καὶ περὶ ὑγείας ἰδεῖν, ἔστι δ' ὡς οὐ, ἀλλὰ τοῦ ἱατροῦ, οὕτω καὶ
περὶ τῶν χρημάτων ἔστι μὲν ὡς τοῦ οἰκονόμου, ἔστι δ' ὡς οὐ, ἀλλὰ τῆς ὑπηρετικῆς· μάλιστα
δέ, καθάπερ εἴρηται πρότερον, δεῖ [35] φύσει τοῦτο ὑπάρχειν. φύσεως γὰρ ἔστιν ἔργον τροφήν
τῷ γεννηθέντι παρέχειν· παντὶ γάρ, ἐξ οὗ γίνεται, τροφή τὸ λειπόμενον ἔστι. διὸ κατὰ φύσιν
ἔστιν ἡ χρηματιστικὴ πᾶσιν ἀπὸ τῶν καρπῶν καὶ τῶν ζώων. διπλῆς δ' οὔσης αὐτῆς, ὥσπερ
εἵπομεν, καὶ τῆς μὲν καπηλικῆς τῆς δ' οἰκονομικῆς, [40] καὶ ταύτης μὲν ἀναγκαίᾳς καὶ
ἐπαινουμένης, τῆς δὲ μεταβλητικῆς ψεγομένης δικαίως[1258b][1]· οὐ γὰρ κατὰ φύσιν ἀλλ'
ἀπ' ἀλλήλων ἔστιν, εὐλογώτατα μισεῖται ἢ ὀρθολοστατικὴ διὰ τὸ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ νομίσματος
εἶναι τὴν κτήσιν καὶ οὐκ ἐφ' ὅπερ ἐπορίσθη. μεταβολῆς γὰρ ἐγένετο χάριν, [5] ὁ δὲ τόκος
αὐτὸ ποιεῖ πλέον ὅθεν καὶ τοῦνομα τοῦτ' εἴληφεν: ὅμοια γὰρ τὰ τικτόμενα τοῖς γεννώσιν
αὐτὰ ἔστιν, ὁ δὲ τόκος γίνεται νόμισμα ἐκ νομίσματος: ὥστε καὶ μάλιστα παρὰ φύσιν οὗτος
τῶν χρηματισμῶν ἔστιν.

Τρία είδη
μεταβλητικής:
εμπορία,
τοκισμός και
μισθαρνία

3 είδη εμπορίας:
δια θαλάσσης, δια
ξηράς και στο
κατάστημα.
Όσο μεγαλύτερος ο
κίνδυνος τόσο
μεγαλύτερο το
κέρδος

Το μονοπώλιο
δημιουργεί
κέρδος. Π.χ.,
Θαλής ο
Μιλήσιος.
Δημοσιονομική
χρήση του
μονοπωλίου

ἐπεὶ δὲ τὰ πρὸς τὴν γνῶσιν διωρίκαμεν ἰκανῶς, τὰ [10] πρὸς τὴν χρῆσιν δεῖ διελθεῖν. πάντα δὲ τὰ τοιαῦτα τὴν μὲν θεωρίαν ἐλευθέραν ἔχει, τὴν δ' ἐμπειρίαν ἀναγκαίαν. ἔστι δὲ χρηματιστικῆς μέρη χρήσιμα: τὸ περὶ τὰ κτήματα ἐμπειρον εἶναι, ποῖα λυσιτελέστατα καὶ πού καὶ πῶς, οἷον ἵππων κτήσις ποῖα τις ἢ βοῶν ἢ προβάτων, ὁμοίως δὲ καὶ [15] τῶν λοιπῶν ζῴων· δεῖ γὰρ ἐμπειρον εἶναι πρὸς ἀλλήλα τε τούτων τίνα λυσιτελέστατα, καὶ ποῖα ἐν ποίοις τοποῖς· ἀλλὰ γὰρ ἐν ἀλλαῖς εὐδυνεῖ χωραῖς, εἴτα περὶ γεωργίας, καὶ ταύτης ἥδη ψιλῆς τε καὶ πεφυτευμένης, καὶ μελιττοουργίας, καὶ τῶν ἄλλων ζῴων τῶν πλωτῶν ἢ πτηνῶν, ἀφ' [20] ὧσων ἔστι τυγχάνειν βοηθείας. τῆς μὲν οὖν οἰκισιότατης χρηματιστικῆς ταῦτα μόρια καὶ πρῶτα: τῆς δὲ μεταβλητικῆς μέριστον μὲν **ἐμπορία** καὶ ταύτης μέρη τρία, **ναυκληρία** **φορτηγία** **παράστασις**: διαφέρει δὲ τούτων ἕτερα ἑτέρων τῶ τὰ μὲν ἀσφαλέστερα εἶναι, τὰ δὲ πλείω πορίζειν τὴν ἐπικαρπίαν, [25] δεύτερον δὲ **τοκισμός**, τρίτον δὲ **μισθαρνία**· ταύτης δ' ἡ μὲν τῶν βαναύσων τεχνῶν, ἡ δὲ τῶν ἀτέχνων καὶ τῶ σώματι μόνῳ χρησίμων· τρίτον δὲ εἶδος χρηματιστικῆς μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς πρώτης ἔχει γὰρ καὶ τῆς κατὰ φύσιν τι μέρος καὶ τῆς μεταβλητικῆς, ὅσα ἀπὸ γῆς [30] καὶ τῶν ἀπὸ γῆς γιγνομένων, ἀκάρπων μὲν χρησίμων δέ, οἷον ὑλοτομία τε καὶ πᾶσα μεταλλευτική. αὕτη δὲ πολλὰ ἤδη περιεῖληφε γένη: πολλὰ γὰρ εἶδη τῶν ἐκ γῆς μεταλλευομένων ἔστιν. εἰσὶ δὲ τεχνικώταται μὲν τῶν ἐργασίων ὅπου ἐλάχιστον τῆς τύχης, βαναυσόταται δ' ἐν αἷς τὰ [35] σώματα λωβῶνται μάλιστα, δουλικώταται δὲ ὅπου τοῦ σώματος πλείοται χρήσεις, ἀγεννέσταται δὲ ὅπου ἐλάχιστον προσδεῖ ἀρετῆς. περὶ ἐκάστου δὲ τούτων καθόλου μὲν εἰρηται καὶ νῦν, τὸ δὲ κατὰ μέρος ἀκριβολογεῖσθαι χρήσιμον μὲν πρὸς τὰς ἐργασίας, φορτικόν δὲ τὸ ἐνδιατρίβειν. ἐπεὶ δ' ἔστιν ἐνίοις [40] γεγραμμένα περὶ τούτων, οἷον Χαρητίδῃ τῷ Παρίῳ [1259a][1] καὶ Ἀπολλοδώρῳ τῷ Ἀθηναίῳ περὶ γεωργίας καὶ ψιλῆς καὶ πεφυτευμένης, ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλοις περὶ ἄλλων, ταῦτα μὲν ἐκ τούτων θεωρεῖται ὅτῳ ἐπιμελές: ἔτι δὲ καὶ τὰ λεγόμενα σποράδην, δι' ὧν ἐπιτετυχήκασι ἐνίοι χρηματίζομενοι, [5] δεῖ συλλέγειν. πάντα γὰρ ὠφέλιμα ταῦτ' ἔστι τοῖς τιμῶσι τὴν χρηματιστικὴν, οἷον καὶ τὸ **Θάλειον τοῦ Μιλήσιου**· τοῦτο γὰρ ἔστι κατανόημά τι χρηματιστικόν, ἀλλ' ἐκεῖνῳ μὲν διὰ τὴν σοφίαν προσάπτουσι, τυγχάνει δὲ καθόλου τι ὄν. ὀνειδιζόντων γὰρ αὐτῷ διὰ τὴν πενίαν ὡς ἀνωφελοῦς [10] τῆς φιλοσοφίας οὔσης, κατανοήσαντά φασι αὐτὸν ἐλαιῶν φορὰν ἐσομένην ἐκ τῆς ἀστρολογίας, ἔτι χειμῶνος οὗτος εὐπορήσαντα χρημάτων ὀλίγων ἀρραβῶνας διαδούναι τῶν ἐλαιουργῶν τῶν τ' ἐν Μιλήτῳ καὶ Χίῳ πάντων, ὀλίγου μισθωσάμενον ἅπ' οὐδενὸς ἐπιβαλλόντος: ἐπειδὴ δ' ὁ καιρὸς [15] ἤκει, πολλῶν ζητουμένων ἅμα καὶ ἐξαίφνης, ἐκμισθοῦντα ὃν τρόπον ἠβούλετο, πολλὰ χρήματα συλλέξαντα ἐπιδείξει ὅτι ῥαδίον ἔστι πλουτεῖν τοῖς φιλοσόφοις, ἂν βούλυνται, ἀλλ' οὐ τοῦτ' ἔστι περὶ ὃ σπουδάζουσιν. **Θαλής μὲν οὖν λέγεται τοῦτον τὸν τρόπον ἐπιδείξιν ποιήσασθαι τῆς σοφίας: ἔστι δ', ὥσπερ [20] εἵπομεν, καθόλου τὸ τοιούτον χρηματιστικόν, ἂν τις δύνηται μονοπωλίαν αὐτῷ κατασκευάζειν. διὸ καὶ τῶν πόλεων ἔναια τοῦτον ποιοῦνται τὸν πόρον, ὅταν ἀπορωσι χρημάτων· μονοπωλίαν γὰρ τῶν ὀνίων ποιοῦσιν.** ἐν Σικελίᾳ δὲ τις τεθνήσκων παρ' αὐτῷ νομίσματος συνεπρίατο πάντα τὸν σίδηρον ἐκ [25] τῶν σιδηρείων, μετὰ δὲ ταῦτα ὡς ἀφίκοντο ἐκ τῶν ἐμπορίων οἱ ἔμποροι, ἐπώλει μόνος, οὐ πολλὴν ποιήσας ὑπερβολὴν τῆς τιμῆς: ἀλλ' ὅμως ἐπὶ τοῖς πεντήκοντα ταλάντοις ἐπέλαβεν ἑκατόν. τοῦτο μὲν οὖν **Διονύσιος** αἰσθόμενος τὰ μὲν χρήματα ἐκέλευσεν ἐκκομίσασθαι, μὴ μὲντοι γε ἔτι [30] μένειν ἐν Συρακούσαις, ὡς πόρους εὐρίσκοντα τοῖς αὐτοῦ πράγμασιν ἀσυμφόρους: τὸ μὲντοι ὄραμα Θάλειον καὶ τοῦτο ταῦτόν ἐστιν: ἀμφοτέροι γὰρ ἑαυτοῖς ἐτέργασαν γενέσθαι μονοπωλίαν. χρήσιμον δὲ γνωρίζειν ταῦτα καὶ τοῖς πολιτικοῖς. πολλὰς γὰρ πόλεις δεῖ χρηματισμοῦ καὶ τοιούτων [35] πόρων, ὥσπερ οἰκίαν, μᾶλλον δὲ: διόπερ τινὲς καὶ πολιτεύονται τῶν πολιτευομένων ταῦτα μόνον.

Βιβλίον Β

[1260b][27] ἐπεὶ δὲ προαιρούμεθα θεωρήσαι περὶ τῆς κοινωνίας τῆς πολιτικῆς, τίς κρατίστη πασῶν τοῖς δυναμένοις ζῇν ὅτι μάλιστα κατ' εὐχὴν, δεῖ καὶ τὰς ἄλλας ἐπισκέψασθαι πολιτείας, [30] αἷς τε χρώνται τινες τῶν πόλεων τῶν εὐνομεῖσθαι λεγομένων, καὶ εἴ τινες ἕτεραι τυγχάνουσιν ὑπὸ τινῶν εἰρημέναι καὶ δοκοῦσαι καλῶς ἔχειν, ἵνα τό τ' ὀρθῶς ἔχον ὀφθῇ καὶ τὸ χρησίμον, ἔτι δὲ τὸ ζητεῖν τι παρ' αὐτὰς ἕτερον μὴ δοκῇ πάντως εἶναι σοφίζεσθαι βουλομένων, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ [35] καλῶς ἔχειν ταύτας τὰς νῦν ὑπαρχούσας, διὰ τοῦτο ταύτην δοκῶμεν ἐπιβαλέσθαι τὴν μέθοδον. ἀρχὴν δὲ πρῶτον ποιητέον ἥπερ πέφυκεν ἀρχὴ ταύτης τῆς σκέψεως. ἀνάγκη γὰρ ἦτοι πάντας πάντων κοινωνεῖν τοὺς πολίτας, ἢ μηδενός, ἢ τινῶν μὲν τινῶν δὲ μὴ. τὸ μὲν οὖν μηδενός κοινωνεῖν φανερόν [40] ὡς ἀδύνατον· ἢ γὰρ πολιτεία κοινωνία τίς ἐστι, καὶ πρῶτον ἀνάγκη τοῦ τόπου κοινωνεῖν· ὁ μὲν γὰρ τόπος εἰς ὃ τῆς μιᾶς πόλεως, οἱ δὲ πολῖται κοινωνοὶ τῆς μιᾶς πόλεως: [1261a][1] ἀλλὰ πότερον ὅσων ἐνδέχεται κοινωνῆσαι, πάντων βέλτιον κοινωνεῖν τὴν μέλλουσαν οἰκῆσεσθαι πόλιν καλῶς, ἢ τινῶν μὲν τινῶν δ' οὐ βέλτιον; ἐνδέχεται γὰρ καὶ τέκνων καὶ γυναικῶν [5] καὶ κτημάτων κοινωνεῖν τοὺς πολίτας ἀλλήλοις, ὥσπερ ἐν τῇ Πολιτείᾳ τῇ Πλάτωνος: ἐκεῖ γὰρ ὁ Σωκράτης φησὶ δεῖν κοινὰ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας εἶναι καὶ τὰς κτήσεις. τοῦτο δὴ πότερον ὡς νῦν οὕτω βέλτιον ἔχειν, ἢ κατὰ τὸν ἐν τῇ Πολιτείᾳ γεγραμμένον νόμον;

[10] ἔχει δὴ δυσχερείας ἄλλας τε πολλὰς τὸ πάντων εἶναι τὰς γυναῖκας κοινὰς, καὶ δι' ἣν αἰτίαν φησὶ δεῖν νενομοθετῆσθαι τὸν τρόπον τοῦτον ὁ Σωκράτης, οὐ φαίνεται συμβαίνειν ἐκ τῶν λόγων. ἔτι δὲ πρὸς, τὸ τέλος ὃ φησι τῇ πόλει δεῖν ὑπάρχειν, ὡς μὲν εἴρηται νῦν, ἀδύνατον, πῶς δὲ δεῖ διελεῖν, οὐδὲν διώρισται. [15] λέγω δὲ τὸ μίαν εἶναι τὴν πόλιν ὡς ἄριστον ὃν ὅτι μάλιστα πάσαν: λαμβάνει γὰρ ταύτην ὑπόθεσιν ὁ Σωκράτης. καίτοι φανερόν ἐστιν ὡς προϊούσα καὶ γινομένη μία μᾶλλον οὐδὲ πόλις ἔσται: πλήθος γὰρ τι τὴν φύσιν ἐστὶν ἢ πόλις, γινομένη τε μία μᾶλλον οἰκία μὲν ἐκ πόλεως ἄνθρωπος δ' ἐξ οἰκίας [20] ἔσται: μᾶλλον γὰρ μίαν τὴν οἰκίαν τῆς πόλεως φαίμεν ἂν, καὶ τὸν ἕνα τῆς οἰκίας: ὥστ' εἰ καὶ δυνατός τις εἴη τοῦτο δοῦν, οὐ ποιητέον: ἀναιρήσει γὰρ τὴν πόλιν.

οὐ μόνον δ' ἐκ πλειόνων ἀνθρώπων ἐστὶν ἡ πόλις, ἀλλὰ καὶ ἐξ εἰδῶν διαφερόντων. οὐ γὰρ γίνεταί πολις ἐξ ὁμοίων. ἕτερον γὰρ συμμαχία [25] καὶ πόλις τὸ μὲν γὰρ τῷ ποσῷ χρησίμον, καὶ ἢ τὸ αὐτὸ τῷ εἶδει βοηθείας γὰρ χάριν ἢ συμμαχία πέφυκεν, ὥσπερ ἂν εἰ σταθμὸς πλείον ἐλκύσειε, ἐξ ὧν δὲ δεῖ ἐν γενέσθαι εἶδει διαφέρειν· διοίσει δὲ τῷ τοιούτῳ καὶ πόλις ἔθνος, [30] ὅταν μὴ κατὰ κώμας ὥσι κεχωρισμένοι τὸ πλήθος, ἀλλ' οἷον Ἀρκάδες. διόπερ τὸ ἴσον τὸ ἀντιπεπονδὸς σώζει τὰς πόλεις, ὥσπερ ἐν τοῖς Ἡδικαῖς εἴρηται πρότερον:

Η κοινοκτημοσύνη
και η κοινογαμία
[Πλάτων] δεν είναι
πρακτικές

Ο καταμερισμός
της εργασίας μέσω
της ισοδύναμης
ανταλλαγής
συνέχει τις πόλεις

Η ατομική ιδιοκτησία οδηγεί σε καλύτερη χρήση των αγαθών

ἀλλὰ μὴν οὐδ' εἰ τοῦτο ἄριστόν ἐστι, τὸ μίαν ὅτι μάλιστ' εἶναι τὴν κοινωνίαν, οὐδὲ τοῦτο ἀποδείκνυσθαι φαίνεται κατὰ τὸν λόγον, ἐὰν πάντες ἅμα λέγωσι τὸ ἐμὸν καὶ τὸ μὴ ἐμὸν: τοῦτο γὰρ οἶεται ὁ Σωκράτης σημεῖον εἶναι τοῦ τὴν [20] πόλιν τελέως εἶναι μίαν. τὸ γὰρ πάντες διττόν. εἰ μὲν οὖν ὡς ἕκαστος, τάχ' ἂν εἴη μᾶλλον ὃ βούλεται ποιεῖν ὁ Σωκράτης ἕκαστος γὰρ υἱὸν ἑαυτοῦ φήσει τὸν αὐτὸν καὶ γυναῖκα δὴ τὴν αὐτήν, καὶ περὶ τῆς οὐσίας καὶ περὶ ἑκάστου δὴ τῶν συμβαινόντων ὡσαύτως: νῦν δ' οὐχ οὕτως φήσουσιν οἱ [25] κοιναῖς χρῶμενοι ταῖς γυναῖξι καὶ τοῖς τέκνοις, ἀλλὰ πάντες μὲν, οὐχ ὡς ἕκαστος δ' αὐτῶν, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν οὐσίαν πάντες μὲν, οὐχ ὡς ἕκαστος δ' αὐτῶν. ὅτι μὲν τοίνυν παραλογισμός τις ἐστὶ τὸ λέγειν πάντας, φανερόν· τὸ γὰρ πάντες καὶ ἀμφοτέρω, καὶ περιττὰ καὶ ἄρτια, διὰ τὸ διττόν καὶ [30] ἐν τοῖς λόγοις ἐριστικούς ποιεῖ συλλογισμούς: διό ἐστι τὸ πάντας τὸ αὐτὸ λέγειν ὡδὶ μὲν καλὸν ἀλλ' οὐ δυνατόν, ὡδὶ δ' οὐδὲν ὁμοιοσητικόν: πρὸς δὲ τούτοις ἕτερον ἔχει βλάβην τὸ λεγόμενον. ἥκιστα γὰρ ἐπιμελείας τυγχάνει τὸ πλείστων κοινόν· τῶν γὰρ ἰδίων μάλιστα φροντίζουσιν, τῶν δὲ κοινῶν [35] ἥττον ἢ ὅσον ἑκάστῳ ἐπιβάλλει: πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις ὡς ἑτέρου φροντίζοντος ὀλιγωροῦσι μᾶλλον, ὥσπερ ἐν ταῖς οἰκετικαῖς διακονίαις οἱ πολλοὶ θεράποντες ἐνίοτε χειρὸν ὑπηρετοῦσι τῶν ἐλαττόνων. γίνονται δ' ἑκάστῳ χίλιοι τῶν πολιτῶν υἱοί, καὶ οὗτοι οὐχ ὡς ἑκάστου, ἀλλὰ τοῦ τυχόντος ὁ τυχὼν [40] ὁμοίως ἐστὶν υἱός: ὥστε πάντες ὁμοίως ὀλιγορῶσουσιν.

[1262a][1] ἔτι οὕτως ἕκαστος “ἐμὸς” λέγει τὸν εὖ πράττοντα τῶν πολιτῶν ἢ κακῶς, ὁπόστος τυγχάνει τὸν ἀριθμὸν ὧν, οἷον ἐμὸς ἢ τοῦ θεῖνος, τοῦτον τὸν τρόπον λέγων καθ' ἕκαστον τῶν χιλίων, ἢ ὅσων ἢ [5] πόλιν ἐστί, καὶ τοῦτο διστάζων: ἄδηλον γὰρ ὧ συνέβη γενέσθαι τέκνον καὶ σωθῆναι γενόμενον. καίτοι πότερον οὕτω κρεῖττον τὸ ἐμὸν λέγειν ἕκαστον, τὸ αὐτὸ ἐμὸν προσαγορεύοντα δισχιλίῳ καὶ μυρίῳ, ἢ μᾶλλον ὡς νῦν ἐν ταῖς πόλεσι τὸ ἐμὸν λέγουσιν; ὁ μὲν γὰρ υἱὸν αὐτοῦ ὁ δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ [10] προσαγορεύει τὸν αὐτόν, ὁ δ' ἀνεψιόν, ἢ κατ' ἄλλην τινὰ συγγένειαν [ἢ] πρὸς αἵματος ἢ κατ' οἰκειότητα καὶ κηδεῖαν αὐτοῦ πρῶτον ἢ τῶν αὐτοῦ, πρὸς δὲ τούτοις ἕτερος φράτορα φυλέτην. κρεῖττον γὰρ ἴδιον ἀνεψιὸν εἶναι ἢ τὸν τρόπον τοῦτον υἱόν. οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ διαφυγεῖν δυνατόν τὸ μὴ τινας [15] ὑπολαμβάνειν ἑαυτῶν ἀδελφούς τε καὶ παῖδας καὶ πατέρας καὶ μητέρας: κατὰ γὰρ τὰς ὁμοιότητας αἱ γίνονται τοῖς τέκνοις πρὸς τοὺς γεννήσαντας ἀναγκαῖον λαμβάνειν περὶ ἀλλήλων τὰς πίστεις. ὅπερ φασὶ καὶ συμβαίνειν τινὲς τῶν τὰς τῆς γῆς περιόδους πραγματευομένων: εἶναι γὰρ τισι [20] τῶν ἄνω Λιβύων κοινὰς τὰς γυναῖκας, τὰ μέντοι γινόμενα τέκνα διαιρεῖσθαι κατὰ τὰς ὁμοιότητας. εἰσὶ δὲ τινες καὶ γυναῖκες καὶ τῶν ἄλλων ζώων, οἷον ἵπποι καὶ βόες, αἱ σφόδρα πεφύκασιν ὅμοια ἀποδιδόναι τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσιν, ὥσπερ ἢ ἐν Φαρσάλῳ κληθεῖσα Δικαία ἵππος.

alimento sunt aequales. Oportet ergo
 ratione & comparatione habere ædificandi
 orem, tot numero calceos cum domo aut
 parari. Nam si hoc non ita fiet, neque erit
 societas. Non poterunt autem com-
 odammodo sint equalia. Ergo quendam-
 modi, unum quiddam esse oportet, quod
 metiatur. Hoc autem re quidē vera visus,
 est: quæ omnia continent. Nam si nulla
 sines, aut si non similiter egerēt, vel nulla
 esset permutatio. Sed in indigentia locū
 uti compaſſio & conuento quodammodo
 immutatur: ob hanc causam ratione vo-
 ca-
 turus id est, à lege: quia non natura, sed
 in nobis situm cum immutare, inuti-
 e. Erat igitur tum perceptio mutua & reci-
 ta fuerint exæquata. Itaque quam ratione
 ad futurū, eandem ratione habere de-
 ut ad opus agricolæ. Sunt autem tum in
 portionis deducendi, cum permutaturi
 non fiet, alterum extremum verumque
 habebit. Verumtamen cum suas res ha-
 æquales inter se, ac socij, quia hæc æqua-
 liti potest. Agricola a, alimentum c,
 is futuri exæquatam cum alimento p.
 le
 b. Suter
 d. Opus futuri cum alimento
 modo non liceret, vicissim perpeti seu
 a societate esset, nulla communitas. Indi-
 societatem hominum contineri, tan-
 dam, quod vinculi instar sit, ex eo per-
 uod ubi aut neuter eget re alterius, aut
 on eget, permutatio inter eos contrahi
 modum cum eius quod quis habet,
 et puta vini, exportandi frumenti sit po-
 tuit oportet exæquatam esse. In permuta-
 tum autem, si forte re aliqua nunc non
 ac eius nobis facultatem & copiam fore
 is, veluti sponsor nummus intercedit.
 a vicuique eam rem qua egeat, accipio-
 nummum attulerit. Sed idem nummo
 dum accidit: non enim semper æqualem
 Verumtamen immutabilior ac stabilior
 let. Itaque debent esse res omnes æsti-
 mationem permutatio semper futura est.
 permutatio, erit & societas. Nummus
 nam veluti mensura, res apta quadam
 & convenientia concordet inter se &
 reddidit, eas exæquat. Nam neque si
 mutatio, societas collare potuisset: neque
 e permutacioni locum vnquam fuisset: neque
 am tunc compositione, & convenientia,
 erigunt inter se tam dissimiles ac dispa-
 ratum, nulla comuni mensura inter
 nec coherere possunt: sed quod ad utilitatem indigentiumque attinet, satis commodè possunt.
 quiddam exare necesse est, idque hominum instituto, & ex conditione. Quapropter
 umus. res inter se dispares apta quadam compositione & convenientia concordet efficiat. Nihil
 d non metiatur nummus. Sit domus a, minx decem b, lectus c, a igitur dimidium b fuerit,
 f inq

Guilielmo Du Val, *Aristotelis Opera Omnia*
quæ extant, graece & latine, veterum ac
recentiorum interpretum, Lutetiae Parisiorum
 (Paris), Typis Regiis, apud Societatem
 Graecarum Editionum, 1629.

Αντίτυπο αυτής της έκδοσης στη
 βιβλιοθήκη του Adam Smith

[ΙΙ30b] (30) τῆς δὲ κατὰ μέρος δικαιοσύνης καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν δικαίου ἐν μὲν ἔστιν εἶδος τὸ ἐν ταῖς διανομαῖς τιμῆς ἢ χρημάτων ἢ τῶν ἄλλων ὅσα μεριστὰ τοῖς κοινωνοῦσι τῆς πολιτείας· ἐν τούτοις γὰρ ἔστι καὶ ἄνισον ἔχειν καὶ ἴσον ἕτερον ἐτέρου,

[ΙΙ31a] (1) ἐν δὲ τὸ ἐν τοῖς συναλλαγμασι διορθωτικόν. τούτου δὲ μέρη δύο: τῶν γὰρ συναλλαγμάτων τὰ μὲν ἐκούσια ἔστι τὰ δ' ἀκούσια, ἐκούσια μὲν τὰ τοιάδε οἷον πράσις ὥνῃ δανεισμός ἐγγύῃ χρησίμῃ παρακαταθήκῃ μίσθωσις· ἐκούσια δὲ λέγεται, (5) ὅτι ἡ ἀρχὴ τῶν συναλλαγμάτων τούτων ἐκούσιος, τῶν δ' ἀκουσίων τὰ μὲν λαθραία, οἷον κλοπὴ μοιχεία φαρμακεία προσαγωγεία δουλαπατία δολοφονία ψευδομαρτυρία, τὰ δὲ βίαια, οἷον αἰκία δεσμός θάνατος ἀρπαγὴ πῆρσις κακηγορία προσηλακισμός.

(10) ἐπεὶ δ' ὅ τ' ἄδικος ἄνισος καὶ τὸ ἄδικον ἄνισον, δῆλον ὅτι καὶ μέσον τι ἔστι τοῦ ἀνίσου. τούτου δ' ἔστι τὸ ἴσον: ἐν ὁποίᾳ γὰρ πράξει ἔστι τὸ πλεόν καὶ τὸ ἔλαττον, ἔστι καὶ τὸ ἴσον. εἰ οὖν τὸ ἄδικον ἄνισον, τὸ δίκαιον ἴσον: ὅπερ καὶ ἄνευ λόγου δοκεῖ πάσιν. ἐπεὶ δὲ τὸ ἴσον μέσον, τὸ δίκαιον μέσον τι ἂν (15) εἴη. ἔστι δὲ τὸ ἴσον ἐν ἐλαχίστοις δυσὶν. ἀνάγκη τοίνυν τὸ δίκαιον μέσον τε καὶ ἴσον εἶναι καὶ πρὸς τι καὶ τισίν, καὶ ἡ μὲν μέσον, τινῶν ταῦτα δ' ἔστι πλείον καὶ ἔλαττον, ἡ δ' ἴσον, δυσὶν, ἡ δὲ δίκαιον, τισίν. ἀνάγκη ἄρα τὸ δίκαιον ἐν ἐλαχίστοις εἶναι τέτταρσιν: οἷς τε γὰρ δίκαιον τυγχάνει (20) ὅν, δύο ἐστί, καὶ ἐν οἷς, τὰ πράγματα, δύο. καὶ ἡ αὐτὴ ἔσται ἰσότης, οἷς καὶ ἐν οἷς: ὥς γὰρ ἐκεῖνα ἔχει, τὰ ἐν οἷς, οὕτω καὶ ἐκεῖνα ἔχει: εἰ γὰρ μὴ ἴσοι, οὐκ ἴσα ἔξουσιν, ἀλλ' ἐντεῦθεν αἱ μάχαι καὶ τὰ ἐγκλήματα, ὅταν ἡ μὴ ἴσα ἴσοι ἢ μὴ ἴσοι ἴσα ἔχωσι καὶ νέμονται. ἔτι ἐκ τοῦ κατ' ἀξίαν (25) τούτο δηλον: τὸ γὰρ δίκαιον ἐν ταῖς νομαῖς ὁμολογοῦσι πάντες κατ' ἀξίαν τινὰ δεῖν εἶναι, τὴν μέντοι ἀξίαν οὐ τὴν αὐτὴν λέγουσι πάντες [ὑπάρχειν], ἀλλ' οἱ μὲν δημοκρατικοὶ ἐλευθερίαν, οἱ δ' ὀλιγαρχικοὶ πλοῦτον, οἱ δ' εὐγένειαν, οἱ δ' ἀριστοκρατικοὶ ἀρετὴν. ἔστιν ἄρα τὸ δίκαιον ἀνάλογόν τι. (30) τὸ γὰρ ἀνάλογον οὐ μόνον ἐστὶ μοναδικοῦ ἀριθμοῦ ἴδιον, ἀλλ' ὅλως ἀριθμοῦ: ἡ γὰρ ἀναλογία ἰσότης ἐστὶ λόγων, καὶ ἐν τέτταρσιν ἐλαχίστοις. ἡ μὲν οὖν διηρημένη ὅτι ἐν τέτταρσι, δῆλον. ἀλλὰ καὶ ἡ συνεχής: τῷ γὰρ ἐνὶ ὧς δυσὶ χρήται καὶ δις λέγει,

[ΙΙ31b] (1) οἷον ὡς ἡ τοῦ α πρὸς τὴν τοῦ β, οὕτως ἡ τοῦ β πρὸς τὴν τοῦ γ. δις οὖν ἡ τοῦ β εἴρηται: ὥστ' ἐὰν ἡ τοῦ β τεθῇ δις, τέτταρα ἔσται τὰ ἀνάλογα. ἔστι δὲ καὶ τὸ δίκαιον ἐν τέτταρσιν ἐλαχίστοις, καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτός: (5) διήρηται γὰρ ὁμοίως οἷς τε καὶ ἄ. ἔσται ἄρα ὡς ὁ α ὅρος πρὸς τὸν β, οὕτως ὁ γ πρὸς τὸν δ, καὶ ἐναλλάξ ἄρα, ὡς ὁ α πρὸς τὸν γ, ὁ β πρὸς τὸν δ. ὥστε καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον: ὅπερ ἡ νομὴ συνδυάζει, καὶ οὕτω συντεθῇ, δικαίως συνδυάζει. ἡ ἄρα τοῦ α ὅρου τῷ γ καὶ ἡ τοῦ β τῷ δ σύζευξις (10) τὸ ἐν διανομῇ δίκαιόν ἐστι, καὶ μέσον τὸ δίκαιον τούτ' ἐστί, <τὸ δ' ἄδικον> τὸ παρὰ τὸ ἀνάλογον: τὸ γὰρ ἀνάλογον μέσον, τὸ δὲ δίκαιον ἀνάλογον. καλοῦσι δὲ τὴν τοιαύτην ἀναλογίαν γεωμετρικὴν οἱ μαθηματικοί: ἐν γὰρ τῇ γεωμετρικῇ συμβαίνει καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον ὅπερ ἐκάτερον πρὸς ἐκάτερον. (15) ἔστι δ' οὐ συνεχὴς αὕτη ἡ ἀναλογία: οὐ γὰρ γίνεται εἰς ἀριθμῷ ὅρος, ὃ καὶ ἄ. τὸ μὲν οὖν δίκαιον τούτου, τὸ ἀνάλογον: τὸ δ' ἄδικον τὸ παρὰ τὸ ἀνάλογον. γίνεται ἄρα τὸ μὲν πλεόν τὸ δ' ἔλαττον, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων συμβαίνει: ὁ μὲν γὰρ ἀδικῶν πλεόν ἔχει, ὁ δ' ἀδικούμενος (20) ἔλαττον τοῦ ἀγαθοῦ. ἐπὶ δὲ τοῦ κακοῦ ἀνάπαλιν: ἐν ἀγαθῷ γὰρ λόγῳ γίνεται τὸ ἔλαττον κακὸν πρὸς τὸ μείζον κακόν: ἔστι γὰρ τὸ ἔλαττον κακὸν μᾶλλον αἰρετὸν τοῦ μείζονος, τὸ δ' αἰρετὸν ἀγαθόν, καὶ τὸ μᾶλλον μείζον. τὸ μὲν οὖν ἐν εἶδος τοῦ δικαίου τούτ' ἐστί.

Διανεμητικὸν δίκαιον

Διορθωτικὸν δίκαιον

Πολιτικά κριτήρια
διανεμητικῆς
δικαιοσύνης

$\alpha/\beta=\gamma/\delta$
Γεωμετρικὴ ἀναλογία

(25) τὸ δὲ λοιπὸν ἐν τῷ διορθωτικῷ, ὃ γίνεται ἐν τοῖς συναλλάγμασι καὶ τοῖς ἐκουσίοις καὶ τοῖς ἀκουσίοις. τοῦτο δὲ τὸ δίκαιον ἄλλο εἶδος ἔχει τοῦ πρότερον. τὸ μὲν γὰρ διανεμητικὸν δίκαιον τῶν κοινῶν ἀεὶ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐστὶ τὴν εἰρημένην: καὶ γὰρ ἀπὸ χρημάτων κοινῶν ἐὰν γίνηται (30) ἡ διανομή, ἔσται κατὰ τὸν λόγον τὸν αὐτὸν ὥστε ἔχουσι πρὸς ἀλλήλα τὰ εἰσενεχθέντα: καὶ τὸ ἄδικον τὸ ἀντικείμενον τῷ δικαίῳ τούτῳ τὸ παρὰ τὸ ἀνάλογόν ἐστιν. τὸ δ' ἐν τοῖς συναλλάγμασι δίκαιον ἐστὶ μὲν ἴσον τι, καὶ τὸ ἄδικον ἄνισον,

[II32a] (I) ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐκείνην ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν. οὐδὲν γὰρ διαφέρει, εἰ ἐπιεικὲς φαῦλον ἀπεστέρησεν ἢ φαῦλος ἐπιεικῇ, οὐδ' εἰ ἐμοίχευσεν ἐπιεικὲς ἢ φαῦλος: ἀλλὰ πρὸς τοῦ βλάβους τὴν διαφορὰν μόνον βλέπει (5) ὁ νόμος, καὶ χρήται ὡς ἴσοις, εἰ ὁ μὲν ἀδικεῖ ὁ δ' ἀδικεῖται, καὶ εἰ ἐβλάψεν ὁ δὲ βέβλαπται. ὥστε τὸ ἄδικον τοῦτο ἄνισον ὃν ἰσάζειν πειράται ὁ δικαστής: καὶ γὰρ ὅταν ὁ μὲν πληγῇ ὁ δὲ πατάξῃ, ἢ καὶ κτείνῃ ὁ δ' ἀποδάνῃ, διήρηται τὸ πάθος καὶ ἡ πράξις εἰς ἄνισα: ἀλλὰ πειράται τῇ (10) ζημίᾳ ἰσάζειν, ἀφαιρῶν τοῦ κέρδους. λέγεται γὰρ ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις, κὰν εἰ μὴ τις οἰκτεῖον ὄνομα εἴῃ, τὸ κέρδος, οἷον τῷ πατάξαντι, καὶ ἡ ζημία τῷ παθόντι: ἀλλ' ὅταν γε μετρηθῇ τὸ πάθος, καλεῖται τὸ μὲν ζημία τὸ δὲ κέρδος. ὥστε τοῦ μὲν πλείονος καὶ ἐλάττονος τὸ ἴσον (15) μέσον, τὸ δὲ κέρδος καὶ ἡ ζημία τὸ μὲν πλεον τὸ δ' ἐλαττον ἐναντίως, τὸ μὲν τοῦ ἀγαθοῦ πλεον τοῦ κακοῦ δ' ἐλαττον κέρδος, τὸ δ' ἐναντίον ζημία: ὣν ἦν μέσον τὸ ἴσον, ὃ λέγομεν εἶναι δίκαιον: ὥστε τὸ ἐπανορθωτικὸν δίκαιον ἂν εἴῃ τὸ μέσον ζημίας καὶ κέρδους. διὸ καὶ ὅταν ἀμφισβητῶσιν, (20) ἐπὶ τὸν δικαστὴν καταφεύγουσιν: τὸ δ' ἐπὶ τὸν δικαστὴν ἵεναι ἵεναι ἐστὶν ἐπὶ τὸ δίκαιον: ὁ γὰρ δικαστής βούλεται εἶναι οἷον δίκαιον ἐμφυχον: καὶ ζητοῦσι δικαστὴν μέσον, καὶ καλοῦσιν ἔνιοι μεσιδίους, ὡς ἐὰν τοῦ μέσου τύχωσι, τοῦ δικαίου τευξόμενοι. μέσον ἄρα τι τὸ δίκαιον, εἴπερ καὶ ὁ δικαστής. ὁ δὲ (25) δικαστής ἐπανισοῖ, καὶ ὥσπερ γραμμῆς εἰς ἄνισα τετμημένης, ᾧ τὸ μείζον τμήμα τῆς ἡμισείας ὑπερέχει, τοῦτ' ἀφείλε καὶ τῷ ἐλάττονι τμήματι προσέθηκεν. ὅταν δὲ δίχα διαιρεθῇ τὸ ὅλον, τότε φασὶν ἔχειν τὸ αὐτοῦ ὅταν λάβωσι τὸ ἴσον. τὸ δ' ἴσον μέσον ἐστὶ τῆς μείζονος καὶ (30) ἐλάττονος κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν. διὰ τοῦτο καὶ ὀνομάζεται δίκαιον, ὅτι δίχα ἐστὶν, ὥσπερ ἂν εἴ τις εἴποι δίχαιον, καὶ ὁ δικαστής διχαστής. ἐπὰν γὰρ δύο ἴσων ἀφαιρεθῇ ἀπὸ θάτερου, πρὸς θάτερον δὲ προστεθῇ, δυσὶ τούτοις ὑπερέχει θάτερον: εἰ γὰρ ἀφηρεθῇ μὲν, μὴ προστεθῇ δὲ, ἐνὶ ἂν μόνον ὑπερέχειν.

Το διορθωτικό
δίκαιο αφορά τις
συναλλαγές
(ακούσιες ἢ
ακούσιες) μεταξύ
των πολιτῶν

Το διορθωτικό
δίκαιο δεν αφορά
τη θέση του πολίτη.
Σε αυτό
εφαρμόζεται ἡ
αριθμητικὴ
ἀναλογία.

[1132b] (1) τοῦ μέσου ἄρα ἐνί, καὶ τὸ μέσον, ἀφ' οὗ ἀφηρέσθῃ, ἐνί. τούτῳ ἄρα γνωριούμεν τί τε ἀφελεῖν δεῖ ἀπὸ τοῦ πλεόν ἔχοντος, καὶ τί προσθεῖναι τῷ ἔλαττον ἔχοντι: ᾧ μὲν γὰρ τὸ μέσον ὑπερέχει, τοῦτο προσθεῖναι (5) δεῖ τῷ ἔλαττον ἔχοντι, ᾧ δ' ὑπερέχεται, ἀφελεῖν ἀπὸ τοῦ μεγίστου. ἴσαι αἱ ἐφ' ὧν αα ββ γγ ἀλλήλαις: ἀπὸ τῆς αα ἀφηρεῖσθαι τὸ αε, καὶ προσκείσθαι τῇ γγ τὸ ἐφ' ᾧ γδ, ὥστε ὅλη ἢ δγγ τῆς εα ὑπερέχει τῷ γδ καὶ τῷ γζ: τῆς ἄρα ββ τῷ γδ. [ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν: (10) ἀνηροῦντο γὰρ ἄν, εἰ μὴ ἐποίει τὸ ποιοῦν καὶ ὅσον καὶ οἶον, καὶ τὸ πάσχον ἔπασχε τοῦτο καὶ τοσοῦτον καὶ τοιοῦτον.] ἐλήλυθε δὲ τὰ ὀνόματα ταῦτα, ἣ τε ζημία καὶ τὸ κέρδος, ἐκ τῆς ἐκουσίου ἀλλαγῆς: τὸ μὲν γὰρ πλεόν ἔχειν ἢ τὰ αὐτοῦ κερδαίνειν λέγεται, τὸ δ' ἔλαττον τῶν ἐξ ἀρχῆς ζημιουῖσθαι, (15) οἶον ἐν τῷ ὠνείσθαι καὶ πωλεῖν καὶ ἐν ὅσοις ἄλλοις ἄδειαν δέδωκεν ὁ νόμος: ὅταν δὲ μήτε πλεόν μήτ' ἔλαττον ἀλλ' αὐτὰ <τὰ> δι' αὐτῶν γένηται, τὰ αὐτῶν φασὶν ἔχειν καὶ οὔτε ζημιουῖσθαι οὔτε κερδαίνειν. ὥστε κέρδους τινός καὶ ζημίας μέσον τὸ δίκαιόν ἐστι τῶν παρὰ τὸ ἐκούσιον, τὸ ἴσον ἔχειν (20) καὶ πρότερον καὶ ὕστερον.

Αν υπάρχει υπεροχή,
ο δικαστής αφαιρεί
το ήμισυ της
υπεροχής και το
προσθέτει στο μέρος
που έχει έλλειψη
ώστε να επιτευχθεί η
ισότητα

αντιπεπονθός:
ειδικός τύπος
δικαίου. Ούτε
νεμητικόν ούτε
διορθωτικόν

δοκεῖ δὲ τισι καὶ τὸ ἀντιπεπονθὸς εἶναι ἀπλῶς δίκαιον, ὥσπερ οἱ Πυθαγόρειοι ἔφασαν:
ὠρίζοντο γὰρ ἀπλῶς τὸ δίκαιον τὸ ἀντιπεπονθὸς ἄλλω. τὸ δ' ἀντιπεπονθὸς οὐκ ἐφαρμόττει
οὔτ' ἐπὶ τὸ νεμητικόν δίκαιον οὔτ' ἐπὶ τὸ διορθωτικόν--καίτοι (25) βούλονται γε τοῦτο λέγειν
καὶ τὸ Ῥαδαμάνθυος δίκαιον:

εἴ κε πάθοι τά τ' ἔρεξε, δίκη κ' ἰθεῖα γένοιτο

Ἐχει εφαρμογή
στην περίπτωση
της ανταλλαγής.
Η συνοχή της
πόλης βασίζεται
στην αντίδοση.

--πολλαχοῦ γὰρ διαφωνεῖ: οἷον εἰ ἀρχὴν ἔχων ἐπάταξεν, οὐ δεῖ ἀντιπληγῆναι, καὶ εἰ ἄρχοντα
ἐπάταξεν, οὐ πληγῆναι (30) μόνον δεῖ ἀλλὰ καὶ κολασθῆναι. ἔτι τὸ ἐκούσιον καὶ τὸ ἀκούσιον
διαφέρει πολύ. ἀλλ' ἐν μὲν ταῖς κοινωνίαις ταῖς ἀλλακτικαῖς συνέχει τὸ τοιοῦτον δίκαιον, τὸ
ἀντιπεπονθὸς κατ' ἀναλογίαν καὶ μὴ κατ' ἰσότητα. τῷ ἀντιποιεῖν γὰρ ἀνάλογον συμμένει ἢ
πόλις. ἢ γὰρ τὸ κακῶς ζητοῦσιν:

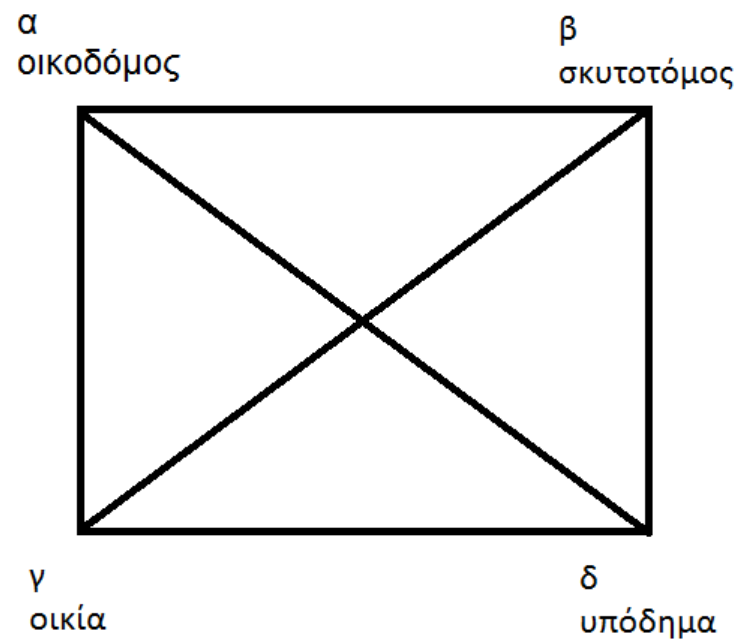
νόμισμα

χρεία

[1133a] (1) εἰ δὲ μή, δουλεία δοκεῖ εἶναι [εἰ μὴ ἀντιποιήσῃ]: ἢ τὸ εὖ: εἰ δὲ μή, μετάδοσις οὐ γίνεται, τῇ μεταδόσει δὲ συμμένουσιν. διὸ καὶ Χαρίτων ἱερὸν ἐμποδὼν ποιοῦνται, ἵν' ἀνταπόδοσις ᾗ: τοῦτο γὰρ ἴδιον χάριτος: ἀνθυπηρετήσαι γὰρ δεῖ τῷ (5) χαρισαμένῳ, καὶ πάλιν αὐτὸν ἄρξαι χαριζόμενον. ποιεῖ δὲ τὴν ἀντίδοσιν τὴν κατ' ἀναλογίαν ἢ κατὰ διάμετρον σύζευξις. οἰκοδόμος ἐφ' ᾧ α, σκυτοτόμος ἐφ' ᾧ β, οἰκία ἐφ' ᾧ γ, ὑπόδημα ἐφ' ᾧ δ. δεῖ οὖν λαμβάνειν τὸν οἰκοδόμον παρὰ τοῦ σκυτοτόμου τὸ ἐκείνου ἔργον, καὶ αὐτὸν (10) ἐκείνῳ μεταδιδόναι τὸ αὐτοῦ. ἐὰν οὖν πρῶτον ἢ τὸ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἴσον, εἴτα τὸ ἀντιπεπονθὸς γένηται, ἔσται τὸ λεγόμενον. εἰ δὲ μή, οὐκ ἴσον, οὐδὲ συμμένει: οὐδὲν γὰρ κωλύει κρεῖττον εἶναι τὸ θατέρου ἔργον ἢ τὸ θατέρου: δεῖ οὖν ταῦτα ἴσασθῆναι. ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν: ἀνηρῶντο (15) γὰρ ἄν, εἰ μὴ <δ> ἐποίει τὸ ποιοῦν καὶ ὅσον καὶ οἶον, καὶ τὸ πάσχον ἔπασχε τοῦτο καὶ τοσοῦτον καὶ τοιοῦτον. οὐ γὰρ ἐκ δύο ἰατρῶν γίνεται κοινωνία, ἀλλ' ἐξ ἰατροῦ καὶ γεωργοῦ, καὶ ὅλως ἐτέρων καὶ οὐκ ἴσων: ἀλλὰ τούτους δεῖ ἴσασθῆναι. διὸ πάντα συμβλητὰ δεῖ πῶς εἶναι, ὧν ἐστὶν ἀλλαγὴ. (20) ἐφ' ᾧ τὸ νόμισμ' ἐλήλυθε, καὶ γίνεταί πῶς μέσον: πάντα γὰρ μετρεῖ, ὥστε καὶ τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν ἑλλειψιν, πόσα ἅττα δὴ ὑποδήματ' ἴσον οἰκίᾳ ἢ τροφῇ. δεῖ τοίνυν ὅπερ οἰκοδόμος πρὸς σκυτοτόμον, τοσαυτὰ ὑποδήματα πρὸς οἰκίαν ἢ τροφήν. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο, οὐκ ἔσται ἀλλαγὴ οὐδὲ κοινωνία. (25) τοῦτο δ', εἰ μὴ ἴσα εἴη πῶς, οὐκ ἔσται. δεῖ ἄρα ἐνὶ τινὶ πάντα μετρεῖσθαι, ὥσπερ ἐλέγχῃ πρότερον. τοῦτο δ' ἐστὶ τῇ μὲν ἀληθείᾳ ἢ χρεΐᾳ, ἢ πάντα συνέχει: εἰ γὰρ μὴδὲν δέοιντο ἢ μὴ ὁμοίως, ἢ οὐκ ἔσται ἀλλαγὴ ἢ οὐχ ἡ αὕτη: οἶον δ' ὑπάλλαγμα τῆς χρεΐας τὸ νόμισμα γέγονε κατὰ συνθήκην: (30) καὶ διὰ τοῦτο τοῦνομα ἔχει νόμισμα, ὅτι οὐ φύσει ἀλλὰ νόμῳ ἐστί, καὶ ἐφ' ἡμῖν μεταβαλεῖν καὶ ποιῆσαι ἄχρηστον. ἔσται δὴ ἀντιπεπονθός, ὅταν ἴσασθῇ, ὥστε ὅπερ γεωργὸς πρὸς σκυτοτόμον, τὸ ἔργον τὸ τοῦ σκυτοτόμου πρὸς τὸ τοῦ γεωργοῦ.

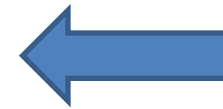
Νόμισμα υπάλλαγμα της χρεΐας

Νόμισμα κατά συνθήκη

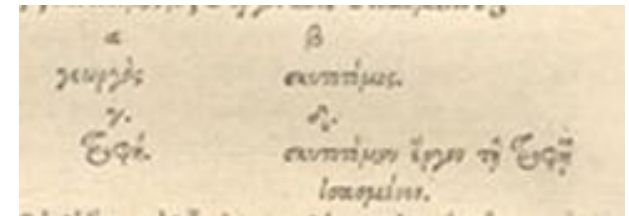

κατά διάμετρον σύζευξις

[ΙΙ33b] (Ι) εἰς σχῆμα δ' ἀναλογίας οὐ δεῖ ἄγειν, ὅταν ἀλλάζωνται εἰ δὲ μὴ, ἀμφοτέρως ἔξει τὰς ὑπεροχὰς τὸ ἕτερον ἄκρον, ἀλλ' ὅταν ἔχωσι τὰ αὐτῶν. οὕτως ἴσοι καὶ κοινωνοί, ὅτι αὕτη ἡ ἰσότης δύναται ἐπ' αὐτῶν γίνεσθαι. γεωργὸς α, τροφὴ γ, (5) σκυτοτόμος β, τὸ ἔργον αὐτοῦ τὸ ἰσασμένον δ. εἰ δ' οὕτω μὴ ἦν ἀντιπεπονθέναι, οὐκ ἂν ἦν κοινωνία. ὅτι δ' ἡ χρεία συνέχει ὥσπερ ἐν τι ὄν, δηλοῖ ὅτι ὅταν μὴ ἐν χρείᾳ ὥσιν ἀλλήλων, ἢ ἀμφοτέροι ἢ ἄτερος, οὐκ ἀλλάττονται, ἥ ὥσπερ ὅταν οὐ ἔχει αὐτὸς δέηταί τις, οἶον οἴνου, διδόντες σίτου ἐξαγωγὴν. ἢ (Ιο) δεῖ ἄρα τοῦτο ἰσασθῆναι. ὑπὲρ δὲ τῆς μελλούσης ἀλλαγῆς, εἰ νῦν μηδὲν δείται, ὅτι ἔσται ἂν δεηθῇ, τὸ νόμισμα οἶον ἐργυρητῆς ἐσθ' ἡμῖν: δεῖ γὰρ τοῦτο φέροντι εἶναι λαβεῖν. πάσχει μὲν οὖν καὶ τοῦτο τὸ αὐτό: οὐ γὰρ αἰεὶ ἴσον δύναται: ὅμως δὲ βούλεται μένειν μᾶλλον. διὸ δὲ πάντα (Ι5) τετιμῆσθαι: οὕτω γὰρ αἰεὶ ἔσται ἀλλαγή, εἰ δὲ τοῦτο, κοινωνία. τὸ δὴ νόμισμα ὥσπερ μέτρον σύμμετρα ποιήσαν ἰσάζει: οὔτε γὰρ ἂν μὴ οὔσης ἀλλαγῆς κοινωνία ἦν, οὔτ' ἀλλαγὴ ἰσότητος μὴ οὔσης, οὔτ' ἰσότης μὴ οὔσης συμμετρίας. τῇ μὲν οὖν ἀληθείᾳ ἀδύνατον τὰ τοσοῦτον διαφέροντα σύμμετρα (20) γενέσθαι, πρὸς δὲ τὴν χρείαν ἐνδέχεται ἱκανῶς. ἐν δὴ τι δεῖ εἶναι, τοῦτο δ' ἐξ ὑποθέσεως: διὸ νόμισμα καλεῖται: τοῦτο γὰρ πάντα ποιεῖ σύμμετρα: μετροῦται γὰρ πάντα νομίσματι. οἰκία α, μναὶ δέκα β, κλίνη γ. τὸ α τοῦ β ἡμισυ, εἰ πέντε μνῶν ἀξία ἡ οἰκία, ἢ ἴσον: ἢ δὲ κλίνη δέκατον (25) μέρος, τὸ γ τοῦ β: δῆλον τοίνυν πόσαι κλῖναι ἴσον οἰκίᾳ, ὅτι πέντε. ὅτι δ' οὕτως ἡ ἀλλαγὴ ἦν πρὶν τὸ νόμισμα εἶναι, δῆλον: διαφέρει γὰρ οὐδὲν ἢ κλῖναι πέντε ἀντὶ οἰκίας, ἢ ὅσου αἱ πέντε κλῖναι.

Αδύνατο να
βρούμε
μέτρο της
αξίας

↓ Κοινωνία
↓ Αλλαγή
↓ Ισότης
↓ Συμμετρία

Οικία = 5 μναι

Κλίνη = 1 μνα

Οικία = 5 κλῖναι

$\alpha = \beta / 2 = 5\gamma$